

EESTI STATISTIKA

ILMUB KORD KUUS

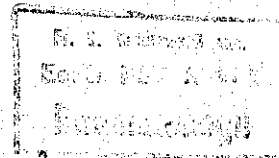
RECUEIL MENSUEL

DU

BUREAU CENTRAL DE STATISTIQUE DE L'ESTONIE

1928

MÄRTS

SISUKS PEALE MUU:

Rahvusvahelised mõjud statistika korraldamisel.

Maareformi teostamine 1919—26.

Tähtsamate kaupade vedu laiaroopalisel raudteel 1926 a.

Viljade kasvupind ja saak 1927 a.

Tulekahjud 1927 a.

Üks eeskujulik põllutöölise tulude-kulude aruanne 1927 a. eest.

Õppeasutised 1922—1927.

Riigiteenijate arv ja selle vähendamisprobleem.

Nr. 76 (3)

TALLINN

Nr. 76 (3)

RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO
BUREAU CENTRAL DE STATISTIQUE DE L'ESTONIE

SISUKORD

TABLE DES MATIÈRES

	Lhk.		Page
Rahvusvahelised mõjud statistika korraldamisel. A. Pullerits	161	<i>Influences internationales sur l'organisation des statistiques nationales. A. Pullerits</i>	161
Maareformi teostamine 1919—26. J. Janusson	171	<i>Realisation de la Réforme Agricole 1919—26. J. Janusson</i>	171
Tähtsamate kaupade vedu laiaroopalisel raudteel 1926 a. J. Janusson	176	<i>Traffic des Marchandises Principales par les Chemins de Fer à Voie Large en 1926. J. Janusson</i>	176
Viljade kasvupind ja saak 1927 a. J. Kurkus	187	<i>Superficie Emblavée et Récoltes en 1927. J. Kurkus</i>	187
Tulekahjud 1927 a. V. Feldmann	194	<i>Incendies en 1927. V. Feldmann</i>	194
Üks eeskujulik põllutöölise tulude-kulude aruanne 1927 a. eest	199	<i>Budget annuel d'un ouvrier agricole pour 1927</i>	199
Õppeasutised 1922—1927 a. A. Lepp	200	<i>Établissements scolaires pendant les années scolaires de 1922/23—1926/27. A. Lepp</i>	200
Riigiteenijate arv ja selle vähendamisprobleem. A. Tooms	211	<i>Personnel des institutions de l'État et le problème de sa diminution. A. Tooms</i>	211

TABELID — TABLEUX

(Standard-numeratsioon)	Tab.	(Numération permanente)	Tab.
1. Sissevedu jaanuaris	219	1. Importation en janvier	219
2. Väljavedu jaanuaris	220	2. Exportation en janvier	220
3. Sisse- ja väljavedu jaanuaris (tähtsamad ained)	221	3. Importation et exportation des principaux articles en janvier	221
4. Tolliametite läbikäik jaanuaris	223	4. Commerce extérieur en janvier (par les douanes)	223
5. Tollitasutiste tulud detsembris	223	5. Recettes douanières en décembre	223
6. Ühendatud riigiraudteede tegevus detsembris	224	6. Chemins de fer unis en décembre	224
7. Tallinna sadama tegevus veebruaris	225	7. Mouvement du port de Tallinn en février	225
8. Eesti Panga äriselts 30. XI. 27	55	8. Situation financière de la Banque d'Estonie au 30. XI. 27	55
9. Maapanga äriselts	225	9. Situation financière de la Banque agraire	225
10. Era- ja tähtsamate ühispankade äriselts 1. XII. 27	152	10. Situation financière des banques privées et des principales banques coopératives au 1. XII. 27	152
11. Üksikute pankade äriseltsu summad 1. XII. 27	152	11. Montant des bilans des banques au 1. XII. 27	152
12. Riigi sissetulekud detsembris	226	12. Recettes de l'État en décembre	226
13. Valuuta hinnad Tallinna börsil veebruaris	227	13. Cours du change à Tallinn en février	227
14. Vabariigi piiridest ülesõitnud veebruaris	226	14. Nombre des personnes passées les confins de la République en février	226
15. Elanikkude arv linnades veebruaris	227	15. Mouvement de la population dans les villes en février	227
16. Liikvel olev raha detsembris	228	16. Billets en circulation en décembre	228
17. Rahakate detsembris	228	17. Couverture en décembre	228
18. Pankadevahelise arvekoja tegevus veebruaris	228	18. Mouvement de la chambre de compensation en février	228
19. Protestitud vekslid jaanuaris	228	19. Effets protestés en janvier	228
20. Kapitali emissioonid jaanuaris	228	20. Emissions des capitaux en janvier	228
21. Tööstustoodang jaanuaris	228	21. Production de quelques industries en janvier	228
22. Loomataudid jaanuaris	228	22. Épidémies en janvier	228
23. Tspamajade tegevus jaanuaris	228	23. Fonctionnement des abattoirs en janvier	228
24. Suurmüügitihinnad jaanuaris	156	24. Prix de gros en janvier	156
25. Toiduainete maksumus kalorilise sisalduse järele 1925—28	226	25. Coût des denrées alimentaires à la base de leur valeur nutritives 1925—28	226
26. Turuhinnad veebruaris	229	26. Prix de détail en février	229
27. Elumaksumusindeksid } ilmuvad järgmises numbris	62	27. Nombres-indices du coût de la vie } dans la N. suivant	62
28. Suurmüügitindeksid }	62	28. Nombres-indices des prix de gros }	62
29. Tööbörsid ja eravahetalituskontorid jaanuaris	230	29. Activités des bourses du travail et des agences d'affaires privées en janvier	230
30. Tööstusettevõtted ja nende tööjõud 1 veebruariks	231	30. Entreprises industrielles et leur main d'oeuvre au 1 février	231
31. Tööõnnetused tööstusettevõtetel jaanuaris	232	31. Accidents du travail dans les entreprises industrielles en janvier	232
32. Tööstustöölise arvu liikumise indeksid	232	32. Nombres-indices du mouvement du nombre de la main d'oeuvre dans les entrepr. industr.	232
33. Nakkushaigused veebruaris	232	33. Maladies contagieuses en février	232

RAHVUSVAHELISED MÕJUD STATISTIKA KORRALDAMISEL.

INFLUENCES INTERNATIONALES sur l'ORGANISATION des STATISTIQUES NATIONALES.

Sis u: 1) Statistikaasutuse rahvusvahelised kohustused, lhk. 161. 2) Rahvalugemised, lhk. 161. 3) Rahvastik, lhk. 162. 4) Tervishoid, lhk. 162. 5) Rahvaharidus, lhk. 163. 6) Tööstatistika, lhk. 164. 7) Väliskaubandus, lhk. 165. 8) Tööstusstatistika, lhk. 167. 9) Indeksid, lhk. 168. 10) Põllumajandus, lhk. 169. 11) Kalandus, lhk. 170.

1. Statistikaasutuse rahvusvahelised kohustused.

Devoirs internationaux d'un bureau de statistique.

Käesoleva ülevaate sihiks on iseloomustada rahvusvaheliste huvide tähtsust üksikute statistikaalade arengus. Peab tähendama, et praegusel ajal on üksikute maade statistika niivõrd seotud rahvusvaheliste nõuetega ja kohustustega, et mitte üksi töökavas ei tule sellega arvestada, vaid ka suurel määral statistiliste keskasutuste koosseisude ja kulude juures.

Nii tuleb Eesti Statistika Keskbürool saata igakuuliselt andmeid: Rahvasteliidu rahandusseksioonile — väliskaubanduse, sadamate ja kaubalaevastiku tegevuse, elumaksumuse, pankade äriseisude kohta; Rahvasteliidu tervishoiu seksioonile — andmed nakkushaiguste liikumise, surmapõhjuste jne. kohta; Rahvasteliidu Tööbüroole — tööliste arvu liikumise, töötasu, elumaksumuse ja töötute liikumise kohta; Rahvusvahelisele kaubandusinstituudile — väliskaubanduse läbikäigu, tähtsamate ainete sisse-väljaveo, laevade läbikäigu, rahakursside, elumaksumuse liikumise jne. kohta; Rahvusvahelisele Põllumajanduse Instituudile Roomas — külvipindade, viljade seisukorra, saakide, loomade arvu liikumise, karjatoodangu suuruse ja põllumajandusliku väliskaubanduse kohta; Rahvusvah. Statistika Instituudile — sündivuse, surevuse, abieluvuse ja teiste demograafiliste ilmutuste kohta. Peale kuuliste andmete saatmise, mis kindlate tähtaegadega seotud ja milliseid kasutatakse suuremaltjaolt nende asutuste häälekandjates, tuleb Keskbürool anda suuremaid aastaülevaateid, näituseks, Rahvusvahelise Tööbüroo väljarännu seksioonile — ülevaate sisse- ja väljarändamise kohta, Rahvasteliidu vaimlise koostöö büroole — koolide tegevuse, väljaspool kooli haridustöö, kirjandus- ja raamatuturu kohta jne. Need oleks ainult tähtsamad asutused, kuna on veel terve rida teisi, milliseile Keskbürool andmeid tuleb saata. Suuremosa neist on mitmesugused teaduslikud asutused.

Nagu näha, tuleb andmeid järjekindlalt saata peaaegu kõikide statistikaalade kohta.

Kuid rahvusvahelised nõuded ei puuduta mitte üksi mõnesuguste andmete saavutamist,

vaid käivad ka andmete ulatuse, nende kogumise ja läbitöötamise meetodite ja isegi tehnika ning andmete kirjastamise kohta.

Suuremosa neist nõudeist on ülesse seatud rahvusvaheliste teadusliikude asutuste, rahvusvaheliste konverentside jne. poolt, ning on omanud teatud määral kohustava iseloomu rahvusvahelises läbikäimises. Need nõuded on ka suurimal määral mõju avaldanud üksikute maade statistika arengu peale. Tähtsamaid neist nõudeist tahamegi käesolevas ülevaates tuua.

2. Rahvalugemised.

Recensements.

Harilikult peetakse vaneimaks statistiliseks toimega rahvalugemist. Kuid vaatamata asjaolule, et esimesed rahvalugemised sündisid paljuid aastasadasid enne meie aastajaarvamise algust, ei toimitud rahvalugemisi kuigi korrapäraselt isegi Euroopa kultuurriikes kuni 1870—1880 aastani.

1872 a. tegi Rahvusvaheline Statistika Kongress Peterburis otsuseks, et edaspidistel rahvalugemistel tuleb kinnipidada kindlast küsimiste miinimumist. Selle programmi järele peaks rahvalugemised sisaldama andmeid: 1) Perekonna ja eesnime, 2) sugu, 3) vanuse, 4) suhe perekonna ehk majapidamisega, 5) perekondline seis, 6) tööala ehk sissetuleku allikas, 7) usk, 8) harilik keel, 9) kirjaoskus, 10) riikkondsus, 11) ajutiselt kohalviibivate isikute harilik asukoht, 12) sünnikoht, 13) pimedad ja kurtummad, vaimuhaiged.

Selle otsusega oli suur samm edasi saadud rahvusvahelises statistika arengus. Kõikide maade rahvalugemistel on kinni peetud sellest miinimumist, peale väheste erandite. Rahvusvahelise Statistika Instituudi ellukutsumisel (1885) on viimane oma istungjärgudel väga palju põhimõtetlike otsusi vastu võtnud demograafia statistika ja rahvalugemiste kohta. Suuremosa neist on metodoloogilise iseloomuga. Nii soovib Instituut, et materjalide läbitöötamise juures kõik andmed elanikkude kohta oleks liigitatud soo järele, et oleks liigitatud vanus 1-aastalistesse rühmadesse tuues 5 ja 10 aastaliste rühmade kokkuvõtted, et perekonnaseisu kohta

saaks materjalid läbitöötatud vallaliste, abielus ja leskede ning lahutajate kohta eraldi.

Edasi on palju sooviavaldusi, mis käsitlevad materjalide läbitöötamist usu, rahvuse ja sünnikoha järele. Ka on ette nähtud, mil määral läbitöötada andmeid linnade kohta jne.

Tähtsamaks otsuseks aga osutus Instituudi sooviavaldus ühise tööalade nomenklatuuri käsitlemise kohta (Chicago istungjärg 1898 a.). Selle järele tuleb rahvalugemise läbitöötamisel arvestada 12 peatööala rühmaga. Berni istungjärgul täiendati veelgi seda nomenklatuuri allrühmituste läbi kuni 61 liigituseni ja põhjalikuma läbitöötamise jaoks isegi kuni 499. Need nomenklatuurid pole küll kusagil senini täiel määral tarvitusel, kuid leiavad käsitlemist rahvalugemistel ja kutsealalistel üleskirjutustel. Neid käsitleti materjalina ka tööstuslikkude üleskirjutuste ja tööstatistika otstarvetel, ning viimasel ajal on küsimus täiesti kooskõlastatud nomenklatuuri kohta Rahvusvahelise Tööstbüroo poolt ülesvõetud.

Üldiselt võiks tähendada, et rahvalugemiste alal on Instituudi teened väga suured: tema otsused aga statistika töö korralduse ja meetodika alal on juhtnööridena leidnud käsitlemist iga rahvalugemise juures. Need otsused on ka rahvalugemiste tähtsust tõstnud, nii et Instituudi sooviavaldus, et kõikides maades rahvalugemisi korraldataks iga 10 aasta järele, on enamjaos maades vastuvõtmist leidnud.

3. Rahvastik. *Mouvement de la population.*

Sündivuse, surevuse, abielluvuse, ja abielulahutuse statistika kohta on väga palju otsusi tehtud Statistika kongressidel kui ka Statistika instituudi poolt. Siin on ülesse seatud nõuded, et kõigi nende juhtumiste kohta saaks andmeid kogutud vähemalt sugu, vanuse, ja elukutse (lastel vanemate) kohta. Peale selle on vastu võetud palju sooviavaldusi meetodika alal, eriti materjalide läbitöötamise kohta.

Edasi soovib Instituudi Berni istungjärg sündinute arvust eraldada surnultsündinuid, kokkuvõttes näidata sündinute arvu kuude järele; rinnalaste surevust näidata igakuuliste vanusrühmadena, surevust liigitada kuude järele ja vähemalt 4 vanusrühma järele; abiellumiste kohta tuua kombinatsiooniline tabel 9 perekonnaseisu rühma järele (vallaline, abielus, lahutatud vastastikutest kombinatsioonides).

Sündivuse probleemi kohta soovib Instituudi Kristiaania istungjärg rahvalugemistel registreerida kõigi üle 50 aastaste abielunaiste kohta nende abiellumise aastat, mehe ja naise vanadust abiellumise ajal, abielu ajal sündinud laste arv sugu järele ja laste arv, mis registreer-

rimise momendil veel elus. Samad andmed soovitatakse registreerida leskede ja lahutute kohta, märkides nende abielu lõpumomenti.

Ka soovib Instituut samu andmeid koguda ühe abielupoole surma puhul. Kui sündivuse probleemi kohta korraldatakse eriuuringuid, siis soovib Instituut materjalid läbitöötada ühiskondlike tunnuste järele. Niisuguste uuringute jaoks kinnitab Instituudi Pariisi istungjärg isegi eri küsimislehtede vormid ja läbitöötamise tabelid.

Abielulahutuste kohta soovib Instituut Peterburi istungjärgul koguda andmeid kõigi lahutuspalvete ja nende tagajärgede kohta (lahutus täitunud, mitte rahuldatud, pooled leppinud), kes pooltest lahutusalgaja (mees, naine ehk mõlemad), kas on lapsi, mehe elukutse, abielu kestvus, lahutuspõhjused. Maades, kus seadus võimaldab lahusel ja viimane lahutuspõhjuseks, eraldi näidata nende juhuste arv.

Välja- ja sisserändamise küsimus on harutusel Budapesti Instituudi istungjärgul. Instituut soovib kõiki sisse- ja väljarändamise juhuseid registreerida administratiivkorras, kus juures üle okeani väljaränd peaks leidma registreerimist sadamates. Andmed väljasõitnute kohta peaksid kindlaksmääratud ajajärgude järele teatavaks tehtud saama vastavaile riikidele, kus juures andmed peaksid sisaldama teateid väljarändajate sugu, vanuse, rahvuse, sünnikoha ja elukutse kohta. Berliini istungjärgul soovib Instituut rahvalugemise materjale läbitöötada eriti üksikasjaliselt, osas mis puutub väljamaal sündinuid, et oleks võimalikult täpselt neid andmeid kasutada välja- ja sisserändamise iseloomu kohta. Ühes sellega kriiputab uuesti Instituut andmete vahetamise vajadust üksikute maade vahel. Pärast sõda võttis välja- ja sisserändamise küsimuse uuringu ja statistilise korralduse rahvusvahelises ulatuses enese peale Rahvasteliidu Tööstbüroo, vastavalt Vašingtoni konverentsi otsusele. Tööstbüroo on väga energiliselt oma ülesannet teostanud, mõjutades tarbekorral Rahvasteliidu autoriteediga. Käesoleval ajal on enamjaos riikides sisse- ja väljarändajate statistika hästi korraldatud, millised andmed leiavad rahvusvahelises ulatuses kirjastamise Tööstbüroo eriväljaandes ja perioodilises ajakirjas.

4. Tervishoid. *Statistique sanitaire.*

Tervishoiu statistikat on käsitletud väga paljudel rahvusvahelistel kongressidel, konverentsidel ja ka Rahvusvahelise Statistika Instituudi istungeil. Nii on pea kõikidel konverentsidel, mis üksikute tõebede vastu võitlemise otstarbel kokkutulnud, käsitletud ka andmete kogumise korraldust, nii marutõbe, lepra, malaaria, tiisikuse jne. kohta. Võiks öelda, et peaaegu kõigi tähtsamate nak-

kushaiguste alal on korraldatud mitmesuguseid rahvusvahelisi nõupidamisi, ning selle juures paratamatult tulnud tegemist teha ka vastavate andmete kogumise korraldamise küsimustega.

Rahvusvahelised Statistikkongressid on eriti palju tähelepanu pööranud surevuse küsimusele: on alla kriipsutatud erilist tähtsust, nii täpse surmajuhtumiste arvu, kui ka surmapõhjuste registreerimise kohta. Nii leiab juba esimene Statistika kongress 1853 a., et vajalik on surmapõhjuste statistikat korraldada kõikides maades ühiste põhimõtete alusel ja et tuleb välja töötada üldine surmapõhjuste ja haiguste nomenklatuur. Esimene surmapõhjuste nomenklatuur võeti vastu järgmisel kongressil 1855 aastal. Statistika Instituudi istungjärgul 1891 a. võeti uuesti üles nomenklatuuri küsimus, kuna endine liig lühike ja ka vananevaks osutus. See nomenklatuur, mis J. Bertilloni poolt kokku seatud, võeti vastu 1903 a. Chicago istungjärgul ja leidis tähelepanu kõikides riikides. Teda revideeriti 1900, 1909 ja 1920 a., kuna Instituudi istungjärgul Kristiaanias (Oslos) 1899 a. vastu võttis otsuse, milliselega leiti vajalikuks iga 10 aasta järele surmapõhjuste nomenklatuuri revideerimist. Samal ajal pühendas haiguste nomenklatuuri küsimusele tähelepanu ka Rahvusvaheline arstide kongress. Nii moodustas viimane (1890 a.) koguni erikomisjoni, kellel ülesandeks tehti surmapõhjuste nomenklatuuri väljatöötada kõikide Euroopa sõjavägede otstarbeks. 1907 a. on olemas rahvusvaheline nomenklatuur sõjaväe haigustumise põhjuste kohta, kuigi see on oma lüheduse tõttu vähe tarvitatav. Pärast sõda tuleb nomenklatuuride küsimus harutusele Statistika Instituudi Brüsseli ja Rooma istungjärgudel: soovitatakse uuesti Bertilloni nomenklatuuri põhjaliku revideerimist 1930 aastaks. Kuna samal ajal küsimusest eriti huvitatud oli Rahvasteliidu tervishoiusektsioon, siis algas viimane suuremaid sellekohaseid eeltöid. Käesoleval ajal on juba uue nomenklatuuri kava välja töötatud ja seisukoha võtmiseks kõikidele maadele kätte saadetud, kus ka vastavad erikomisjonid moodustatud selle läbivaatamiseks.

Surmapõhjuste statistika alal võeti Statistika Instituudi Rooma istungjärgul vastu väga tähtsad põhimõtteliku otsused.

Nii soovitatakse: 1) et surmatunnistused annaksid välja arstid, kes surija viimase haiguse arstimisel tegutsesid, ehk surnu ülevaatamise järele; 2) et surmapõhjuste deklareerimine oleks sunduslik kõikidele arstidele; 3) et rahvusvaheline nomenklatuur võetakse tarvitusele kõikides maades; 4) et surmapõhjuste tunnistused saaksid läbitöötatud kõikides maades ühes keskasutuses; 5) et suuremad linnad, kes surmapõhjuste statistika kohta materjale läbitöötavad, seada teeksid Statistika Instituudi otsuste kohaselt.

Suuremaks küsimuseks tervishoiu statistika alal on olnud tiisikushaiguste statistika. Statistika Instituudi Pariisi sessioon konstateerib, et tiisikushaiguse haigustumise ja surmajuhtumiste kohta peab põhjalikumaid andmeid kogutama kui teiste haiguste kohta, arvesse võttes tema erilist hädaohtu ühiskonnale. Ka soovitatakse iga tiisikushaigustumise kohta sisse seada individuaalkaarte, mida arstid iga juhtumise kohta täidaks ja statistikaasutusele saadaks. Peale selle soovitab Instituut sisse seada haigemajade ja sanatooriumide kohta selles suunas eristatistikat, et oleks võimalik kindlaks teha tiisikushaigustumise sagedust iga 100 teiste haigusjuhtumiste kohta. Samuti, arvestada palju on lahkunud ravitsusasutustest tervetena, haigetena, surnutena, muutuseta. Edasi soovitab Instituut tiisikushaigust jälgida koos üldiste sanitaar-hügieeniliste tingimustega, läbitöötada vastavad materjalid linnajagude järele, majakordade järele jne.

Aktiivselt tegutseb tervishoiu statistika korraldamisel ka Rahvasteliidu tervishoiu sektsioon, korraldades selleks otstarbeks rahvusvahelisi tervishoiu statistika kongresse (1923 ja 1924 a.).

Viimasel kongressil võeti vastu rida tähtsaid põhimõttelikke otsusi, millistest tähtsamateks osutuvad: nõue, et nakkushaiguste tagajärjel ettetulnud surmajuhud oleksid põhjalikult kontrollitud ja surmapõhjusted määratud täpselt kindlaks; nõue, et eriliselt kontrollitaks sunduslikult registreeritavate haiguste nimestikke, neid võimalikult täiendades; et ägedate nakkushaiguste kohta saaks ülevaated antud Rahvasteliidule võimalikult iga nädala kohta, samuti surmapõhjuste kohta suuremates linnades. jne.

Raske oleks siin ette tuua kõikide teiste rahvusvaheliste kongresside otsusi ja soovita-avaldusi. Eelpool on toodud ainult mõned tähtsamad, mis näitavad, kui võrd rahvusvaheline kaastöö on mõjutanud tervishoiu statistika arengut.

5. Rahvaharidus. Rahvahariduse statistika on rahvusvahelistel kongressidel ja Statistika Instituudi istungitel harutusel olnud peaaesjalikult koos rahvalugemise programmiga. Selle kohta on mitmeid nõudmisi ülesse seatud, et rahvalugemisega rahva haridusliku tasapinna kohta võimaldaks andmeid saada.

Pärast sõda on erilist tähelepanu rahvahariduse statistika korraldamisele pööranud Rahvusvahelise Vaimlise Koostöö büroo, millise poolt on ka kokku seatud väga põhjalik kava. Selle kava järele nõutakse andmeid kõikidelt riikidelt. Kuna kava väga laiaulatusline, siis ei jõua paljudki riigid veel kõikide küsimuste peale vastata, kuid kindel, et Rahvusvahel. Vaimlise Koostöö

büroo mõjul rahvahariduse statistika kiiret arengut saab näitama ka neis maades, kus ta senini sõotis oli.

6. Tööstatistika. Tööstatistikat tervikuna, kui erilist statistika ala peaaegu üheski maas enne ilma sõda ei tuntud. Töö ja tööstuse statistika huvid olid andmete kogumisel lahutamata. Andmeid saadi professionaalsete üleskirjutuste, tööstusuringute, tööstusinspeksiooni läbi tööstusseisukorra kohta, kus juures andmed saadi ka tööliste arvu, sugu ja ametliikide kohta, samuti ka õnnetute juhtumiste kohta (inspeksiooni läbi). Pärast sõda omab tööstatistika erilise tähtsuse ja kujuneb välja eristatistika aruks, mis statistika asutustes täiesti iseseisva alana korraldatud. Siia kuulub tööliste liikumise statistika ettevõtetes, palgaolude, tööliste kindlustuse, õnnetute juhtumiste ja elumaksumuse statistika. Kuigi enne sõda tööstatistika ei omanud seda erikaalu mis praegu, on siiski rahvusvahelistel konverentsidel temale võrdlemisi palju tähelepanu pühendatud. Nii võtab Rahvusvah. Stat. Instituut oma Berni istungjärgul vastu sooviavalduse, et riigid ühlustaks andmete kogumise metoode ja kirjastamisviise, edasi soovitatakse korraldada õnnetute juhtumiste kohta andmete kogumist Saksamaa eeskujul. Viini istungjärgul tunnustab Instituut vajalikuks töötasu (palkade) statistika korraldamist ja nimelt: et peaks mitte ainult registreerima keskmist töötasu, vaid ka konkreetseid palkasid, et ei pea mitte arvestama ainult päeva ja kuupalkasi, vaid ka aasta teenistust, koos aasta jooksul töötatud tundide arvuga, ja et on vajalik ka arvestada mitmesuguste palkade maksmise viisid. Samuti soovib Instituut valitud ettevõtteis, mis tüübilistena osutuvad, korraldada monograafilisi uuringuid, perekonna koosseisu ja tulude-kulude büdžeti kohta. Edasi soovib Instituut tööliste kindlustusasutuste (haigekassad, kinnitus ühingud) materjale ärakasutada palkade statistika otstarbeks. Viimaks soovib veel Instituut teaduslikele ühingutele rohkem tähelepanu pöörata teaduslike uuringutele tööstatistika probleemide alal, samuti selleks otstarbeks uute teaduslike ühingute ellukutsumist. Valitsusele soovib Instituut moodustada eribüroosid—tööstatistika näol,—milliste asutuste ülesandeks oleks tööstatistika korraldamine Ameerika-Ühisriik. eeskujul. Berni istungjärgul soovib Instituut, täienduseks Viinis vastu võetud otsustele, et saaksid korraldatud uuringud palkade liikumise kohta üksikutes tööstusharudes, üksikute tööstusraioonide, ehk ka tervel maal ja et kõikides maades saaks korraldatud põhiringuid töötasu, tööliste majanduslike seisukorra kohta, sarnaselt, kui

korraldati Austrias põllumajanduslike tööliste kohta. Berliini istungjärgul võttis Instituut vastu otsused streikide ja töötute statistika korraldamise kohta. Nimelt soovib Instituut töötute kohta korraldada üleskirjutamisi, millisel töö Instituudi arvates suurim praktiline ja teaduslik tähtsus. Ühes sellega aga loeb vajalikuks Instituut tähelepanu juhtida, et niisugusel üleskirjutusel tuleb võimalikult üksikasjaliselt defineerida kõiki mõisteid. Samuti soovib Instituut rohkem tähelepanu pöörata tööturule, võimalikult laiendades tööturu mõistet töö alal, võttes arvesse laialisemalt ilmutusi, mis pakkumise ja nõudmise vahelkordis ette tuleb. Töötute statistika alal moodustati 1912 aastal Rahvusvah. Stat. Instituudi poolt ja Rahvusvahelise tööpuuduse vastu võitlemise ühingu poolt koos 1912 a. erikomisjon, mis üksikasjalised resolutsioonid välja töötas. Neis otsustes on ette nähtud andmete kogumise viisid, andmete ulatus ja ka andmete kogumise meetodika. Üldiselt soovib erikomisjon korraldada töötute kohta eriüleskirjutusi rahvalugemiste korraldamisega koos, jne. Lõpuks soovib erikomisjon töötute statistika korraldamist tõsisemalt päevakorrade võtta ja materjalide kogumise ning läbitöötamise tehnikat täiustada. Ühes sellega soovib komisjon töötute statistika korraldamisel arvestada sisse- ja väljarandamise teguritega.

Rahvusvahelise Tööstatistika moodustamisest saadik on tööstatistika arengus eriti suuri saavutusi tehtud. Nii on Tööstatistika büroo juures korraldatud mitu statistikute konverentsi, kus üksikud alad on leidnud põhjalikku käsitlemist, eriti töö meetodika seisukohalt. Nii võetakse 2 konverentsil vastu töötute statistika alal hulk üksikasjalisi otsusi andmete kogumise süsteemi ja ulatuse kohta. Samuti võetakse vastu otsus, millega kohustatakse Tööstatistika bürood koostama andmeid rahvusvahelise palkade indeksi kohta. Kolmandal konverentsil pühendatakse tähelepanu büdžetiliste uurimiste meetodidele, kollektiivlepingute ja töökonfliktide statistikale. Kõigi nende küsimuste kohta võeti vastu üksikasjalised otsused nii kui töökorrade süsteemisse puutuvaid, kui ka meetodilise iseloomuga. Peale selle harutati teisel ja kolmandal konverentsil ka tööstuse klassifikatsiooni küsimusi, kuigi see küsimus veel lõpult lahendust ei leidnud.

Tööstatistika piirkonda kuulub ka elumaksumuse statistika. Elumaksumuse statistika aluseks on tarbeainete hinnad ja teiseks, tarvituse normid. Tarvitusnormide kindlaksmääramiseks on mitmed meetodid, teoreetiline (füsioloogilised — toitluse alal) ja empiirilised, mis põhjendab tegeliku elu uuringutel, milliseiks osutuvad büdžetilised uuringud. Nagu tähendatud, pidas Statistika Instituut tarvilikuks soovitada büdžetiliste uuringute korraldamist kõiki-

des maades, et just nende põhjal saaks kindlaks määratud tegelikud tarvitumäärad. Neid uuringuid on korraldatud peaaegu kõikides riikides, ning nendele baseerub suurim osa elumaksumuse arvutusi. Elumaksumuse indeksi küsimus leiab esmakordselt kaalumist Rahvusv. St. Instituudi Brüsselis istungil 1923 a. Rahvusvah. St. Instituut võtab vastu resolutsioonid, millega defineerib elumaksumuse indeksi mõiste ja käsitleb üldpõhimõtteid, millistele peab baseeruma elumaksumuse arvutused.*) 1924 aastal Tööstusbüroo poolt korraldatud statistikute konverentsil tuleb elumaksumuse indeksite küsimus arutamisele juba peaaegselt arvutuse meetodika seisukohalt. Viimase poolt vastu võetud resolutsioonid tulevad Statistika Instituudi Rooma istungjärgul (1925 a.) arutusele, ning võetakse vastu väheste muudatustega. Kuna need otsused on toodud kuukirjas Nr. 61**), siis toome ainult järgmise, millisel elumaksumuse statistika arengu kohta põhjanev tähtsus: „igal riigil tuleb avaldada andmeid elumaksumuse kõikumise kohta. Need andmed peavad käsitlema toitlust, riietust, kütet ja valgustust, korteri üüri ja mitmesuguste ainete rühma suuris tööstuskeskustes, aga eraldi ka transportkuludeid“.

Käesoleval ajal ei ole ühtegi kultuurriiki, kus elumaksumuse indeksid ei leiaks igakuulist avaldamist. Mõned tähtsamad linnad ja tööstusriigid arvutavad neid isegi nädalate ja dekaadide järele.

Eesti ja Läti vahel on saavutatud kokkulepe millesse on ettenähtud elumaksumuse arvutamiseks ühine süsteem ja ühised meetodilised võtted, mis võimaldavad mõlemite maade andmeid täielikult kõrvutada.

Elumaksumuse üldindeksi arvutamisel saavutatakse mitmed teised indeksid, mis ka väga tähtsad: nii arvutatakse toiduainete hindade indeks, mis ühes sellega ka osutub enamvähem turuhindade indeksiks, siis indeksid korteriüüri kohta ja teiste kuluosade, riietuse jne. kohta.

Majandusstatistika ala on rahvusvaheliseks huviks kerkinud peamiselt aastatel pärast ilmasõda. Ilmasõda, mis Euroopa majandusel äärmiselt vapustas, tõi ka arusaamise, et üksiku riigi majanduselu on vaid üheks lülis maailma majanduselus, et Euroopa käekäigu, üldise majanduselu paranemise ja tervenemise. See arusaamine tõi riigid kokku esmakordselt Genua majanduskonverentsil ja möödunud aastal Genfi majanduskonverentsil. Need konverentsid on annud tuge rahvusvahelise majandusstatistika arengusse; on toonud erilise vajaduse Euroopa majanduselu nähtuste

selgitamiseks, materjalide koondamise ja koostamise. Ei ole kahtlust, et majandusstatistika alade kohta rahvusvahelised nõuded ikka enam ja enam suurenema saavad, et üksikute riikide statistika sellel alal ikka rohkem rahvusvahelist ilmet saab omama, seda rohkem mida kaugemale areneb rahvusvaheline läbikäimine. Kuid üksikui majandusaladel on rahvusvaheline huvi ka enne ilmasõda küllalt aktiivselt väljendunud, kõigepealt väliskaubanduse statistika korraldamisel.

7. Väiskaubandus. Juba 1853 aastal, esimesel *Commerce extérieur.* rahvusvahelisel statistika kongressil Brüsselis tõusis

üllesse küsimus väliskaubanduse statistika korraldamise kohta. Tähtsamaks küsimuseks osutus sellel alal väliskaubanduse statistika nomenklatuur, küsimus mis 74 aastat pärast seda, nimelt 1927 aastal Genfi majanduskonverentsi päevakorras esineb. Selle küsimuse kohta esimesel statistika kongressil võeti vastu otsus, vajalikuks tunnistada ühist minimaalset nomenklatuuri väliskaubanduse arvestamisel kõikide maade jaoks. Suurem osa järgnevaid kongresse — Haagis 1869 aastal, Peterburis 1871 a., Budapestis 1872 a. uuesti tunnistasid seda vajalikuks. Rahvusvaheline Statistika Instituut käsitleb seda küsimust oma istungil Roomas 1887 aastal ning leiab, et võimalik on vaatamata tollitariifide nomenklatuuride mitmekesiduse peale, siiski luua ühtlust vastavate rühmituste ja allrühmituste järele. Järgnevatel Instituudi istungitel Viinis 1891 a., Chicagos — 1893 a., Bernis 1895 a. jätkati küsimuse arutamist. Instituudi soovil tuleb väliskaubanduse statistika nomenklatuuri ühtlustamise küsimus harutusele rahvusvahelisel kaubandustööstus kongressil Pariisis 1899 a., samuti rahvusvahelisel kongressil tolliseadluse alal. Kongress, mis mitmesuguste majandusküsimuste harutamiseks kokku kutsuti 1905 a. Moskvas, seadis ülesse isegi vastava kava. Edasi käsitleb nomenklatuuri küsimust kaubanduskodade ja kaubandusasutuste kongress Milanos 1906 a., mis vastuvõetud otsusega alla kriipsutas vajadust ühise nomenklatuuri loomist vastavate rühmituste ja allrühmituste läbi. Kuigi need otsused teatavaks said tehtud riikide valitsustele, ei leidnud nad seni praktilist teostamist, kuni Belgia valitsus algatuse enese peale võttis ja 1910 aastal kokku kutsus kõikide riikide esitajad. Konverentsist võttis osa 24 riiki. 23 sept. 1910 aastal võeti vastu N. Kiaeri poolt väljatöötatud kavad alusena rahvusvahelise väliskaubanduse statistika arvestamiseks. Ühes sellega soovitati rahvusvahelise kaubandusliku statistika büroo asutamist, ning selleks otstarbeks

*) Vaata: A. Tooms, „Elumaksumus“ Kuukiri Nr. 36(3), 1925 a.

**) A. Tooms. Uus elumaksumusindeks.

uue konverentsi kokku kutsumist. Viimane peeti 1913 a. novembris. Konverentsil sõlmiti konventsioon, mille põhjal konventsiooni liikmed kohustuvad rahvusvahelist väliskaubanduse nomenklatuuri kasutama. Samuti oli konventsioonis ette nähtud Rahvusvahelise Väliskaubanduse büroo loomine. Büroo ülesandeks määrati üksikute riikide statistilisi materjale koondata, neid sisuliselt ühtlustada ja kirjastada rahvusvahelise nomenklatuuri ulatusel.

Kuid vaevalt moodustus büroo, kui lahti puhkes ilmasõda. Konventsioon jäi paberliikuks ja büroo tegevus oli peaaegu varjusurmas. 1922 a. tõsteti küsimus uuesti üles rahvusvahelise väliskaubanduse statistika kohta Genua majanduskonverentsil. Konverents soovitas Rahvasteliitu seda küsimust oma kompetentsi võtta. Selleks otstarbeks moodustati segakomisjon Statistika Instituudi ja Rahvasteliidu tegelestest kes ka põhjaliku uurimistöö ette võttis statistika seisukorra kohta üksikutes riikides, ning ühes vastavate seisukohtade ja ettepanekutega esitas Instituudi XV istungjärgule Brüsselis 1923 a. Instituudi poolt võeti vastu otsus, millisega soovitakse eeskätt aluseks võtta Brüsseli konventsiooniga ettenähtud nomenklatuur ja ühes sellega soovitada kokku seada leksikoni, kus tähtsamad kaubaained omavad kindla järjekorra numbri üldises klassifikatsioonis ja ka seda järjekorra nummert peaksid kõik maad nimetama omis väljaannetes. Ka parlamentidevaheline ühing on küsimuse oma päevakorda võtnud ja seda käsitanud oma istungeil, kuigi niivõrd mitte otsekohe statistilist, kui tollitariifide nomenklatuuri ühtlustamise vajadust allakriipsutades. Tähtsaks osutub mullune Genfi majanduskonverentsi otsus, milline on sisuliselt sama, kui Statistika Instituudi soovivaaldus, ja mis soovitab riikidele Brüsseli konventsiooni nomenklatuuri. Ühes sellega on aga Genfi majanduskonverentsi otsus kaugemale ulatav, ta soovitab riikisid uuesti koonduda Rahvusvahelise väliskaubanduse büroo ümber. Viimane algas küll pärast sõda uuesi tegevust, kuid enam kui tagasihoidlikult, kuna paljud riigid Büroost väljalangenud olid. Kuna Rahvasteliidu ja ka Statistika Instituudi toetus Büroole kindlad, on tõenäolik, et väliskaubanduse nomenklatuuri ja ka teised väliskaubanduse statistika probleemeid Büroo poolt lahendusele tulevad. Seda rohkem, et endine rahvusvaheline nomenklatuur liiga puudulikuks osutub ja tingimata vajab mitmeti täiendamist.

Seega osutus väliskaubanduse statistikas nomenklatuuri küsimus väga suureks rahvusvaheliseks küsimuseks, mis 75 aastat on lahendamisel olnud ja mille lõpulik lahendamine veel nähtavasti aastaid nõuab. Kõigesuuremaks takistuseks on olnud tollitariifide nimes-

tikkude mitmekesisus, mis üksikuis riikes väga lahkuminevaid huvisid sisaldavad.

1927 a. võeti esimesel Eesti-Läti Statistika konverentsil vastu otsus Eesti ja Läti vahel väliskaubanduse jaoks ühist nomenklatuuri välja töötada. Kuid ka siin leiti, et statistika alal jääb probleemiks ühise tollitariifide ja statistilise nomenklatuuri maksmapanemise küsimus, kuna erilised nomenklatuurid,—üks tariifide ja teine statistika otstarbeks—ei kindlusta küllaldaselt statistika huvisid. Ainult juhusel, kui tariifide nomenklatuur on kokku seadud üksikute esemete loeteluse põhimõtteil, oleksid ka statistika huvid tähendatud viisil kaitstud.

Sellepärast soovitab ka 2 Eesti-Läti Statistika konverents tollitariife reformeerida. Seniseks aga töötati Eesti ja Läti vahel välja ühine statistiline nomenklatuur, mis 1. jaan. 1929 a. mõlemates maades maksma pannakse. Selles nomenklatuuris on ka ette nähtud kõikide kaubaainete kindel järjekorra numeratsioon, nimelt omab sama kaubaaine mõlemates maades sama numbri, mis võrdlust lihtsustab. Seega on Eesti ja Läti vahel miniatuuris jõutud sinna kuhu poole on rahvusvaheliselt püütud.

Kuid nomenklatuuri küsimus ei ole ainuke väliskaubanduses, mis rahvusvahelist huvi on äratanud. Nii on kaalutud ühtlustamise vajadust kaupade siht- ja saatemaade määramisel ja kaupade kaalulise arvestamise ühtlustamise kohta. Ka nende küsimuste lahendamiseks esitas Rahvasteliidu poolt moodustatud komisjon vastavad ettepanekud Statistika Instituudi Brüsseli istungjärgul. Instituut leidis, et kõigesoovilikum on, kui üksikud riigid ehk riikide rühmad, kes on üksteisega tihedalt seotud majanduslike huvidega, sõlmiksid vastavad konventsioonid arvestamise elementide ja mõistete ühtlustamiseks. Seda teed on käinud, näiteks, Eesti ja Läti, sõlmides väliskaubanduse arvestamise momentide, elementide ja mõistete kohta vastavad kokkulepped.

Väliskaubanduse statistika arengut on märksa mõjutanud veel mitmed tegurid. Neist tuleb nimetada kõigepealt Rahvasteliitu ja Brüsseli Kaubandusinstituuti. Rahvasteliit kui ka Brüsseli Instituut vajavad igakuulisi kokkuvõtteid väliskaubanduse läbikäikude kohta, millised vastavates kuuväljaannetes kirjastavad. Loomulikult ei täha ükski riik esineda tühja kohana, vaid kõik on enese töid korraldanud et tähendatud tähtpäevaks andmed saadetud oleks. Esimesena hakkas andmeid kõikide riikide kohta koguma ja kirjastama pärast ilmasõda igakuulises suuremas väljaandes Kaubandusinstituut Brüsselis. Nimetatud asutis tekkis pärast ilmasõda, ning tema moodustajaks oli rühm riikisid, nii et käesoleval ajal Brüsseli Kaubandusinsti-

tuut 17 riiki esitab. Instituudi ülesanne ei ole küll rahvusvahelise statistika arendamine, vaid andmete võimalikult kiire kirjastamine, seega peaausjalikult informatsioon, kuid kaudselt on see mõjutanud üksikute riikide väliskaubanduse statistika arengut.

Tähtsamaks teguriks väliskaubanduse statistika alal rahvusvahelises suhtumises tulevikus kujuneb aga nähtavasti Rahvusvah. Kaubandusbüroo, keda toetab oma autoriteediga Rahvasteliit ja Rahvusvaheline Statistika Instituut. Samuti on väliskaubanduse statistika arengule käasa mõjutanud rahvusvahelised kokkulepped, eriti kaubalepingud, millisteks üksikasjalikud võrdlusandmed vajalikud.

S. Tööstusstatistika. *Statistique industrielle.*

Tööstusstatistika on enamvähem välja kujunenud pärast sõda. Enne seda süstemaatilist tööstusstatistikat õieti ei tuntud. Ka praegu on igaaastane andmete kogumine tööstustoodangu jne. kohta korraldatud kaugelki mitte kõikides maades.

Tööstusstatistika all enne sõda mõeldi peamiselt tööstuslikke üleskirjutusi. Viimaseid korraldati aga peaaegu kõikides kultuurriikides, kuigi väga erinevate sihtide ja kavadega. Tähtsamaist tuleks nimetada — Saksamaa tööstus kutsealalist üleskirjutust 1882 ja 1907 a., Belgias — 1896 a., Austrias — 1902 a., Prantsusmaal — 1896 a., Ameerikas esimene põhjalikum üleskirjutus 1900 a., Inglismaal — 1900 a. ja Venemaal — 1900 a. ja 1908 a. Tööstusstatistika alal on eriti huvitav märkida, et siin statistika teoreetilise ja teadusline külg kaugele ette jõudis praktilisest. Samal ajal kui veel üheski maas korraldada tööstusüleskirjutust polnud korraldatud, rääkimata iga-aastastest andmete kogumisest, võeti juba esimesel rahvusvahelisel statistika kongressil Brüsselis 1853 a. vastu otsus, mis soovitas tööstusstatistika korraldamist ja andmete kogumist ühiseil põhimõtteil kõikides maades. Järgmisel kongressil Viinis (1857) võeti vastu väga põhjalik kava, millise järele soovitakse korraldada üleskirjutusi, kogudes andmeid masinate ja siseseadete, tööliste arvu kohta üksikute ametliikide järele, tooresmaterjalide ja toodangu kohta. See programm leiti liig suur olevat ning tuli uuesti arutusele Peterburis 1872 a., kus leiti, et seda kava, kui liiga laulatuslikku, on võimata teostada. Selle otsuse põhjuseks olid kurvad kogemused, mis saavutati üleskirjutustel Prantsusmaal 1860 ja Belgias 1866 aastal. Mõlemad maad korraldasid oma üleskirjutusi Viini kongressi programmi kohaselt, kuid mõlemad aparatuurid täiel määral: Prantsusmaal kestis üleskirjutus terveit 5 aastat ja ei annud pea mingisuguseid resultaate, Belgias aga leidis üleskirju-

tust korraldav asutus, et materjalid ei vääri õieti läbitöötamistki. Ka oli antud liig vähe krediiti laiakavalise töö jaoks. Ja vaevalt võis ka eeldada, et teistes maades teistiti oleks toimitud, kuna statistika tähtsusest sel ajal veel valitsustel tarvilist arusaamist ei olnud.

Sellepärast võttis Viini kongress vastu uue kava ning soovitas üleskirjutusi korraldada kahesüsteemilisi, nimelt iga-aastast lühendatud kava, järele ja 10 aastaste perioodide järele põhjalikuma kava järele. Iga-aastase kava järele soovitakse andmeid koguda ainult ettevõtete arvu ja tööliste arvu kohta sugu ja vanuse järele (alla 14 a. ja peale).

Peab tähendama, et käesoleval ajal nimetatud andmete kogumine ei kuulu enam otsekoheselt tööstusstatistikasse, vaid tööstatistikasse, mille arengu kohta ülevaate tööme.

Iga kümneaastase perioodi järele soovitab aga Viini kongress andmeid koguda järgmise küsimustiku järele:

1. Omaniku ees ja liignimi.
2. Omaniku aadress.
3. Ettevõtte iseloom.
4. Kui asutus võõrastes kätes, siis kelle käes?
5. Tööliste arv tööala liikide, vanuse ja sugu järele ettevõttes.
6. Tööliste arv, kes töötavad väljaspool ettevõtet.
7. Töötasu üldsumma.
8. Tooresmaterjalide kvantum ja väärtus, ning tema saamise koht.
9. Jõumasinate arv ja nende suurus.
10. Teiste masinate arv (iga ettevõtte peab ligilõpsama kõigi masinate täielik loetelu).
11. Kütteainete iseloom, tarvidusmäär ja väärtus, ning kust saadakse kütteained.
12. Valmisainete iseloom, arv ja väärtus.

See kava on ka kümnete aastate jooksul jäänud aluseks suurematele tööstusüleskirjutustele, kuigi üksikute muudatustega. Neid üleskirjutusi aga palju ei korraldatud kuna Kongressi soov, et sellelaadilisi üleskirjutusi korraldataks kõikides maades 10 aastaste perioodide järele,—jäl teostamata peale Ameerika Ühisriikide ja Inglismaa, kus sellaseid üleskirjutusi perioodiliselt korraldati. Teistes maades koguti andmeid ainult üksikute küsimuste kohta administratiivsel teel tööstuse inspeksiooni ja maksuametite läbi. Andmete ulatus piirdus ainult küsimustega ettevõtete ja tööliste arvu ning bruttotoodangu suuruse kohta. Peale tööstuslikkude üleskirjutuste koguti andmeid tööstuse kohta demograafiliste ja professionaalsete üleskirjutustega koos: Saksamaal — 1907 aastast ja Prantsusmaal — 1896 a., Belgias — 1896 a. Kuid erilist tähtsust neil üleskirjutustel tööstusstatistika seisukohalt ei olnud. Suuremat eeskuju tööstusstatistika korraldamisel näitavad Ameerika-Ühisriigid, kus 1900 aastast iga kümne aasta järele korraldatakse põhjalik üleskirjutus, isegi märksa laiemaulatusliselt kui see Viini kongressi otsuses oli ette nähtud. Nii kogutakse veel andmeid tööstuskapitalide kohta ja toot-

miskulude kohta. Inglismaal otsustati 1907 a. korraldada isegi iga üle 5 aasta tööstusüleskirjutusi, umbes Viini kongressi poolt soovitud kava ulatuses. Sellelaadilisi üleskirjutusi korraldati ka Venemaal 1900 ja 1908 a. Saksamaal on sellelaadilisi üleskirjutusi korraldatud, kuigi ainult üksikute tööstusharude kohta (tekstiil, keemia ja kaevandustööstus).

Tööstusstatistika küsimus on mitmel Statistika Instituudi istungil harutusel olnud, Londonis 1905 a., Haagis 1909 a. ja Roomas 1925 a. Nimelt Londonis andis erikomisjon, kellele ülesandeks tehtud tööstusstatistika probleemidega tutvumiseks ülevaate tööstusstatistika üleskirjutuste kohta ja avaldati mitmed sooviavaldused, peaaegjalikult metodoloogilist laadi.

Haagi istungjärgul soovitas Instituut iga-aastaselt lühiksekavalist tööstusstatistikat korraldada, võimalikult kirjastades andmeid ühise plaani järele. Eriti aga soovitas Instituut korraldada jõumasinate statistikat, seda tehes üksikute tööstusharude järele, töötavate arvu kohta neis ettevõtetes, mis jõumasinatega töötavad ja jõumasinate suuruse kohta, liigitatult peajõumasinate ja vähemtähtsate järele.

Rooma istungjärgul 1925 a. käsitataks tööstusstatistikat juba puht tootmisseisukohalt. Tööstatistilised huvid, mis senini paljudes üleskirjutustes domineerivad, on jäetud täiesti tööstatistika huviks. Instituut võtab vastu otsused, millistega defineerib tööstatistika mõisteid, määrab kindlaks üleskirjutuse objekti mõisted. Samuti võtab Instituut vastu otsuse tööstusettevõtete liigitamise kohta, millisel suurim põhimõttelik tähtsus. Rooma Instituudi poolt vastuvõetud otsused on Rahvasteliidu poolt soovitatud kõikidele maadele täitmiseks, eriti tööstusliikude üleskirjutuste kohta.

Pärast sõda on ka aastase statistika arengus väga suuri edusamme tehtud. Viimaseil aastail on paljudes maades hakatud andmeid koguma kõigi tähtsamate tööstusharude toodangu, toorainete ja materjalide tarvitamise, sisseseadete jne. kohta. Kaheksa riiki, nende seas ka Eesti, on asunud iga-aastasele nettotoodangu arvestamisele. Ka teoreetiliste ning metodoloogiliste tööde poolest on tööstusstatistika rikastunud eriti viimaseil aastail. Nii ilmuvad suuremad tööd Varsari, Meervarti ja Vainsteini poolt, mis tööstusstatistika küsimusi käsitlevad. Üksikud tööstusstatistika momendid leiavad põhjalikku käsitlemist, nagu klassifikatsiooni alal March, produktiooni alal Flux, nettotoodangu alal — Holm jne. Kokkuvõttes võib öelda, et tööstusstatistika arenemine on sündinud väga suurel määral rahvusvahelise mõju all, kuid seni kui üksikute maade otsekohesed huvid ei dikteerinud selle ala korraldamist, ei olnud edu siiski suur. Pärast sõda aga, kus majandus-

elu korraldamisel möödapääsematuks osutuvad põhjalikud andmed, näeme tööstusstatistika kiiret arengut.

9. Indeksid. Teistest majandusstatistika aladest on suuremat rahvusvahelist tähelepanu omanud majandusliikude indekside koostamise küsimus. On otsitud teid, mis võimaldaks üksikute maade majanduselu ja konjunktuuri iseloomustada mõne üksiku arvu — indeksi — abil. Rahvusvaheline Statistika Instituut oma Brüsseli istungjärgul võtab selle küsimuse harutusele, ning võetakse ka vastu mitmed põhimõttelised otsused. Nii soovitakse kõigepealt kõikidele riikidele koostada suurmüügihindade indekse, neid igakuu järjekindlalt avaldades. Käesoleval ajal arvutab ka suuremasa riike suurmüügi hindade indekse. Eesti ja Läti vahel on kokku lepitud suurmüügi hindade indeksi ühise arvestamise meetodi ja tehnika kohta, mis võimaldab mõlemate maade pealinnade kaubandusturu konjunktuuri võrdlust. Peale suurmüügi hindade indeksi soovitas Instituut koostada indeksi, mis näitab ainete ja saaduste hulgalist tarvitamist ja kasutamist. „Oleks soovilik koostada indeksi, mis iseloomustaks ainete ja saaduste tarvitamist ning kasutamist hulka mitmesugustel kindlatel ajajärgudel ja millises ei võeta arvesse hindade liikumist, vaid ainult ainete hulgalist läbikäiku. Selle indeksi rahvusvaheliseks kasutamiseks oleks vajalik, et kõik maad kokkulepiks ja avaldaks andmed toores- ja valmisainete tarvitamise kohta, milliste andmete alusel võiks vaadata teha neist ainetest, mis vajalikud rahvusvahelise indeksi moodustamiseks“. Edasi soovitas Instituut indeksi koostada, mis näitab nii ainete hindade liikumist kui ka hulgalist läbikäiku ühena arvuna-, kombineeritud indeksi, samuti ka arvutada indeksi raha väärtuse liikumise kohta. Viimased indeksid on ka üksikutes maades juba tarvitusele võetud. Lõpuks soovitas Instituut moodustada veel terve rea mitmesuguseid indekse, mis üksikute majandusharude iseloomustamiseks huvi võiksid pakkuda. Nii võiks koostada indeksi toodangu, kaubanduse ja tarvitamise aladelt. Kuna aga praegusa aja majanduselu tegurid väga muutlikud, soovitas Instituut neid indekse võimalikult kuude järele arvutada, ainult äärmisel korral aasta kohta. Samuti soovitas instituut arvestada ka üksikute sesoonide mõju tähendatud ilmuvuste kohta.

Majandusstatistika alal on üks võrdlemisi suurim ülesanne rahvusvahelise maksu bilansi koostamine. Selle ülesande on üksikutele riikidele kohustavaks teinud Rahvasteliit, kuna seda enne Rahvasteliidu sooviavaldust võrdlemisi vähe maid arvutasid. Käesoleval

ajal agä avaldab Rahvasteliit eriväljaandes enamjao riikide maksubilansid.

10. Põllumajandus. Põllumajanduse statistika arengut on mõjutanud kõige suuremal määral rahvusvahelistest asutustest Rooma Põllumajandusline Instituut, mis 1905 a. oma tegevust algas. Kuna Instituut tegeleb rahvusvahelise konventsiooni alusel, mis sõlmitud osavõtjate riikide vahel, on tema otsused tähendatud määral kohustavad kõikide maade—ligete kohta. Ja kuna Instituudis on esindatud pea terve ilma rahvad (92,2% maakera rahva arvust) on Instituudi otsustel ja sooviavaldustel eriti suur tähtsus. Peale teiste ülesannete on Instituudi töökavas ette nähtud andmete kogumine põllumajanduse tootmise ja tarvitamise kohta, ning nende andmete võimalikult kiire avaldamine. Viimaseks otstarbeks kasutab Instituut telegraafi teid — andmeid tootmise kohta (külvi pinnad, külvide seisukord, saak), kuukirja—jooksvad kuuandmed põllumajanduse tootmise tingimiste, saagi, suuruse jne. kohta, põllumajanduslikku aastaraamatut — kõigi andmete avaldamiseks möödunud põllumajandusaasta kohta, üksikuid monograafilisi teoseid — üksikute eriküsimuste igakülgeks käsitamiseks.

Täiesti arusaadav, et Instituudi töö võib ainult sellepärast tagajärjerikas olla, et üksikud maad oma andmete kogumise ulatust ja süsteemisi kokku kõlastasid Instituudi nõuetega. Et andmete kogumise viise ja ulatust ning materjalide läbitöötamist ühtlustada kõikides maades, osutus vajalikuks kokku seada ühine kava ühiseil põhimõttele. Selleks otstarbeks korraldas Instituut põhjaliku uuringu kõikide maade statistika korralduse kohta, ning selle läbitöötanud, esitas põhjaliku kava rahvusvahelise põllumajandusstatistika korralduse kohta. Selles suunas on väga suured teened Instituudi Statistika sektsiooni endisel juhataja prof. Ricci'l, kes suurema eriteose rahvusvahelise põllumajandusstatistika ühtlustamise kohta kokku seadis. Ricci poolt avaldatud põhimõtted leidsid heakskiitmist ka Rahvusvahelise Statistika Instituudi Brüsseli istungjärgul. Nimelt võttis Rahvusv. Statistika Instituut omaks järgmised Rooma Põllumajanduse Instituudi seisukohad:

1. On soovilik, et kõik maad korraldaks perioodilisi põllumajanduslisi üleskirjutusi, produktiivse ja eban produktiivse maa kohta. Üleskirjutust tuleks korraldada iga 5 aasta järele, igatabes aga iga 10 aasta järele.
2. Iga kultuuri kasvupinna kohta peab eraldi näitama peakultuuri ja kõrvalkultuuri (alkultuur ehk kõrvalkultuur).
3. Kultuuride nomenklatuur peab olema ühine kõikide maade jaoks ja selleks võiks olla Rooma Põllumajanduse instituudi poolt tarvitata.

Külvipindade statistika alal arvab Rahvusv. St. Instituut:

1. Et põllukultuuride kohta on vajalik iga-aastane külvipindade arvestamine enne lõikust.

2. Kultuuride kohta, millistel eriline tähtsus maailma kaubanduses, nagu näituseks nisul ja puuvillal, on vajalik neis maades kus nende kultuuridel suhteliselt suurim tähtsus, korraldada kasvupindade arvestamist kohe peale külvi. Viljade seisukorra suhtes arvab Instituut:

1. Tunnistada vajalikuks, et kõik maad jälgiks iga kuu, eriti kuudel enne lõikust kultuuride kasvu käiku.
2. Instituut soovib kasutada kultuuride seisukorra hindamiseks süsteemi, mis põhjened saagi hinnangul protsentides ühe pinnauksuse kohta, võrreldes mingi alusseisukorraga, millise kohta saak teada.
3. Instituut tunnistab vastuvõetavaks aga ka viljade seisukorra hindamist pallisüsteemiga (näiteks, väga hea — 5, hea — 4, 3 — rahuldav, 2 — halb, 1 — väga halb).

4. Viljade seisukorra kohta andmete koostamiseks rahvusvahelises ulatuses on vajalik, et üksikuis maades mitmeviisilised hinnangusüsteemid oleks ühtlustatud, ning selleks otstarbeks tuleb tunnistada parimaks hinnangu süsteemi, mis põhjened protsentilisis väljendusis niiviisi, et arv 100 näitab viljade seisukorda, mis normaalsete kasvutingimuste juures lubab teatud aja kestel saadud keskmist saaki. Toodangu arvestamise kohta võtab Instituut omaks järgmised seisukohad:

1. Toodangu arvestamist on vajalik teostada kaks korda kõikide kultuuride kohta, enne lõikust ja pärast saagi koristamist. Andmed peavad avaldatud saama kohe peale läbitöötamist.
2. Instituut tunnistab eriliselt tähtsaks põhjaliku põllumajandussaaduste nomenklatuuri väljatöötamist, millises saaduste näidatud seotult kultuuridega ja mis eriti näitab saaduste nimetust ümbertöötamise protsessis. Selleks soovib Rahv. Stat. Instituut korraldada ertuurlugut kõikide maade kohta Rooma Põllumajandus instituudil, ning väljatöötades üldise leksikoni seda avaldada paljudes keeltes, et teda oleks võimalik kasutada nii põllumajanduse, kui ka kaubanduse ja tööstuse otstarbetel.

Karjanduse statistika kohta:

1. Instituut soovib korraldada perioodilist loomade üleskirjutusi ühes külvipindade üleskirjutusega, ajal mil loomade arv on maksimumis.
2. Loomade arvestamisel peab kindlasti need liigitama soo ja vanuse järele. Lubamata on niisugused arvestused nagu „sarvloomad“. Instituut soovib kasutada loomade liigitust, mis tarvitusel Rooma Põllum. Instituudil. Peale selle võttis Instituut vastu veel järgmise otsuse: „Arvestades äärmiselt suure tähtsusega, mis on külvipindade ja saakide statistikal saaduste hindade kohta ja kuna soovilik, et maailma kaubandus kasutaks andmeid otsekoheisest allikaist ja täpseid andmeid, soovib Rahv. St. Inst. kõikide riikide valitsustele, et külvipindade ja saakide kohta saaks andmed kogutud äärmise kiiruse ja täpsusega.“

Kõik need otsused on enamvähem käesoleval ajal tegelikult ellu viidud Rooma Põllumajanduse Instituudi energilisel mõjutamisel. Ka on Instituudi poolt soovitatud hindamissüsteemid viljade seisukorra kohta pea kõikides riikides vastu võetud, samuti loomade arvestamise nomenklatuur.

Võib öelda, et põllumajanduse statistikas on rahvusvahelise tsentralisatsiooni mõju kõige tuntavam. Eriti suureks saavutuseks osutub üleilmlik põllumajanduslik üleskirjutus, mis korraldatakse kõikides maades 1929/30 a. ühiseil põhimõttele. See töö loodetavasti saab kujunema suuremaks ettevõtteks, mis rahyaste solidaarusest ühissihi saavutamisel tunnistust annab.

11. Kalandus. Kalanduse kohta võttis Rahv. Stat. Inst. vastu Brüsseli istungjärgul järgmise sooviavalduse:

Statistiques des pêches.

1. On vajaik arvestada väärtuse ja hulga järele:
 - a) Kõik merikalanduse toodang mis välja laaditakse kalda, liigitades oma ja võõramaa laevu.
 - b) Sisseveie kalasaaki,
 - c) Kalasaaduste sissevedu teistest riikidest,
 - d) Kalasaaduste väljavedu teistesse riikidesse.
2. Elanikkude arvu, kes teenistust leiavad kalanduses, võimalikult neid liigitades tegevusala järele:
 - a) Peategevusala järele,
 - b) Kõrvaltegevusala järele.
3. Veesõiduristade ja kalapüügiristade arvu.
4. Võimalikult arvestada püüki raioonide ja aja järele.

Ka soovitab Instituut arvestada võimalikult püügi üldtoodangut, vaatamata kas püük kaldale tuuakse, ehk maandumiseta teistesse riikidesse läheb.

*

Kuigi lühikeses ülevaates on võimata tuua esile kõiki rahvusvahelisi mõjundeid ja tegurisi, milliseil üksikute maade statistika arengus osatähtsus, arvan, et need read siiski lubavad meid teha järgmisi tulemusi:

1) Üksikute maade statistika on arenenud suurel määral rahvusvaheliste mõjude all.

2) Üksikute maade statistika on seotud nõuetega, milliseid dikteerib rahvusvaheline kultuuri- ja majanduselu ning rahvusvaheline solidariteet.

3) Üksikute maade statistika korralduse ulatus (ja vastavalt kulud) ei olene mitte ükski ära üksiku maa seisukohtadest, vaid ka nõuetest, mida rahvusvaheline läbikäimine peale paneb.

4) Üksikute maade statistika omab ikka rohkem ja rohkem rahvusvahelise kuju ning avaldab suuna rahvusvahelise tsentralisatsiooni poole.

MAAREFORMI TEOSTAMINE 1919—26.

RÉALISATION de la RÉFORME AGRAIRE de 1919—26.

Sisu: 1) Suurmaaomandus ja selle võõrandamine 1919 a., lhk. 171. 2) Maa asundamise alused ja normid, lhk. 172. 3) Riikliku maa majandamine 1919—26 a., lhk. 172. 4) Võõrandatud maa asundamine 1919—26 a., lhk. 172. 5) Maakorraldustööd Petserimaal ja Virumaa Narvatagustes valdades, lhk. 173. 6) Mõningaid andmeid asundustalundite seisukorrast, lhk. 173.

1. Suurmaaomandus ja selle võõrandamine 1919 a.
Grande propriété et son expropriation en 1919.

Eesti pindalast ilma Petserimaata ja Narvataguste valdadeta—4 189,1 tuh. ha-st kuulus enne maareformi suurmaaomandusse 2 428,1 tuh. ha (58,0%), väikemaaomandusse 1 761,0 tuh. ha (42,0%). See vahekorrd oli üksikuis mais tunduvalt lahkuminev, kõige enam kuulus maast suurmaaomandusele Virumaal (77,2%) kõige vähem — Saaremaal (45,0%).

Suurmaaomanduses oleva maa jaotus 1 149 krunti (mõisate järele) mille keskmine suurus oli 2 113,2 ha. Kõiges suuremad mõisad olid Pärnumaal, kus nende keskmine suurus oli 4 261 ha.

Maaomandus enne maareformi (1000 ha).
Propriété foncière avant la réforme agraire (1000 ha).

1.	Suurmaaomandus <i>Grande propriété</i>	Väikemaaomandus <i>Petite propriété</i>	Kokku <i>Total</i>
Põllumajanduslik maa— <i>Superficie agricole</i>	1 158,5	1 558,5	2 717,0
Mets— <i>Forêts</i>	744,0	98,5	842,5
Muu maa— <i>Autres terres</i>	525,6	104,0	629,6
Kokku Total	2 428,1	1 761,0	4 189,1

Väikemaaomanduse alusel kasutatavaid krunte (talusid) oli 51 640, nende keskmine suurus oli 34,1 ha. Maakasutuses oli suur- ja väikemaaomanduses suuremaid lahkuminekuid; kaugelt suurem osa metsast ja ebaproduktiivsest maast kuulus suurmaaomandusele.

Suurmaaomandusest oli 557 015 ha väikekohtadena pidamisel. Suur osa sellest maast koosnes 1 849 (Liivimaal) ja 1 859 a. (Eestimaal) talumaadest mõisate poolt tagasi võetud kuuendiku ja kvootemaadest. Muu osa moodustasid mõisatööliliste (kandi), puulõikajate ja metsavahtide kohad ning renditalud, millised suures osas olid mõisatega samuti naturaalkohustustega seotud.

1919 a. 10 oktoobri maaseadusega võõrandati 2 346,5 tuh ha ehk 96,6%. Suurema osa sellest moodustasid eraomanduse alusel kasutatavad rüütlimõisad.

Võõrandatud maast kuulus tükeldamisele väikekohtadesse 663,7 tuh. ha (28,3%), endistele mõisa rendi- ja popsikohapidajale 540,8 tuh. ha (23,0) muu osa 1 142,0 ha (48,7%), mis moodustub suuremalt jaolt metsast ja ebaproduktiivsest maast, jäi riigi valdamisele.

Suurmaaomandus omandusliikide järele enne maareformi — *La grande propriété d'après la tenure avant la réforme agraire.*

2.	Üldse— <i>Gr. total</i>		Sellest võõrandati 1000 ha <i>Dont exprop. 1000 ha</i>
	1000 ha	%	
Eraomandus— <i>Propriété personnelle</i>	1 965,8	80,9	1 934,7
Riigiomandus— <i>Domaines d'État</i>	239,5	9,9	239,5
Põllupanga omandus— <i>Propriété de banque agricole</i>	67,1	2,7	67,1
Kirikute omandus— <i>Propri. des églises</i>	54,2	2,3	54,1
Seisuslike asutuste omandus— <i>D'institution de la noblesse</i>	53,8	2,2	51,1
Linnade omandus— <i>Propriété des villes</i>	47,7	2,0	—
Kokku—Total	2 428,1	100	2 346,5

Võõrandatud maade eest tasumaksimine sünnib eriseaduse põhjal, mis vastu võeti 5 märtsil 1926 a.

Juba enne maaseaduse jõusse astumist, tuli riigil võtta ette laiemaid korraldusi maapidamise alal. 1918 a. lõpul pandi Maanõukogu poolt maksma määrused mõisamaade kontrolli ja end. Vene riigile ja Põllupangale kuuluvate mõisate ülevõtmise kohta. Samuti olid paljud mõisad jäänud korraldusse ja paljude mõisate majandamine võttis laastava iseloomu, paljud mõisapidajad olid maalt lahkunud; need asjaolud sundisid Ajutist

Valitsust täiendavat määrust andma, mille järele sarnased mõisad riigi hooldamisele võeti. Maaseaduse jõusse astumiseni oli riigi hooldamisel rüütlimõisatest 233 pea- ja alamõisat maalalaga 689,8 tuh. ha, ning peale selle 148 riigile, põllupangale ja rüütelkonnale kuuluvaid mõisaid ja maakohti maalalaga 320,0 tuh. ha.

Maaseadusega määrati kindlaks ainult üldised juhtmõtted ja normid, kuna palju üksikasju, mida korraga polnudki võimalik ära määrata, tuli Valitsuse ja Põllutöministeeriumi määrustega korraldada.

2. Maa asundamise alused ja normid.

Conditions et normes de la répartition des fonds d'Etat.

Maaseadusega loodud riikliku maatagavara tarvitamise kohta sama seadusega määrati kindlaks järgmised alused: riikliku maatagavara maa antakse a) põllumajapidamiseks põliselt tarvitada väikemaapidamistena, b) seltsidele ja asutistele pikaajaliseks tarvitamiseks ning d) rendile lühikeseks ajaks üksikutele isikutele. Põliseks tarvitamiseks antakse maad neile, kes maapidamisest elavad ühe perekonna ja kahe hobuse töönormi suuruses. Maasaamisel anti eesõigus Vabadussõjast osavõtnuile, kes omakord teenete järele maasaamiseks nelja järjekorda olid määratud.

Asundatavate talundite suuruse kohta maaseadus andis ainult üldise põhimõtte — kahe hobuse töönormi ulatuse. Pinnaliselt võib aga kahe hobuse töönorm olla väga lahkuminek.

Põllutöoministeeriumi poolt antud maade planeerimise tehnilistes juhatusis anti ainult asundatavate talundite maa suuruse alam- ja ülemäär — 10 kuni 50 ha, mille hulgas põlluks kõlbulikkud maad pidi olema vähemalt 10 ha. Uute talundite suuruse määramisel tuli silmas pidada kohalikke olusid (maa headus, kasutusalaade vahekorid, raudtee ja linna lähedus). Igal üksikul juhul määras kindlaks asutatava talu suuruse kohalik planeerimise komisjon. Tegehlkult kujunesid välja asundustalundid (ka käsitöölise kohad juurde arvatud) järgmises suuruses (1925 a. arvestuse järele).

0,5— 5 ha	— 15,6%
5— 10 "	— 15,7%
10— 20 "	— 25,5%
20— 30 "	— 19,1%
30— 60 "	— 22,0%
60—120 "	— 2,1%

Maade järele asundustalundite suuruses on suuremaid lahkuminekuid, keskmiste kõikumus 12,3 ha (Võru) ja 21,2 ha (Lääne) vahel.

Üldiselt on maades, kus enam karja- ja heinamaid, asundustalundid pinna poolest suuremad.

3. Riikliku maa majandamine 1919—26 a.

L'exploitation des terrains appartenant à l'Etat.

1919 a. lõpuks oli veel suurmaapidajate kasutada 505,5 tuh. ha ehk 23% võõrandatud

maast, kuna uute väikekohtadena asundatud maad olid kõigest 4 tuh. ha. Muu võõrandatud maa jäi kasutada peaaesjalikult endistele väikekohapidajatele mõisamaadel. Intensiivsemalt hakati suurmaapidamisi tükeldama ja väikekohtadena väljaandma 1920 a. Kolme aasta — jooksul — 1920—22 suudeti asundada 504 tuh. ha ehk 75,1% esialgse kava järele tükeldamisele kuuluvast maast. Järgnevatel aastail on asundamiskäik juba aeglasem; peale otsekohe uute maade asundamise neil aastail tuli teha ka laialdasi parandusi ja ümberkorraldusi varem asundatud maadel.

Järgnevas tabelis on toodud arvud riikliku maa majandamise kohta kaheksa aasta jooksul (1919—26.)

Riikliku maa majandamine (ha) — *L'exploitation des terrains appartenant à l'Etat.*

3.	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
I. Väikemaapidamisena — Petite exploitation.	647 123	786 270	913 587	948 922	1 010 316	1 053 095	1 061 460	1 063 548
1. Asundatud maa — <i>Nouvelles exploitations agricoles</i>	3 992	101 195	388 129	508 997	583 302	662 481	682 768	707 419
2. Juureõiked — <i>Lots concédés aux ferm. établis en agrandis. de leurs terres</i>	19	716	4 375	5 698	6 507	6 899	7 257	8 013
3. Maaharjate ühinguks kasutada — <i>Exploitées par les sociétés agricoles</i>	35 730	41 134	40 298	6 700	1 087	768	768	768
4. End. rentnikkude pidada (korraldamata) — <i>Dans les exploitations dévolues aux anciens fermiers</i>	607 882	643 225	480 785	432 527	419 420	382 947	370 667	347 848
II. Suurmaapidamisena — Grande exploitation.	556 549	410 087	257 696	207 956	133 193	79 088	68 039	64 170
5. Riigimõisatena kasutada — <i>Aux frais de l'Etat</i>	32 086	80 712	36 063	23 375	17 443	14 348	9 760	11 684
6. Asutiste ja seltside — <i>Par diverses institutions</i>	—	19 705	22 050	21 150	11 814	9 854	13 585	11 863
7. End. pidajate — <i>Par les anciens propriétaires</i>	505 533	268 399	164 317	128 272	68 908	19 853	11 888	9 741
8. Negotior. a) kirikute kasutada — <i>terres paroissiales</i> gestores; b) end. omanik. kasutada — <i>aux mains des anciens propr.</i>	18 930	18 930	18 930	18 523	18 623	18 623	18 623	18 623
	—	22 341	16 336	16 336	16 210	16 210	13 988	12 059
III. Riigi metsad ja tagavara maad — Forêts et terres réservées de l'Etat.	1 142 822	1 150 137	1 175 211	1 189 616	1 202 980	1 214 311	1 216 995	1 218 776

4. Võõrandatud maa asundamine 1919—26 a.

Création des nouvelles exploitations du terrain exproprié de 1919—26.

707 419,8 ha. Sellest üle poole langeb esimese kolme (1919—21) aasta asundamisele. Ülevaate maasaajate arvust ning neile antud maahulgast annavad järgnevat arvud tab. 4.

Kaheksa aasta jooksul (1919—26 a.) on korraldatult välja antud 33 438 krunti maa pinnaga

Maasaajaist on esikohal vabadussõjast osavõtjad, kes ka maa saamisel eesõigustatud seisukorras olid. Vabadussõjast osavõtjatele on välja antud 230,8 tuh. ha 10 517 krundis — mis annab 41,1% üldisest põliseks tarvitamiseks antud maast.

Tähtajalise tarvituse õigusega maasaajaist on arvuliselt esikohal end. mõisatöölised — 1 670 krundi 31,432 ha maaga.

Maasaajad ja neile antud maa suurus—*Affermage et superficie des lots distribués.*

4.	Kohtade arv Nombre des exploitations	Antud maa (ha) Superficie
Põlise tarvitamise õigusega — <i>Affermages viagers</i>	25 530	561 906,5
Sellest— <i>Dont</i> : Vabadussõjast osavõtjad— <i>Militaires</i>	10 517	230 779,6
End. rendikohapidajad— <i>Anciens fermiers</i>	7 970	184 462,5
Muud isikud— <i>Autres personnes</i>	7 043	138 411,9
Tähtajalise tarvitamise õigusega — <i>Affermages à terme fixe</i>	5 830	110 412,9
Sellest— <i>Dont</i> : Mõisatöölised— <i>Ouvriers des domaines agricoles</i>	1 670	31 432,0
End. mõisapidajad— <i>Anciens possesseurs des domaines</i>	112	4 283,4
Asutised ja seltsid— <i>Institutions et associations</i>	1 262	22 834,0
Ametnikud— <i>Employés</i>	1 284	20 066,0
Muud isikud— <i>Autres personnes</i>	1 483	31 797,5

Peale eeltoodud põllumajandamiseks tähtajalise tarvitamise õigusega antud kohtade on antud veel eriotstarbeks 2 097 kohta — 307 kohta 17 696,8 ha maaga põllumajanduse arendamise eriotstarbeks ning 1 790 kohta 17 403,6 ha maaga äri- ja tööstuse otstarbeks.

Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadusega (16 juunil 1925 a.) mis vastavate määruste ilmumisega 1927 a. jösse astus, algab maareformi teine järk — asunduskohtade eraomanduseks müümine. Selle seadusega on õigus kõigil, kellele maad antud põllumajapidamiseks põliselt (pärandatavalt) tarvitada, saada neid kohti põliseks tarvitamiseks või omanduseks, kui nad neile kohtadele on ehitanud tarvilikud põllumajanduslikud hooned.

5. Maakorraldustööd Petserimaal ja Virumaa Narva-tagustes valdades.

Utilisation des terrains des arrond. Petseri et Viru.

Vene valitsus veendus selle süsteemi ebakohasuses ning alustas laiemas ulatuses maade kruntimist. Eesti ajal leiti vajalikuks seda süsteemi lõpulikult likvideerida.

Petserimaal kuulus kruntimisele üldse 11 795 kohta 130 779,7 ha maaga. Sellest oli Petserimaal enne Eesti maakomisjonide tööleasumist (1920 a.) krunditud maid:

	Kohtade arv	Maa-ala ha
Vene Valitsuse ajal	1 252	15 156,9
Saksa okupatsiooni ajal	210	2 620,3
Eesti Valitsuse ajal (enne maakasut. kom. töösse astumist)	136	1 954,0
Kokku	1 598	19 731,3

Ajavahel 1920—26 a. maakorralduskomisjonide poolt krunditud 54 993,1 ha maad 5 555 talundisse.

Petserimaal maakorralduskomisjonide poolt krunditud maad.

5.	Kohtade arv	Maa-ala ha
1920	224	2 930,8
1921	408	4 944,2
1922	728	9 322,6
1923	890	9 054,3
1924	1 306	12 172,3
1925	878	7 210,2
1926	1 131	9 878,8
Kokku—Total	5 555	54 993,2

Peale selle oli kruntimisel 344 kohta 5 894,1 ha maaga. Kruntimata maid oli Petserimaal 1927 a. alguseks:

	Kohtade arv	Maad ha
Üldse	4 298	50 160,7
Sellest: eeltööd tehtud	1 518	19 589,8
kruntimist palunud	1 278	10 515,0
palveid pole veel esitanud	1 502	20 055,9

Peale nimetatud tööde on seitsme aasta jooksul 1920—26 — 114 küdale nende ühismaid jagatud 9 719,8 ha.

Narva tagustes valdades kuulus kruntimisele üldse 1 641 kohta 17 658,5 ha maaga. Kruntimine algas seal 1922 a. Viie aasta jooksul — 1922—26 — on neis valdades krunditud 587 kohta 6 175,1 ha maaga.

Narva tagustes valdades maid krunditud:

6.	Kohtade arv	Maad ha
1922	57	679,1
1923	219	2 370,5
1924	176	1 711,5
1925	121	1 090,8
1926	14	323,2
Kokku—Total	587	6 175,1

Kruntimisel oli 418 kohta 5 019,8 ha maaga. Üldse on veel neis valdades kruntimata maid 636 kohta 6 463,7 ha maaga. Külade ühismaid on neis valdades selle aja jooksul jagatud 3 127,8 ha.

6. Mõningaid andmeid asundustalundite seisukorrast.

Quelques données sur la situation économique des nouvelles exploitations.

Vaatamata kehvade saagiaastate ülekaalule asundamisperioodis, asundustalundid on suutnud siiski oma majapidamise seisukorda vähemalt üldisele tasapinnale tõsta. Kaugelt suurem osa asundustalundeist on ehitatud neil aastail korralikud hooned. Riiklik abi rahas ja alandatud hinnaga antud metsamaterjalides moodustab ehitustesse mahutatud kapitalist vähema osa. Ehituslaenu on antud kuni 1926 a. lõpuni 884 miljoni mk 19 954 asunikule ehk keskmiselt 44 300 mk; kui siia arvata juurde veel ehitusmetsa ostuvõlg ning ka müüdüd metsa alandatud hinna vahe turuhinnale, siis ei tõuse ikkagi see summa keskmiselt mitte üle 70 000 mk

Peale selle oli kruntimisel 344 kohta 5 894,1 ha maaga. Kruntimata maid oli Petserimaal 1927 a. alguseks:

Kuna aga asundustalundite ehituskapitali summa talundi kohta ligikaudu kokkuvõtte järele (raamatup. andmed 1925/26 a.) ületab 300 000 mk, siis võib järeldada, et asundustalundid on suutnud omakapitali ehitustesse mahutada umbes 75% nende praegusest väärtusest. Muidugi pole see mitte kõik rahakapital, vaid suures osas asunikude oma ehituste juures tehtud töö väärtus.

Maakasutuses ei saa märkida eriti suuri lahkuminekuid asundustalundis üleriiklikkute vahekorradega võrreldes.

Asundustalundi keskmine suurus (1925 a.) oli 16,7 ha, keskmine talundi suurus üleriiklikuks 24,3 ha. Toome asundustalundite ja üleriiklikkute keskmiste maakasutusliikide suurused ühe talundi kohta.

Keskmiselt talundi kohta—*Superficie moyenne par exploitation.*

7.	Asundustalundid Nouvelles exploitations	Üldine keskmine Moyenne pour l'Eston.
Põllu- ja aiamaad— <i>Terres labourables</i>	7,2	8,0
Holnimaad— <i>Prés naturels</i>	5,0	7,1
Karjamaad— <i>Pâturages</i>	3,1	5,8
Metsa— <i>Forêts</i>	0,6	1,2
Muud maad— <i>Autres terres</i>	0,8	2,2
Kokku—Total	16,7	24,3

Asundustalundid on tunduvalt nõrgemalt varustatud rohumaa poolest, samuti on neil vähem metsa ja muud maad, kuid selle vastu on nad tunduvalt põllurikkamad muudest talundiliikidest.

Põllumaa kasutuses — viljade kasvupindades paistab asundustalundis silma suurem sööda-vilja (oder, kaer, segavili) kasvatus.

Kasvupinnad—*Superficies emblavées.*

8.	% põllumaast % de terres labourables	
	Asundustalundid Nouvelles exploitations	Üldine keskmine Moyenne pour l'Eston.
Toiduvili— <i>Céréales alim.</i>	18,10	18,90
Söödavili— <i>Céréales fourragères</i>	37,74	33,79
Kartul— <i>Pommes de terres</i>	7,51	7,19
Põlluheln— <i>Poin artific.</i>	15,04	17,55
Lina— <i>Lin</i>	4,20	4,76

Viljasaagid on asundustalundis üldiselt võttes vähe kõrgemad üleriiklikust keskmisist.

Maareformi teostamise kohta enim Keskbüroo väljaandis ilmunud artiklid ja andmed:

Eriväljaanded: 1925 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmed.

Asumaa majapidamised Eestis 1919—23.

Seeria „Eesti Põllumajandus“, v. I, ltk. 17—39.

Maareformi teostamine Eestis, J. Oksman, Eesti Statistika kuukiri nr. 6—8, ltk. 49—68.

Keskmisel saagid ha kohta kg.
Production moyen. par ha en kg.

9.	1926 a.		1927 a.	
	Asun. Nouvelles expl.	Üldine keskmine Moyenne pour l'Eston.	Asun. Nouvelles expl.	Üldine keskmine Moyenne pour l'Eston.
Rukis— <i>Seigle</i>	842	838	1 217	1 152
Talvenisu— <i>Froment</i>	1 107	1 015	1 335	1 311
Oder— <i>Orge</i>	1 089	1 083	842	791
Kaer— <i>Avoine</i>	928	909	741	671
Segavili— <i>Cult. mixte</i>	1 100	1 079	895	834
Kartul— <i>Pommes de terres</i>	12 375	13 316	10 008	10 397
Lina klud— <i>Filasse du lin</i>	273	274	243	270

Loomade arvu poolest asundustalundid ei jää maha end, vanadest talundest.

100 ha põllumajand. maa kohta tuleb loomi.
Effectif du bétail par 100 ha de la superficie agricole.

10.	Asundustalundis Nouvelles exploitations	Üldine keskmine Moyenne p. l'Eston.
Hobuseid— <i>Esp. chevaline</i>	9,38	8,11
Velseid — „ <i>bovine</i>	20,80	20,29
Lambaid — „ <i>ovine</i>	30,68	25,77
Sigu — „ <i>porcine</i>	12,90	11,78

Kui võtta arvesse asundustalundite põllurikkust, siis võib arvata asundustalude varustust loomade poolest suhteliselt kasutatava maa kandjõule ligidaselt võrdseks üldisile vahekorrale.

Ainult masinriistade varustuse poolest pole asundustalundid 1925 a. veel jõudnud üldisele tasapinnale.

Riistu ja masinad 100 ha põllumaa kohta—*Nombre des machines et outils par 100 ha de la superficie agricole.*

11.	Asundustalundis Nouvelles exploitations	Üldine keskmine Moyenne p. l'Eston.
Vankreid— <i>Voitures</i>	7,7	6,4
Atru— <i>Charrues</i>	25,6	24,8
Äkkeid— <i>Herses</i>	24,3	24,1
Viljalõikajaid— <i>Moissonneus.</i>	0,4	0,9
Rohuniitjaid— <i>Faucheuses.</i>	0,63	1,47

Põlluharimiseks vajalikumate riistade poolest on asundustalundid tarvilikul määral varustatud; vähe on aga veel koristamisemasinad—viljalõikajaid, rohuniitjaid ja muid.

Jõudes välja asutamisaastaist, asundustalundite edaspidine areng läheb loomulikult enam tootmise süvendamise ja toodangu suurendamise sihis, kuna seni selle sihiga seotud ülesanded tuli olude sunnil tihti tagaplaanile jätta.

RIGI MAADIST VALJAANTUD KORTADE ARV JA SUURUS 1919-26 a. — LOUISSEMENT DES TERRAINS DÉTAT 1919-26.

1919-21	Põlise tarvitamise õigusega — Affermages viagers										Tähtajalise tarvitamise õigusega — Affermages à terme fixe										Üldse	
	Vabadusõigust osavõljad Expt. dévolues aux anciens aux militaires		Endised rendi-kohta pidajad Expt. dévolues aux anciens fermiers		Muid isikuid Expt. dévolues à d'autres personnes		Kokku Total		Põllumajandamiseks En vue de l'agriculture		Põllum. edend. eritööstuste En vue de dével. de l'agriculture		Äri ja tööstuse olustarbed En vue de dével. industriel ou com.		Kokku Total		Grand total					
	Antud maa- suurus ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv				
6 126	136 886,1	3 907	97 023,5	3 954	87 536,4	13 987	321 436,0	2 574	55 296,9	60	3 459,0	517	7 898,1	3 151	66 654,0	17 138	888 090,0					
1 988	43 629,8	1 106	23 871,7	1 220	23 019,0	4 814	90 019,5	1 006	18 177,0	55	4 263,6	253	3 441,6	1 314	25 887,2	5 628	115 906,7					
1 128	24 939,7	862	16 955,4	906	15 480,5	2 855	56 755,6	927	17 011,2	78	2 980,6	287	2 557,8	1 287	22,549,6	4 182	79 305,2					
896	18 514,1	1 027	23 970,5	615	8 364,0	2 538	59 401,1	812	12 602,4	86	4 508,8	486	2 973,0	1 334	20 079,2	3 572	79 180,3					
290	3 925,2	373	6 898,4	217	2 029,1	790	12 952,7	268	4 731,7	18	1 631,4	163	304,7	453	6 717,8	1 243	19 570,5					
179	3 485,7	685	16 243,0	132	2 012,9	1 006	21 741,6	226	2 593,7	15	803,4	138	238,4	369	3 625,5	1 375	25 867,1					
10 517	230 779,6	7 970	184 462,5	7 043	188 411,9	25 530	561 906,5	5 811	110 412,9	307	17 696,8	1 790	17 408,6	7 908	145 513,3	33 438	767 419,8					
Kokku—Total																						

TÄHTAJALISE TARVITAMISEÕIGUSEGA MAASAARTE JAOTUS — RÉPARTITION DES AFFERMAGES À TERME FIXE.

1919-21	Tähtajalise tarvitamise õigusega põllumajandamiseks maasaajad Affermages à terme fixe en vue de l'agriculture										Tähtajal. tarv. õigus. põllumajand. edend. eritööstarb. maasaajad Afferm. à terme fixe en vue de développement de l'agriculture										Kokku Total	
	Mõisatühilised Quartiers des domaines agri-coles		Enlised mõisa- pidajad Anciens possesseurs des domaines		Aasunud ja seitsid Associations et institutions		Ametnikud — Employés Muide minis- terium. Des autres ministères		Põllumõist- minis- trid Du ministère d'agriculture		Muid isikuid Autres person- nes		Kokku Total		Omavalitsuse asutused Institutions publiques		Seltsid ja ühi- sused Associations et sociétés		Muid isikuid Autres person- nes		Kokku Total	
	Antud maa- suurus ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv	Maapinna ha	Antud maa- üks. arv
482	11 813,2	41	1 126,1	626	11 179,7	614	11 420,8	129	1 535,7	682	18 219,4	2 574	55 296,9	8	787,9	30	1 761,0	22	910,1	60	3 459,0	
314	6 406,0	28	1 059,9	247	4 363,4	180	2 586,4	41	247,7	216	3 516,6	1 006	18 177,0	—	—	21	2 665,8	34	1 002,8	55	4 263,6	
358	6 618,0	36	1 414,0	198	3 656,4	123	1 819,6	26	156,0	186	3 947,2	927	17 011,2	—	—	22	848,2	51	2 132,4	78	2 980,6	
372	5 000,3	6	450,8	141	2 799,7	104	1 311,1	19	166,3	170	2 884,2	812	12 602,4	1	25,1	46	2 729,3	39	1 749,4	86	4 508,8	
102	1 068,2	1	238,6	28.	432,3	19	280,7	5	17,7	111	2 689,2	266	4 731,7	2	211,1	2	384,0	14	1 086,3	18	1 681,4	
42	526,3	—	—	22	402,5	37	474,9	7	59,1	118	1 130,9	226	2 593,7	1	171,1	1	38,1	13	599,2	15	803,4	
1670	31 432,0	112	4 283,4	1282	22 834,0	1057	17 883,5	227	2172,5	1483	31 797,5	5 811	110 412,9	12	1 195,2	122	8 421,4	173	8 690,2	307	17 696,8	
Kokku—Tot.																						

1) Punduvad läpsemad andmed 8 253,5 /a üheksakümnisel liigitusel.

TÄHTSAMATE KAUPADE VEDU LAIAROOPALISEL RAUDTEEL 1926 a.

TRAFIC des MARCHANDISES PRINCIPALES par les CHEMINS de FER à VOIE LARGE en 1926.

S i s u: 1) Väljaveokaubad, lhk. 176. 2) Sisseveokaubad, lhk. 179.

Täielikku ülevaadet kaubaliikumisest raudteedel pole veel võimalik anda, sest seni puuduvad kaubaveoandmed siht- ja saatejaamade järele kitsaroopalistel raudteedel. Neid on loota saada esmakordselt 1927 a. kohta. Seni aga on tehtud kokkuvõtted kaupade liikumisest laiaroopalistel teedel ja sedagi ainult tähtsamate kaupade kohta, millest ka anname siin lühikese ülevaate. Kokkuvõtted on olemas ainult 1926 a ja varemast aastaist 1924 a. kohta. Mõlemad kokkuvõtted on tehtud Keskbüroo põllumajandusosakonnas Raudteevalitsuse algmaterjalide järele.

Raudteel veetavaid kaupu võib liigitada kahte rühma nende liikumissuhtl järele. Ühed kaubad liiguvad maalt üksikuksesse keskkohadesse, suuremaisse linnadesse, peaaesjalikult sadama- ja piirilinnadesse; sellesse rühma kuuluvad peaaesjalikult väljaveokaubad. Sarnaste kaupade saatekohtadeks on pea kõik raudteejaamad, ning sihtjaamadeks üksikud suuremad keskkohad, milledest esikohal Tallinn. Sarnaste kaupade veoandmestikus on vajalik näidata kõiki saatejaamu, kuna sihtjaamadest võib leppida ainult tähtsamatega.

Teise rühma kuuluvad sisseveokaubad. Need kaubad tulevad sisse kahe-kolme tähtsama piirilinna kaudu ning sealt lähevad laiali üle maa kõigisse jaamadesse. Selle kaupade rühma kohta on vajalik näidata kõiki sihtjaamu.

Neil alusel ongi konstrueeritud järgnevalt toodud tabelid, Eraidi märkimata jaamade kaubasaadetised on antud üldsummas lahtis „telsed jaamad“ ning nad ei moodusta tähelepanuväärat osa liikunud kaupade üldsummast.

Siin toodud andmed erinevad raudteevedude andmest (v. E. Statistika kuukiri Nr. 73 (12), lhk. 715—717), kuna seal on arvestatud ka tälendavad vedod (peajaamast abijaama ju.) ja sellepärast mõned kaubad mitmekordselt esinevad.

1. Väljaveokaubad. Väljaveokaupadest — põllumajandussaadusist võtame vaatlusele või, munad, liha, sarvloomad, sead, kartul, lina ja linaseemned; muudest kaupadest — metsasaadused: palgid, propsid ning lauad ja plangud.

Või. Võid on veetud laiaroopalistel teedel 1926 a. — 6 324 tonni (1924 a. — 2 276 tonni). Või saadetisist on läinud Tallinnasse 97,6%. Teistest sihtjaamadest võiks märkida ainult Narvat, kuhu on läinud võid 58 tonni. Teised kohalikud linnad varustatakse võiga lähemast ümbruskonnast.

Või vedu lalar.-r.-t. 1926 a. (tonnides)

Trafic de beurre par les chemins de fer à voie large en 1926 (tonnes).

1.	Üldise Total	Sellest Tallinnasse Dont à Tallinn
Saatjad teosad Districts du réseau expédiant		
Tallinna-Haapsalu	585	583
Tallinna-Tapa	620	547
Tapa-Narva	904	867
Tapa-Tartu	2 540	2 512
Tartu-Valga	906	901
Valga-Irboska	789	763
Üldise—Total	6 324	6 173

Teosadest on või saatmine kõigesuurem Tapa-Tartu vahelisel teel. See teesosa on annud 1926 a. 40% kõigest laiaroopalisil teedel veetud võist. See teesosa läbib ka intensiivsema piimakarjapidamise valdkonna, ning sel liinil üksikute jaamade tõmbepiirkond on üsna lai. Suurem võisaatja sellel liinil on Jõgeva jaam. Jõgevast on laaditud võid 899 tonni, s. o. enam, kui Tallinna—Haapsalu, Tallinna—Tapa, Valga—Irboska teesades, ning umbes sama palju kui Tapa—Narva teesosas. Jõgeva tagamaa piirkond ulatub idas kuni Peipsini (Palamuse ja Torma khlk.), ning Läänes Põltsamaa kaudu Kolga-Jaani. Kuid tõmbepiirkonna ulatus ei tagaks nii suurt või ekspordi, kui see ümbrus poleks intensiivsemaid piimakarjapidajaid valdkondi. Teistest jaamadest sel liinil laadivad võid tähelepanuväärat hulgal Tartu, Rakke ja Tamsalu. Tartu omatarvitus (umbes 300—400 tonni) kaetakse kõik ümbruskonnast maanteede kaudu sissetulevast võist, ning peale selle 1926 a. laaditi ärasaatmiseks 421 tonni. Või ekspordi poolest teisel kohal on Tartu—Valga teesosa (906 tonni). Selles teesosas on tähtsamaks saatejaamaks Puka (273 t.). Puka tagamaa hulka kuulub ka Tõrva linn oma tõmbepiirkonnaga. Tamsalu saadetisi suurendab tunduvalt Tamsalu—Paide kitsaropiline juureveoraudtee.

Teistes teesades on suuremaiks või saatejaks Tallinna—Haapsalu liinil — Risti, mille tõmbepiirkond ulatub Vigalani, Tallinna—Tapa liinil — Lehtse, Tallinna—Narva liinil — Kadrina ja Rakvere, Valga—Irboska liinil — Võru.

1924 a. võrreldes on või laadimine kõigis tähtsamais jaamades tõusnud enam kui 100%. Suhteliselt aga on laaditud või hulk enam suurenenud Tallinna—Haapsalu ja Valga—Irboska liinidel, nagu Risti jaamas neljakordseks, Võru jaamas — viiekordseks. Absoluutselt aga on laaditud või hulk kasvanud Tapa—Tartu teesosal asuvalis jaamadest.

Munad. Mune on veetud lalar. teedel 1926 a. 823 tonni, millest on adresseeritud Tallinnasse 728 tonni (88%). Suurem osa mune on saadetud Tapa-Narva ja Tapa-Tartu liinide jaamadest. Esikohal saadetud munade hulga poolest on Rakvere (200 tonni). Rakvere jaama on mune saadetud raudteel ainult 29 tonni. Nii on suurem-

osa Rakverest välja saadetud munadest Rakvere omast ümbruskonnast, mis moodustab ka intensiivsema linnupidamise valdkonna Eestis.

Munade vedu laiar. r.-t. 1926 a. (tonnides)
Trafic des oeufs par les chemins de fer à voie large en 1926 (tonnes)

2. Saatjad teosad Districts du réseau expédiant	Üldse Total	Sellest Tallinna Dont à Tallinn
Tallinna-Haapsalu	16	16
Tallinna-Tapa	85	82
Tapa-Narva	257	227
Tapa-Tartu	287	269
Tartu-Valga	57	39
Valga-Irboska	121	95
Üldse—Total	823	728

Teistest jaamadest välja saadetud munade hulga poolest väärivad tähelepanu Tartu, Jõgeva, Rakke ja Võru. Nimetatud jaamade (ühes Rakverega) munade saadetised annavad üle poole laiar.-r.-t. veetud munade koguhulgast. Koguni vähe tuleb mune Haapsalu-Tallinna liinilt.

Liha. Liha on veetud laiar.-r.-t. 1926 a. 1863 tonni, 1924 a. aga 1889 tonni; nii on lihavedu veidi vähenenud. See muidugi ei näita, et lihatootmine on vähenenud, vaid tõendab, et enam hakatud transporteerima elusloomi (peamiselt sigu).

Lihast on adresseeritud 70% Tallinasse (ka Ülemiste) ning 16% Narva. Ligikaudu sama vahekord oli ka 1924 a. (68% ja 17%).

Lihavedu laiar. r.-t. 1926 a. (tonnides)—Trafic de la viande par les chemins de fer à voie large en 1926 (tonnes)

3. Saatjad teosad Districts du réseau expédiant	Üldse Total	Tallinna	Ülemiste	Narva
Tallinna-Haapsalu	443	331	87	2
Tallinna-Tapa	336	153	11	63
Tapa-Narva	247	26	5	169
Tapa-Tartu	304	70	141	62
Tartu-Valga	340	56	206	2
Valga-Irboska	193	17	137	—
Üldse—Total	1863	658	647	297

Lihasaadetiste poolest esikohal on Tallinna-Haapsalu teeosa. Sellel liinil väärivad tähelepanu saadetud lihahulga poolest Palivere ja Risti jaamad. Läänemaa Pärnupoolne osa, mis nende jaamadele tagamaaks, paistab välja lihakarjakasvataja valdkonnana. Neist jaamadest tulebki suuremal hulgal veise- ja lambaliha. Harjumaal, mille läbibistab ühelt poolt Tallinna-Haapsalu ja teiselt—Tallinna-Tapa liin, annab raudtee kaudu vähe liha, kuigi mõned piirkonnad ka Harjumaal lihatootjatena tuntud. Sarnast olukorda võib seletada pealinna lähedusega, mille tõttu suurem osa lihast toimetatakse turule maanteede kaudu. Tapa-Narva liinil on suuremad liha saatjad Tapa, Rakvere ja Jõhvi. Iseloomustav selle liini lihavesos on, et sihtjaamaks pole mitte Tallinn, vaid Narva. Isegi Tapa jaamast, millele Tallinn lähemal, 53 tonni suuru-

sest kogusaadetisest on läinud Narva 32 tonni, Tallinna (ühes Ülemistega) ainult 9 tonni.

Tartu-Valga liinil asuvaist jaamadest kõige enam on saadetud liha Pukast ja Paluperast. Neist jaamadest tuleb peamiselt sealihha — nad asuvad intensiivsema seakasvatuse valdkonna keskel.

Sead. Sigade vedu raudteel on viimaseil aastail tugevasti tõusnud. 1926 a. veeti laiaroop. sigu 3797 tonni, 1924 a. — 1626 tonni. 1926 a. saadetisest on adresseeritud Tallinna (ka Ülemistele) 84%, Narva 5%. Võrreldes 1924 a. on need vahekorrad hoopis muutunud — 1924 a. sigade saadetisist oli adresseeritud Tallinna ja Ülemistele ainult 49%, Narva—8%. Ka Narva veetud sigade hulk absoluutselt on tunduvalt tõusnud — 127 tonni vastu 1924 a. on saadetud Narva 1926 a. 188 t.

Sigade vedu laiar. r.-t. 1926 a. (tonnides)—Trafic des porcs par les chemins de fer à voie large en 1926 (tonnes)

4. Saatjad teosad Districts du réseau expédiant	Üldse Total	Tallinna	Ülemiste	Narva
Tallinna-Haapsalu	374	103	252	—
Tallinna-Tapa	402	104	256	—
Tapa-Narva	486	42	297	130
Tapa-Tartu	1397	705	565	35
Tartu-Valga	514	207	177	4
Valga-Irboska	624	93	384	19
Üldse—Total	3797	1254	1931	188

Sigade laadimise poolest on esikohal Tapa-Tartu teeosa. Sel teeosal on laaditud sigu 1397 tonni, ehk 37% veetud koguhulgast. Jõgevast on laaditud 847 tonni, enam kui teistes jaamades kokku teosade viisi. Tartust on veetud välja sigu 314 tonni. Sisse on veetud raudteel ainult 35 tonni. Tartu tapamajast läbikäinud (ligikaudu 1050 tonni) ning Tartust edasi saadetud sigade hulka arvesse võttes võib märkida, et Tartu ümbruskonna tõmbepiirkonna sealihha turutoodang ulatub umbes 1400 — 1500 tonnini. Tartu-Valga teeosal suurem hulk sigu on laaditud Pukas (138 tonni) ja Elvas (211 tonni). Valga-Irboska liinil paistavad välja suuremate saatjatenä Antsla, Sõmerpalu ja Võru. Tapa-Narva liinil kõige enam laadib sigu Rakvere—300 tonni; sellest on saadetud Tallinna ja Ülemistele 220 tonni, Narva—68 tonni.

Veised. Veiste vedu on viimaseil aastail tunduvalt vähenenud, mis tingitud lihaloomad kasvatuse vähenemisest puhtpiimakarja peale ülemineku tõttu. 1926 a. on veisi laiar.-r.-t. veetud 6858 tonni, 1924 a. — 8983 t., seega vähenemine üle 2000 tonni. Veiste koguhulgast on adresseeritud Tallinnasse ja Ülemistele 70%, Narva—14%.

Ka veiste saatmise poolest on esikohal Tapa-Tartu liin. Jõgevast on laaditud veisi 882 tonni, Tartust 417 t., kuhu ka sisse on veetud 868 tonni.

Tallinna-Haapsalu liinil on laaditud üldse veisi 1354 tonni, sellest Ristis 735 t., Paliveres 161 t.

Veiste veda laiar. r.-t. 1926 a. (tonnides)—*Trafic du gros bétail par les chemins de fer à voie large en 1926 (tonnes).*

5. Saatjad teeosad Districts du réseau expédiant	Üldse Total	Tallinna	Ülemiste
Tallinna-Haapsalu . . .	1 354	63	1 155
Tallinna-Tapa	533	18	416
Tapa-Narva	1 305	33	425
Tapa-Tartu	1 783	39	1 455
Tartu-Valga	903	107	473
Valga-Irboska	1 003	24	559
Kokku—Total	6 858	284	4 513

Veiste veos võib panna tähele üldiselt ühtlasemat jaotust jaamade vahel, sest Eestis pole kindlakujulist lihaloomade kasvatuse valdkonda, mis teatud piirkonna väljavedu võiks eriti tõsta. Lihaloomadekasvatuse valdkonnana enam kui teisi võib võtta ainult Läänemaad, mis ka Tallinna-Haapsalu liini veiste veos märgatav.

Loomasaaduste väljaveos on märgitav ka raudteede vedudes tunduv Lõuna-Eesti ülekaal, eriti väljapaistev on aga Tapa-Tartu liini ümbrus. Kitsaropalise raudtee vedudes (kaudseil andmeil) võib märgata sama ülekaalu Võhma-Mõisaküla teeosas.

Kartul. Kartuleid on veetud laiar. raudteedel 1926 a. 26866 tonni (1924 a. 27884 t.). Kartuli laadimises on esikohal Tapa-Narva liin, mis läbibstabi intensiivsema kartulikasvatuse valdkonna; 86% laiar. raudteedel veetud kartuleist on tulnud sellest teeosast. Sel liinil asuvaist jaamadest on saatnud: Rakvere — 2 650 t., Kabala — 3 328 t., Püssi — 2 749 t., Kohtla — 3 477 t., Sompa — 4 530 t., Jõhvi — 2 522 t. Teiste teeosade saadetised kokku ei küüni nende jaamade saadetistele üksikult.

Kartuli vedu laiar. r.-t. 1926 a. (tonnides)—*Trafic des pommes de terre par les chemins de fer à voie large en 1926 (tonnes).*

6. Saatjad teeosad Districts du réseau expédiant	Üldse Total	Tallinna	Tallinna haruiteed	Kadina	Rakvere	Tartu
Tallinna-Haapsalu . . .	1 135	550	169	—	19	1
Tallinna-Tapa	1 258	265	200	206	155	5
Tapa-Narva	23 177	6 447	6 630	3 010	1 789	1 250
Tapa-Tartu	914	244	122	51	6	168
Tartu-Valga	224	40	0,1	—	0,3	119
Valga-Irboska	158	15	—	—	0,1	14
Üldse—Total	26 866	7 561	7 211	3 247	1 969	1 557

Lina ja linaseeme. Lina on veetud laiar. r.-teel 1926 a. 9 002 tonni. Sellest on läinud Tallinna 4 450 t. (49%) Läti-Valka—2 031 t., (23%), E-Valka—543 t., mis edasi on saadetud Läti-Valka ja Tallinnasse, seega üldsummas kaks korda arvestatud. 1924 a. läks linadest 78% Tallinnasse. Läti-Valka läks siis lina hoopis vähe.

Linakasvatuse valdkonnad asuvad Lõuna-Eestis, mis pärast ka ainult Lõuna-Eestit läbistavatel teedel asuvad jaamad suuremate lina-saatjatenä esinevad.

Linade laadimises on esikohal Valga-Irboska liin; 45% linadest tuleb selle teeosast jaamadest.

Lina vedu laiar. r.-t. 1926 a. (tonnides)—*Trafic de lin par les chemins de fer à voie large en 1926 (tonnes).*

7. Saatjad teeosad Districts du réseau expédiant	Üldse Total	Tallinna	Eesti- Valga	Läti- Valga
Tallinna-Haapsalu . . .	100	73	0,1	—
Tallinna-Tapa	504	306	0,1	—
Tapa-Narva	130	21	—	—
Tapa-Tartu	1 996	837	16	295
Tartu-Valga	2 063	607	243	887
Valga-Irboska	4 159	2 606	284	849
Üldse—Total	9 002	4 450	543	2 031

Üksikuist jaamadest on suuremad lina-saatjad sel liinil Petseri (2081 t.) ja Võru (1588 t.). Tartu-Valga teeosas (2063 t.) tähtsaimaks lina-saatjaks jaamadeks on Puka (473) ja Elva (326 t.), Tapa-Tartu liinil - Tamsalu, Jõgeva ja Tartu. Tallinnasse ja Läti-Valka on läinud kokku 72% laiar. raudteel märgitud vedudest. Peale selle on lina saadetud tähelepanuväärt hulgal Narva (798 t.), Tartu (350 t.), Võrru (329 t.) ja ka teistesse vähemaisse jaamadesse. Suuremalt jaolt (peale saadetiste Narva) on sisejaamade vaheline lina-saadetiste liikumine tingitud ülesostjate koondamispunktidest, kus neil olemas vajalikud laod.

Linaseemnete vedu laiar. r.-t. 1926 a. (tonnides)—*Trafic des graines de lin par les chemins de fer à voie large en 1926 (tonnes).*

8. Saatjad teeosad Districts du réseau expédiant	Üldse Total	Tallinna	Valga E.	Valga L.
Tallinna-Haapsalu . . .	3	2	—	—
Tallinna-Tapa	24	—	—	17
Tapa-Narva	17	12	—	—
Tapa-Tartu	1 501	533	434	209
Tartu-Valga	1 283	298	402	224
Valga-Irboska	2 273	760	827	476
Üldse—Total	5 101	1 655	1 663	926

Metsasaadused. Ka puumaterjali suuremaks koonduskohaks on Tallinn—umbes 70% laiar-teedel veetud ümbertöötatud puumaterjalist on adresseeritud Tallinnasse. Puumaterjali veos võib panna tähele, et kaugematest jaamadest saadetakse suhteliselt enam ümbertöötatud saadusi, nagu laudu, planke ja muid saetud ja tähtsuti tarbepuid, kuna palke ja propse vähem ning põletispuid üsna vähe saadetakse.

Kõigeenam tuleb ümbertöötatud puumaterjali Tapa-Tartu liinilt (28689 t.). Tähtsaimaks saate-jaamadeks sel liinil on Tartu (12744 t.), Tamsalu (4445 t.) ja Kilti (3927 t.). Tartusse tuleb palju puid Emajõe kaudu, mis siit raudteel edasi toimetatakse.

Põhja-Eestis asub suurem metsade valdkond Virumaal—kust eriti palju põletispuid tuleb, üle poole põletispuude veost; Sonda-Mustvee kitsaropaliselt raudteel, mis selle valdkonna läbibstabi, laaditakse eriti palju puumaterjale Sonda jaamas—1926 a. palke ja propse 31 892 t., põletispuid—36440 t. 1924 a. vedudega võrreldes on vähe muutunud põletispuude vedu, 6 tuh. tonni võrra on vähenenud laudade, plankude

Metsasanduste vedu lalaroopalisel raudteel 1926 a. (tonnides).
 Traffic des produits forestiers par les chemins de fer à voie large en 1926 (tonnes).

9.	Lauad, plangud ja muud tahutud tarbe- puud—Planches, planches épaisses et autres produits semblables		Palgid, pakud, propsid Poutres, blocs et étais			Põletispuud Bois de chauffage					
	Üldse Total	Sellest Dont pour Tallinna	Üldse Total	Sellest—Dont			Üldse Total	Sellest—Dont			
				Tallinna	Narva	Tartu		Tallinna	Narva	Tartu	
Saatjad teosad Districts du réseau expédiant											
Tallinna—Haapsalu . . .	2 598	1 519	21 051	8 565	—	—	16 584	12 448	—	41	
Tallinna—Tapa	10 168	7 440	29 576	5 898	50	336	16 536	13 802	—	0,16	
Tapa—Narva	14 849	12 692	75 097	8 459	3 316	1 404	77 711	48 179	13 874	579	
Tapa—Tartu	28 680	27 721	44 233	6 452	—	1 339	16 582	5 884	48	8 059	
Tartu—Valga	9 143	721	10 184	1 514	30	3 586	3 355	47	—	2 308	
Valga—Irboska	8 658	2 898	9 900	1 42	—	20	5 792	—	—	1 255	
Üldse—Total	74 007	52 991	190 041	31 030	3 396	6 685	136 520	78 360	13 922	12 242	

ja muude tahutud materjalide vedu, suurenenud on aga—16 tuh. tonni võrra—palkide, pakkude ja propside vedu.

2. Sisseveokaubad. Sisseveokaupade rühma võetud ainetest on puhtamal kujul sisseveokaubad suhkur, sool, heeringad, petrooleum, väetisained ja põllutööriistad-masinaid. Need kaubad liiguvad Tallinnast, osalt ka teistest piirilinnadest sise-

maale; nende kaupade sisejaamade vaheline liikumine on koguni väike. Edasi saadavad neid kaupu raudtee kaudu vähemal määral Tartu ja Rakvere.

Sellesse rühma kantud tera- ja jahvatatud vili, samuti enamuses tuleb sisse Tallinna kaudu, kuid nende ainete sisejaamade vaheline liikumine — üksikuist jaamadest linnadesse — omab ka tähelepanuväärt ulatuse, eriti heal saagiaastal.

Tähtsamate sisseveokaupade vedu laiar. raudteedel 1926 a. (tonnides).
 Traffic des marchandises principales d'importation par les chemins de fer à voie large en 1926 (tonnes).

10.	Rukis Seigle	Oder Orge	Kaer Avoine	Jahv. vili Prod. de la meunerie	Suhkur Sucre	Sool Sel	Heering Harengs	Petrool Pétrole	Väetis- ained Engrais	Põllutö- riistad ja masinaid Machines et outillage agricoles
Siht teosad Districts du réseau de destination.										
Tallinna—Haapsalu . . .	1 062	499	194	2 339	863	1 164	368	718	1 657	127
Tallinna—Tapa	2 853	503	1 327	1 940	2 270	656	336	978	1 224	266
Tapa—Narva	2 361	561	754	6 591	2 825	1 585	1 595	1 791	2 927	371
Tapa—Tartu	3 730	1 156	1 102	6 603	3 389	3 241	2 512	2 500	7 191	560
Tartu—Valga	1 442	103	613	1 904	980	1 049	899	619	2 119	209
Valga—Irboska	552	81	235	5 627	682	1 845	961	802	3 350	282
Üldse—Total	12 000	2 903	4 225	24 904	11 009	9 540	6 671	7 408	18 468	1 815
Sell.—Dont de Tallinnast	9 482	1 777	1 471	20 258	8 189	6 105	3 564	5 516	15 946	1 114
Üldse—Total 1924 a.	12 677	5 715	15 282	16 496	8 523	11 993	5 967	6 468	11 802	—

VIII. Viljavedu raudteedel on aastate järele väga muutuv. Rukist kahel aastal on veetud laiar. raudteel peaaegu võrdne hulk—1926 a.—12 000 tonni, 1924 a. 12 877 tonni. Jahvatatud vilja, millest suurema osa moodustab nisujahu, on veetud 1926 a. tuntavamalt enam—1926 a. 24 904 tonni, 1924 a.—16 496 t. Otre ja kaeru on veetud 1926 a. vähem, kui 1924 a., millal eriti palju otre ja kaeru tuli vedada sisse seemneviljaks. 1926 a. suurem osa laiar. teedel veetud kaerast on omamaa kaer, millest suur osa laaditud Tartus (1003 t.) ja Rakveres (298 t.).

Suhkur, sool. 1926 a. laiar. r-teel veetud suhkru hulk on tuntavalt suurenenud 1924 a. võrreldes—1926 a.—11 009 tonni, 1924 a. 8 523 t. Suhkru vedu Lõuna-Eesti raioonidesse näib olevat tunduvalt suurem Põhja-Eestist, ka siis kui linnade tarvituse maha arvame. Sama paistab

ka raudteel liikunud suhkru ja soola hulga vahekorrist.

Soola liikumine näitab kõige paremini üksikute jaamadega tömbepiirkonna suurust rahva arvu poolest, sest soola tarvitusest Tallinna-Haapsalu ja Valga-Irboska teosade jaamadest tuleb soola suhkru enam, kuna teistes teosades see vahekorrist enamasti vastupidine. Muidugi on selle vahekorrista kujunemisel määrav tähtsus linnadel; linnade tarvitust maha arvates, paistab siiski välja, et Lääne- ja Põhja-Eesti suhkru tarvitusest tunduvalt taba jääb.

Väetisainete vedu on sihitud peamiselt Kesk-Eestisse; 40% kõigist laiar. r-teel veetud väetisainetest on läinud Tapa-Tartu liinile. Põhja-Eesti maid läbistavale teosadele on saadetud väetisaineid 31% üldisest veost, Lõuna-Eestisse 69%.

Transport des marchandises principales sur les lignes à voie large.
Murchandises d'exportation (en quintaux).

Table with columns: Pommes de terre, Sarvloomad - Betail à cornes, Seed - Pores, Lina ja takud - Lin et étoupe. Rows represent various locations like Narva, Tamsalu, Tartu, etc., with numerical data for each.

VILJADE KASVUPIND ja SAAK 1927 a.

(lõplikud andmed).

SUPERFICIE EMBLAVÉE et RÉCOLTES en 1927

(données définitives).

Sisu: 1) Muutused viljade kasvupinnas, lhk. 187. 2) Toiduvili, lhk. 187. 3) Söödavili, lhk. 189. 4) Juurvili, lhk. 190. 5) Lina, lhk. 191. 6) Hein, lhk. 191.

1. Muutused viljade kasvupinnas. 1927 a. viljade kasvupind tõusis 852,7 tuh. ha peale, eelmise aasta 829,0 tuh. ha vastu, seega suurenes 23,7 tuh. ha ehk 2,9%. Suurenemine sündis kesa, söödis- ja uudismaa arvel.

Kuidas muutus üksikute viljade vahekorid, selle kohta annab lähemat kujutust järgnev tabel, milles on antud viljade kasvupinna koosseis %.

Viljade kasvupinna % 1922-27 a.
Superficie des cultures agricoles de 1922-27 (%).

1.	1927	1926	1925	1924	1923	1922
Tera- ja kaunviljad—Céréales et lég. à cosses	53,0	52,2	52,7	53,1	54,6	55,8
Talverukis—Seigle d'automne	15,0	14,0	16,0	16,1	16,5	16,0
Talvenisu—Froment d'automne	1,4	1,0	1,2	0,8	1,0	0,9
Suverukis—Seigle de printemps	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2
Suvenisu—Froment	1,4	1,5	1,0	1,0	1,3	1,2
Tatar—Sarrasin	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3
Hernes, uba, lääts—Pois, fèves, lentilles	0,6	0,5	0,5	0,3	0,5	0,5
Oder—Orge	12,2	12,6	12,0	12,7	12,8	13,7
Kuer—Avoine	14,8	15,2	15,7	16,9	15,4	16,4
Segavili—Culture mixte	7,4	7,1	6,1	5,0	6,7	6,6
Põlluhein—Foin des prairies artific. Seemnaks—Pour la semence	18,6	19,1	17,5	18,8	17,0	15,6
Heinaks—le foin	0,6	0,6	0,6	0,4
Haljassöödaks—Pour le fourrage vert	14,1	14,6	13,6	13,7
Karjatamiseks—Pour le pâturage	0,7	0,7	0,6	0,5
	3,2	3,2	2,7	4,2
Juurvili—Légumes	8,0	7,8	7,3	7,5	7,7	8,0
Kartul—Pommes de terre	7,3	7,2	7,2	6,9	7,3	7,7
Söödajuurikad—Tubercules et racines fourragères	0,7	0,6	0,6	0,6	0,4	0,3
Lina—Lin	3,6	3,5	4,3	3,1	3,1	2,4
Muid viljad—Autres cultures	0,2	0,3	0,2	0,2	0,5	0,4
Kesa—Jachère	16,6	17,1	17,0	17,3	17,1	17,8
Harilik (must) kesa—Jachère ordinaire (noire)	14,7	15,0	15,8
Haljakesa—Jachère verte	1,9	1,5	1,2
Kokku—Total	100	100	100	100	100	100

Kuna eelmisel aastal viljade kasvupinna koosseisus võis tähele panna teravilja osa vähenemist ja põlluheina osa suurenemist, oli see 1927 a. ümberpöörduvalt—teravilja osa näitas uuesti tõusu ja põlluhein langust. Eelmise aastaga võrreldes laienes teravilja kasvupind 17,4 tuh. ha ehk 3,5%. Teraviljast tunduvalt laienes toiduvilja kasvupind (rukis, nisu ja kaunviljad), mis tõusis 1927 a. 182,5 tuh. ha peale, eelmise aasta 166,0 tuh. ha vastu, seega suurenes 16,5 tuh. ha ehk 9,9%. Toiduvilja kasvupinna suurenemise põhjuseks pole mitte toiduviljakasvatuse erakordne laiendamine,

vaid suur vahe tuleb sellest, et eelmisel (1926) aastal toiduvilja kasvupind oli erakordselt väike. Viimase põhjuseks olid erakordselt halvad ilmastiku olud 1925 a. sügisel talvevilja külvil ajal, mille läbi külvist suur osa jäi tegemata ja külituist osa oraseid sai otsa. See vähendas 1926 a. toiduvilja kasvupinda erakordselt. 1927 a. külti toiduvilja jälle normaaluatuses (toiduvilja all oli 1920-25 a. keskmiselt 182,4 tuh. ha).

Toiduviljast peale rukki tunduvalt laiendati ka talvenisu pindala — 13 405 ha-le, mis on 3,4 tuh. ha enam kui eelmisel aastal. Rohkem külit ka kaunvilju 5,6 tuh. ha eelmise aasta 4,7 tuh. ha vastu. Selle vastu suvenisu pindala veidi vähenes. Söödateravilja (odra, kaera ja segavilja) kasvupind eelmise aastaga võrreldes üldsummas jäi peaaegu muutusetu. Selle juures üksikuist viljest segavilja kasvupind suurenes 4,1 tuh. ha, kuna vähenesid oder 2,1 tuh. ha ja kaer 1,0 tuh. ha. Segavilja kasvupind tõusis kohtes, kus ta kasvatatakse seni üldse vähem levinud, kõige enam aga Viru- ja Tartumaal.

Ka kartuli ja lina kasvupind, eelmise aastaga võrreldes on tõusnud. Kartuli kasvupind tõusis 1,8 tuh. ha, selle juures kasvupinna muutus üksikute maade järele on tunduvalt lahku minekud. Kartuli kasvupinda suurendati peaaegu kõigis Lõuna-Eesti maakdes, selle vastu aga kartulikasvatuse peavaldkonnis — Viru- ja Harjumaal vähendati pinda. Sarnast muutust nähtavasti mõjutas eelmise (1926) aasta väga hea kartuli saak, mille realiseerimine just kartulikasvatuse peavaldkonnis suuremaid raskusi sünnitas ja selle tõttu oldi seal järgmisel aastal kartuli külvamisega tagasihoidlikum.

Lina kasvupind suurenes kõigis maakdes, peale Tartumaa, kus ta pea endiseks jäi ja suurenemise üldsummas teeb 1,9 tuh. ha ehk 5,6%. Lina kasvupind enam suurenes linakasvatuse peavaldkonnis — Pärnu-, Valga- ja Võrumaal ja ta suurendamist nähtavasti põhjustas linahindade tõus kevadel.

2. Toiduvilja kasvupind

Talvevilja seisukord kevadel oli haruldaset ilus ja korrespondentide hinnetele olid saagi lootused veel 15 juuliks 130% 10 a. keskmisest.

Põua tagajärjel, mis juulikuul üle maa valitses, tera valmis aga kiiresti ning jäi peenikeseks. Rukki õitseage polnud ka soodus, rukkipead

jäid hambuliseks. Selle tõttu jäi tera väljaand tunduvalt väiksemaks, kui seda hea kõrrekasvu järele oodata oli.

Talvevilja kasvupind ja saak — *Superficie et production des cultures d'automne.*

2.	Talve ja suverukis— <i>Seigle d'automne et de printemps</i>			Talvenisu— <i>Froment d'automne</i>		
	Kasvupind <i>ha</i>	Kogusaak <i>tonni</i>	Keskmiselt <i>ha-lt kg</i>	<i>Superficie en ha</i>	<i>Production totale en tonnes</i>	<i>Rendement moyen par ha en kg</i>
1927	148 456	171 086	1 152	13 405	17 579	1 311
1926	136 111	114 055	838	10 040	10 188	1 015
1921—25	158 516	164 300	1 036	8 860	9 848	1 112
			% (1921—25=100)			
1927	93,7	104,1	111,2	150,3	178,5	117,9
1926	85,9	69,4	80,9	113,3	103,4	91,3

Vaatamata põua peale, mis saaki märksa vähendas, on 1927 a. talvevilja saak *ha*-lt siiski keskmisest kõrgem. Nii oli rukkisaak suurem viie (1921—25) aasta keskmisega võrreldes 11% ja eelmise (1926) aastaga, mil talvevili täitsa äpardus—37%. Talvenisu saak oli veelgi parem: *ha*-lt saadi rohkem võrreldes viie aasta keskmisega 18%. Sellevastu inimtoiduks kasvatatav suvevili (suvenisu ja kaunviljad) andis keskmisest märksa madalama saagi. Kuid suvevilja pindala osa toiduvilja kasvupinnast moodustab ainult 11,3% ja seepärast nende saak toiduvilja kogusaagi peale suurt mõju ei avalda. Pea-tähtsusega kultuurel — talverukkil ja nisul kasvupind oli suurem eelmise (1926 aasta) kasvupinnast, samuti, saak *ha*-lt, mille tõttu 1927 a. saadi toiduvilja märksa rohkem.

Toiduvilja saadi 204 583 tonni eelmise (1926) aasta 143 234 tonni vastu, mis on eelmise aasta omast rohkem 61 349 tonni ehk 42,8%. Nii on 1927-28 tarvitusaasta omamaa toiduvilja poolest palju paremini varustatud eelmisest. 1927 a. saadud toiduvilja koguhulk on ka viie (1921—25) aasta keskmisest suurem 16 860 tonni ehk 8,7%.

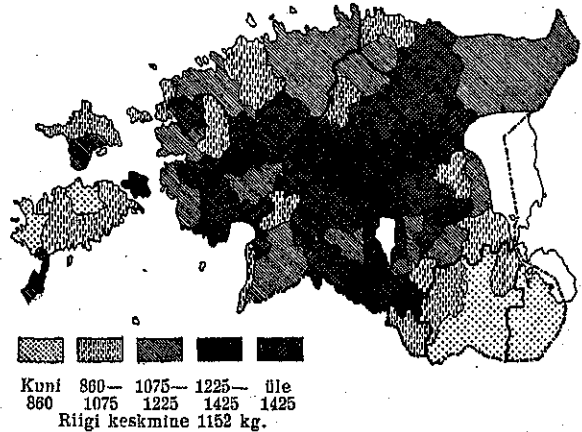
Toiduvilja kasvupind ja kogusaak.
Superficie et production des cultures alimentaires.

3.	Kasvupind <i>ha</i> <i>Superficie en ha</i>	Kogusaak <i>tonni</i> <i>Production totale en tonnes</i>	Keskmine <i>ha</i> -lt <i>kg</i> — <i>Rendement moyen par ha en kg</i>
1927	182 463	204 583	1 121
1926	166 046	143 234	863
1921—25	183 819	188 228	1 024
		% (1921—25 = 100)	
1927	99,3	108,7	109,5
1926	90,3	76,1	84,3

Meie keskmine aasta toiduvilja tarvis on olnud ligikaudu 225 tuh. tonni, mille järele arvates tuleks 1927—28 tarvitusaastal omamaa saa-

gile lisaks väljast sisse vedada umbes 20 tuh. tonni. Sissevedu saab arvatavasti ikkagi suurem olema, nimelt selle tõttu, et omamaa vilja harilikult vähe turule tuleb, ning linnade ja ale-

Kartogr. 1. Rukkisaak *ha*-lt kg 1927 a.
Rendement du seigle par ha en kg en 1927.

vite tarvis — ligikaudu 50—60 tuh. tonni — suurelt jaolt välisviljaga kaetakse. Seda arvama põhjustab ka selle aasta võrdlemisel madal loomasöödaviljade saak, mille tagajärjel talunikel oma rukist söödaviljale lisaks tuleb loomadele sööta.

Viljade kohalikud kasvuolud 1927 a. suvel olid väga erinevad, mis olenes pea kõik vihmadest ja peajasalikeult põua ajal olnud hoovihmadest. Hoovihmad, mis põua kestel tulid, kandsid väga kohaliku iseloomu, sagedasti jätsid samas vallas ehk ka samas külas osa talundeid puutumata, kuna osa sai jälle rahuldavalt vihma. Selle tagajärjel on põua mõju kohati väga erinev ja rohkem kannatada saanud kohad sagedasti kitsapiirkonnalsed. Üldiselt kannatas põua all kogu Eesti, üksikud hohad rohkem, teised vähem. Laiema piirkonnana kannatas põua all enam edela-Eesti, millele on iseloomulik enamikus õhukene mullastik ja veel

enam kagu-Eesti oma kingustikulise maastikuga, missugused alad pöua mõjudele vähem vastupanelikud.

Rukkisaagi kartogramm näitab, et madala saagi andis kogu kagu-Eesti, siis üksikud piirkonnad põhja-Eestis ja saared pea kogu ulatuses Madala saagi poolest just kagu-Eesti piirkond on õige laialdane, võttes oma alla kogu Võru- ja Petserimaa ning mõned naaberkihelkonnad veel Tartu- ja Valgamaast. See piirkond kannatas toiduvilja ikalduse all ka eelmisel (1926) aastal kõige enam, mil sealne madala saagi valdkond oli veelgi laialtulatlikum. Selle (1927) aasta toiduvilja ikaldus on siiski märksa väikesem. Sealne 1927 a. keskmine saak ha-lt on üle 100 kg kõrgem eelmisest ja peale selle ka kasvupind märksa suurem, mille tõttu toiduvilja poolest on see piirkond siiski palju paremas seisukorras eelmisest, s. o. 1926 aastast.

1927 a. kõrge rukki saagi valdkond aseneb peamiselt kesk-Eestis, kust ulatub ühelt poolt Pärnu laheni ja teiselt — Viru rannikule, võttes niiviisi enda alla pindala laia vööna edelast — kirde joones. Peaaegu ringi kõrge saagi valdkonda piiravad keskmise saagi piirkonnad, mõnelt poolt olles õige laiad, kuid teisalt jälle kaunis kitsad. Eriti kitsad on kesksaagi piirkonnad kagu-Eestis, kus kõrge- ja madalsaagi

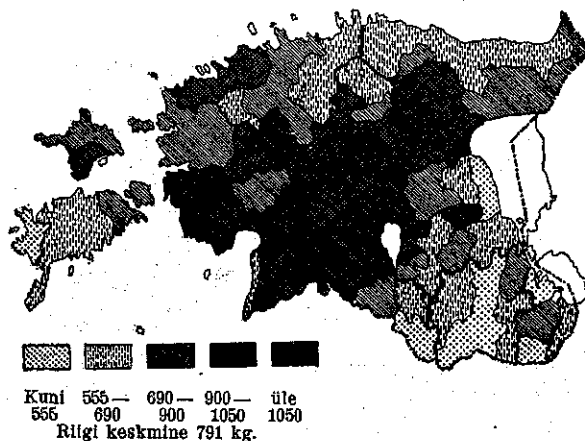
vahemaa paiguti on õige kitsas ja üleminek saagis seega järsk. Seda võib tähele panna ka Põhja-Eestis, peamiselt edelapoolses osas, kus paiguti kõrvuti seisavad kõrge ja madala saagi piirkonnad.

3. Söödavilli (oder, kaer, segavili). *Superficie et rendement des cultures fourragères* viljad kannatasid pöua all enam, kui talveviljad, mille põhjuseks oli nende nõrgem seisukord pöua ajaks. Sellele mõjus kaasa vilu-vihmarikas kevade, ühelt poolt raskestades maaharimise ja külvitöid, teiselt — takistades orastel korralikku tõusmist. Näit. tõusid orased kaeral 10 päeval (eelmisel aastal 8 p.), odral — 8 p. (eelm. — 5 p.) ja linal 7 p. (eelm. — 5 p.). Orased jäid nõrgaks ja kui pöua aeg tuli, siis ei suutnud nad vastu panna. Korrespondentide hinnitel suvevilja seisukord oli 15 juuniks 2,9 palli (5 pallilise hindamissüsteemi järele) ja siis 15 juuliks 87—97%, 15 augustiks 82—89%, 15 septembriks 82—87% 10 a. keskmisest. Need andmed näitavad, et oraste seisukord isegi kasvu esimesel kuul oli allpool keskmist, järgmisel kuul, kui tuli pöud, langes aga kaugelt alla keskmise. Viljade seisukord halvenes iga kuuga, ühtlasi ka saagilootused ja lõpuandmed näitavad, et suvevilja saak on päris madal.

Söödavilja kasvupind ja saak — *Superficie et rendement des cultures fourragères.*

4.	Oder — Orge			Kaer — Avoine			Segavili — Culture mixte		
	Kasvupind ha <i>Superficie en ha</i>	Kogusaak tonni <i>Production totale en tonnes</i>	Keskmiselt ha-lt kg <i>Rendement moyen par ha en kg</i>	Kasvupind ha <i>Superficie en ha</i>	Kogusaak tonni <i>Production totale en tonnes</i>	Keskmiselt ha-lt kg <i>Rendement moyen par ha en kg</i>	Kasvupind ha <i>Superficie en ha</i>	Kogusaak tonni <i>Production totale en tonnes</i>	Keskmiselt ha-lt kg <i>Rendement moyen par ha en kg</i>
1927	119 286	94 376	791	145 500	97 042	671	72 474	60 460	834
1926	121 381	131 474	1 083	146 499	133 106	909	63 384	73 766	1 079
1921—25	122 777	119 012	969	155 428	138 265	890	56 281	59 610	1 059
				% (1921—25 = 100)					
1927	97,2	79,3	81,6	93,6	70,6	75,4	128,8	101,4	78,8
1926	98,9	110,5	111,7	94,3	90,3	102,1	121,5	123,7	101,9

Kartogr. 2. Odrasaak ha-lt kg 1927 a.
Rendement de l'orge par ha en kg en 1927.

1927 a. saak ha-lt on viie (1921—25) aasta keskmisest madalam: odral 18,4%, kaeral 24,6% ja segaviljal 21,2%. Eelmise (1926) aastaga võrreldes loetletud viljade saak on veelgi madalam. See näitab kti suuri kahjusid pöud viljadele sünnitas, — viie aasta keskmisega võrreldes kokku odra, kaera ja segavilja saak on ha-lt madalam 20,9%. Kõige enam kannatas kaer, mis tuleb sellest, et kaerakasvatuse peavaldkonnad asenevad kagu-Eestis, kus pöua mõju kõige enam avaldus. Madala keskmise saagi tõttu on ka kogusaak väike. 1927 a. söödavilja kogusaak võrdub 252 478 tonnile, mis on väikesem viie (1921—25) aasta keskmisest

64 409 tonni (20,8%) ja eelmise (1926) aasta kogusaagist 85 868 tonni (25,4%).

Põua mõju pea kõigi viljade juures avaldus ligikaudu ühtlasis piirkonnis, mille tõttu ka üksikute viljade saagi kõrguse valdkonnad piirkonnaliselt peajoontes ühtuvad. Nii sööda-vilja juures samuti kui rukkil, kõrge saagi valdkonnad on Kesk-Eestis, võttes oma alla pindala edelakirde joones; loode- ja kagu-põlseis osis asenevad keskmise ja madala saagi piirkonnad. Kuid lahkumineku on siiski mõne vilja juures kaunis suured. Näit. kogu Viru rannikul, kus rukis andis keskmist ja isegi kõrget saaki, odra saak on madal. See on õige lai madala odra saagi piirkond, ulatudes Virumaalt ka Järva- ja Harjumaale. On iseloomulik tähele panna, et Viru ranniku madala odrasaagi valdkonna lõunapoolsest piirist ligemale pool ühtub otsekohe kõrge odrasaagi valdkonna piiriga, mis näitab kui järsk on olnud põua mõju. Nimelt selle madala odrasaagi valdkonnas juuli esimesed kaks kolmandikku olid peaaegu täitsa vihmata ja viimasel kolmandikul tuli küll vihma, aga väga vähe, mis viljade seisukorda enam ei parandanud. Vähe lõunapoolle niikasti juuli algul, keskel ja eriti lõpul tuli aga hoovihma ja viljade seisukord on hoopis parem. Teine suurem madala odrasaagi vald-

kond võtab oma alla kogu kagu-Eesti. Siin on saak kohati veel madalam, kui Viru rannikul ja seda, võib olla, mitte niivõrd suurema põua tõttu, vaid et siin üldse saagid on madalamad, kui Virumaal. Kolmas, vähema ulatusega, madala odrasaagi valdkond aseneb Saaremaal, kattes kogu saare, peale kahe idapoolse kihelkonna.

Põua mõju oli väga erinev, mille järele kujunesid ka saagid väga mitmesuguselt. Suveviljadest odra saagi juures võib tähele panna selle aasta kohta piirkonnaliselt siiski võrdlemisi suuremat ühtlust, kuna sellevastu kaera saak paiguti on palju kirjum. Seda eriti põhja-Eestis, kus kaera kohati õige vähe kasvatatakse. Kaera madalama saagi suurem valdkond on lõuna-Eestis, kus ta võtab oma alla kogu Valgamaa ja suurema osa Võrumaast. Kaera saak on siin äärmiselt madal, paiguti kihelkonna keskmiselt ainult 350—400 kg. See ala aseneb suurem osa kõik kaerakasvatuse peavaldkonnas, mille tõttu on kaera põua kahjud siin eriti suured. Kaera saak suureneb põhja-poolle, kuid suurem osa kaerakasvatuse peavaldkonnas on ta ikkagi madal. Kaera kõrgesaagi valdkond aseneb samuti, kui odral, kesk-Eestis, läbistades seda vööna edela-kirde joonel.

Juurvilja kasvupind ja saak — Superficie et rendement des tubercules.

5.	Kartul — Pommes de terre			Söödajuurikad — Tubercules fourragères		
	Kasvupind ha Superficie en ha	Kogusaak tonni Production totale en tonnes	Keskmiselt ha-lt kg—Rendement moyen par ha en kg	Kasvupind ha Superficie en ha	Kogusaak tonni Production totale en tonnes	Keskmiselt ha-lt kg—Rendement moyen par ha en kg
1927	71 342	741 712	10 397	6 689	113 912	17 030
1926	69 532	925 896	13 316	6 169	123 673	20 047
1921—25	69 924	701 769	10 036	3 796	68 918	18 155
			% (1921—25 = 100)			
1927	102,0	105,7	103,6	176,2	165,3	93,8
1926	99,4	131,9	132,7	162,5	179,4	110,4

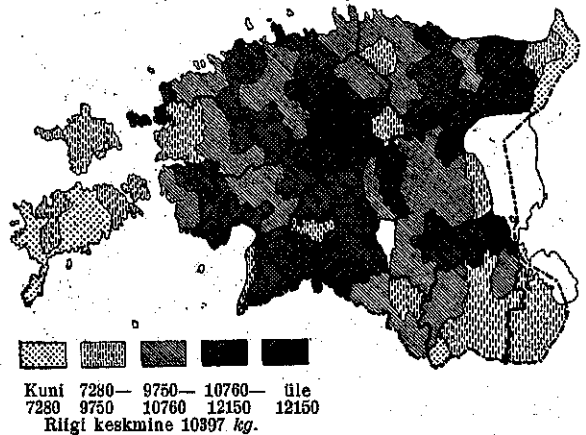
4. Juurvill. Kartul ja loomasööda-tubercules.

Juurikad kannatasid samuti põua all, kui muud suveviljad, kuid augusti vihmade järele kosusid nad kohati uuesti ja neist saadi veel täitsa rahuldavat saaki. Võrreldes eelmise aastaga, kus kartul andis haruldast saaki, on 1927 a. saak ha-lt vähem 21,9%, kuid viie (1921—25) aasta keskmisest on ta kõrgem 3,8%. — seega võib selle aasta kartuli saaki lõpusummas täitsa keskmiseks arvata. Vähe suurema kasvupinna tõttu kogusaak on veelgi suurem ja ületab viie aasta keskmise 89 943 tonni ehk 5,7%.

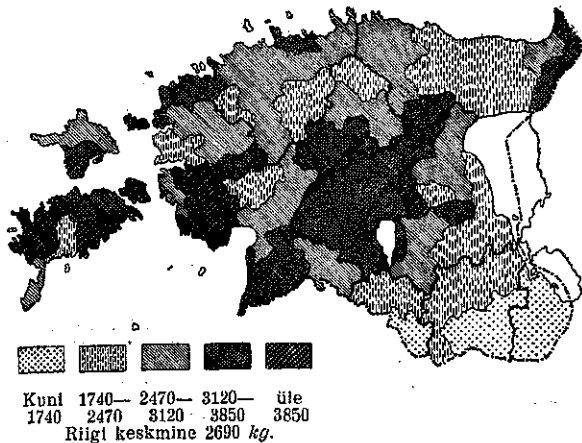
Kartuli saak piirkonnaliselt on peaaegu veelgi kirjum, kui seda kaera juures võis tähele panna. Siin nähta-

Kartogr. 3. Kartullisaak ha-lt kg 1927 a.

Rendement des pommes de terre par ha en kg en 1927.

Kartogr. 4. Põlluheinasaak ha-lt kg 1927 a.
Rendement du foin des prairies artificielles par ha en kg en 1927.

(18,0%). Kuid lina kiusaak ha-lt pole palju madalam eelmise (1926) aasta saagist, (1,5%), selle juures suurema kasvupinna tõttu kogusaak ületab eelmise aasta 382 tonni ehk 4,1%. Viie aasta keskmisest on selle aasta linaku saak vähem 11,1%.

Territoriaalselt selle aasta keskmisega võrreldes lina saak on madal peaaegu kogu põhja Eestis, kus teda aga üldse vähe kasvatatakse. Suurem osa kagu-Eestis on lina saak keskmine, peale lõpuosa (Võru- ja Petseri-maal), kus saak on madal. Selle aasta kohta kõrge saak saadi kogu edela-Eestis. Nii siis Pärnu-Viljandi linakasvatuse valdkonnas on saak enam-vähem rahuldav, kuna Võru-Petseri

vasti on mõju avaldanud augustikuu vihmad, mis kartuli peale mitte üldiselt, vaid rohkem kohati kosutavat mõju avaldasid. Üldiselt kõrgema saagi piirkonnad asenevad enam kesk-Eestis, kaldudes rohkem edela poole. Kuid ligikaudu pooles Virumaa kartulikasvatuse suures valdkonnas on ka kõrge saak, peale selle osa Harjumaa kihelkonnis, mis asenevad samuti kõrges kartulikasvatuse valdkonnas ja lõpuks kõrge saak on veel lõuna-Eesti Nõo-Räpina vahelisel alal.

valdkonnas on ta madal. Korrespondentide hinnitel linakasvatuse valdkonnis kiusaak väär-tuse järele on keskmisest parem.

6. Hein. Põuase suve tõttu heinategemine oli soodne ja hein sai väga kõrgeväärtuslik. Saak oli niiduheinast keskmisest vähe kõrgem, põlluheinast aga keskmisest vähem. Ristikheina orased kohati jäid juba eelmisel (1926) aastal tõustes hõredaks juulis valitsenud põuase ilma tõttu, mis takistas ka kasvu ja juurdumist. Eriti kannatasid kergemad liivamaad, kus harvalt tärganud ristikheina taimed ära närbusid.

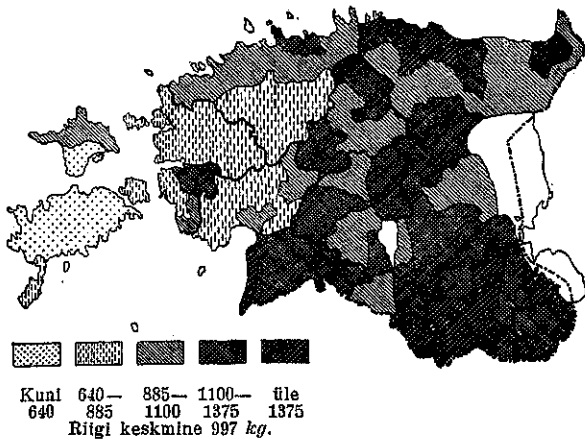
Lina kasvupind ja saak—Superficie et rendement de lin.

6.	Kasvu-pind ha Superficie en ha	Seeme—Graine		Kiud—Fibasse	
		Kogu-saak tonni	Keskmi-selt ha-lt kg	Product. totale en tonnes	Rendem. moyen par ha en kg
1927 . .	35 648	9 337	262	9 647	270
1926 . .	33 785	12 070	357	9 265	274
1921—25 . .	30 500	9 825	322	10 854	356
		%	%	(1921—25=100)	
1927 . .	116,9	95,0	81,4	88,9	75,8
1926 . .	110,7	122,8	110,9	85,4	77,0

Peale selle ristikheina taimed rikkusid hilised öökülmad selle (1927) aasta kevadel, mille tagajärjel põlluheina seisukord tunduvalt halvenes.

Põlluheinast saadi sama saaki, mis eelmisel (1926) aastal, nii et selle poolest seisukord pole eelmisest aastast halvem. Niiduheinast saadi saaki küll keskmisest vähe kõrgemat, kuid eelmise aastaga võrreldes, on ta sellest siiski veidi madalam (68 kg. ha-lt). Kogusummas saadi saaki

5. Lina. Kuna kartuli peale veel augusti vihmad kosutavalt mõjusid, oli lina põua tõttu seks ajaks juba küpsenud ja ei saanud enam paraneda. Varaseid linakülve pidas kaua külm kevad kinni, mille tõttu linad lühikeseks jäid, hilisemaid võttis põud enneaegu õitsemata ning need jäid samuti lühikeseks. Kordaläänud lina leidub pea üksnes keskkülvist niiskemal mail. Selle aasta lina saak on märksa alla keskmist. Nii viie (1921—25) aasta keskmisega võrreldes on 1927 a. kiusaak ha-lt madalam 24,2%, s. o. ligemale veerandi võrra. Samuti on ka seemne saak keskmisest madalam

Kartogr. 5. Niiduheinasaak ha-lt kg 1927 a.
Rendement du foin près naturels par ha en kg en 1927.

põlluheinaast 375 tuh. tonni eelmise aasta 375 tuh. vastu ja niiduheinast 387 tuh. tonni eelmise—1100 tuh. tonni vastu.

Aastakeskmisega võrreldes põlluheinast kõrget saaki saadi kesk- ja edela-, osalt ka lääne-Eestis. Loodes-Eestis saak enamikus on keskmine, kirde-Eestis aga madal. Samuti madal on saak kagu-Eestis, eriti madal aga selle lõpu osas (Võrumaa kihelkonnis vastu Petserimaad ja Petse-

rimaal). Sellevastu on siin aga niiduheina saak parem ja see aitab vähem saadud põlluheina saagi osa katta. Aasta keskmisega võrreldes niiduheina saak on kõrge kogu kagu-Eestis, eriti enam jaos Võrumaal, kus selle aasta muude loomasöödataimede saak on peaaegu ülemaalselt kõige madalam. See aitab sealset loomasööda vähemsaaki osaltki katta.

Heina niitepid ja saak — *Superficie et rendement du foin.*

7.	Põlluhein — <i>Foin des prairies artificielles</i>			Niiduhein — <i>Foin des prés naturels</i>		
	Niitepid ha <i>Superficie en ha</i>	Kogusaak tonni <i>Production totale en tonnes</i>	Keskmiselt ha-lt kg <i>Rendement moyen par ha en kg</i>	Niitepid ha <i>Superficie en ha</i>	Kogusaak tonni <i>Production totale en tonnes</i>	Keskmiselt ha-lt kg <i>Rendement moyen par ha en kg</i>
1927	138 714	373 166	2 690	889 637	886 983	997
1926	140 896	375 474	2 685	892 789	951 350	1 065
1925	130 181	437 770	3 360	893 663	849 400	950
1924	134 484	420 105	3 100	950
1923	119 718	318 854	2 700
1922	109 513	342 900	3 100

Kesk-Eestis vahelduvad kõrge- ja keskmise saagi piirkonnad, kuna lääne-Eestis on saak peaaegu üldiselt igalpool madal. Veel madalam

on niiduheina saak Saaremaal, kus ta harilikult aga ikka madalam on, kui mannermaal.

Viljade kasvupinna ja saagi kohta enne Keskbüroo väljaandeks ilmunud andmed:

- Viljade kasvupind 1927 a. J. Janusson, Eesti Statistika lhk. 495—497, 1927 a.
 1927 a. viljasaagi eelteated, J. Kurkus, Eesti Statistika lhk. 634—636, 1927 a.
 Eriväljaanded: Seeria „Eesti Põllumajandus“ v.v. I, II, IV ja V.
 1925 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmed.
 Viljakasvatuse valdkonnad Eestis, J. Janusson, Eesti Statistika Nr. 66 (5), lhk. 270—280, 1927.
 Viljade kasvupind ja saak 1926 a. J. Janusson, Eesti Statistika Nr. 62 (1), lhk. 1—7.
 Viljade kasvupind ja loodetav saak 1926 a., Eesti Statistika Nr. 59 (14), lhk. 1—3, 1926.
 Viljade kasvupinnad ja saagid 1925 a. J. Kurkus, Eesti Statistika Nr. 59 (14), lhk. 9—15, 1926.
 Põllukultuuride külvipinnad 1922 a. J. Janusson, Eesti Statistika Nr. 6—8, lhk. 69—73, 1922.
 Tähtsamate põllukultuuride külvamise ringkonnad Eestis, J. Kurkus, Eesti Statistika Nr. 1—2, lhk. 86—97, 1922.
 Võrdlevad andmed külvipinna kohta Põhja-Eestis 1895—1920. J. Kurkus, Eesti Statistika Nr. 1—2, lhk. 66—85, 1922.
 Põllupinna suurus Eestis ja tema kasutamine. J. Kurkus, Eesti Statistika Nr. 1—2, lhk. 56—65, 1922.

VILJADE KASVUPIND JA SAAK—MAADE KOKKUVÕTTEED—SUPERFICIE ET PRODUCTION DES CULTURES AGRICOLES. (RÉSULTATS POUR LES ARRONDISSEMENTS).

	Talve- ja süvervõtteid Ségie et automne et de printemps			Suvenõu From. de printemps			Tatar, hernes, uba, lõõts—Sarrastin, põis, fõões, lentõõles			Oder—Orge			Kaer—Avoine			Segavõlli Culture mixte			Kokku teravõlli Total des céréales					
	Terasaak Production des grains			Terasaak Production des grains			Terasaak Production des grains			Terasaak Production des grains			Terasaak Production des grains			Terasaak Production des grains			Terasaak Production des grains					
	Kasvu- pind ha	Kesk- mine ha-lt tonni	Kesk- mine ha-lt kg	Kasvu- pind ha	Kesk- mine ha-lt tonni	Kesk- mine ha-lt kg	Kasvu- pind ha	Kesk- mine ha-lt tonni	Kesk- mine ha-lt kg	Kasvu- pind ha	Kesk- mine ha-lt tonni	Kesk- mine ha-lt kg	Kasvu- pind ha	Kesk- mine ha-lt tonni	Kesk- mine ha-lt kg	Kasvu- pind ha	Kesk- mine ha-lt tonni	Kesk- mine ha-lt kg	Kasvu- pind ha	Kesk- mine ha-lt tonni	Kesk- mine ha-lt kg			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Võru	19 970	24 927,2	1 218	1 245	1 698,0	1 362	749	684,4	557	333,1	598	13 773	10 740,2	780	17 540	12 660,6	728	6 878	4 088,9	718	60 712	55 350,4	912	
Järva	11 771	15 415,8	1 309	1 205	1 873,4	1 553	255	266,9	353	231,1	646	8 795	8 159,9	928	9 338	8 273,9	864	9 058	7 930,3	873	40 831	42 143,0	1 032	
Häri	12 570	14 770,1	1 176	1 193	3 037,4	1 268	284	285,7	393	408,6	531	13 091	10 669,7	815	9 356	7 075,7	610	9 043	6 705,4	742	46 610	40 286,4	894	
Lääne	9 882	9 564,0	970	1 449	1 743,6	1 205	296	250,5	454	243,6	801	6 147	4 200,8	684	4 999	3 928,4	786	6 219	6 515,7	1 043	36 902	38 558,2	1 050	
Pärnu	12 800	16 042,5	1 253	1 584	2 118,4	1 337	1 692	1 778,6	1 051	337,0	787	9 514	9 042,3	936	12 200	10 102,3	828	7 624	7 627,7	1 000	45 951	47 124,1	1 024	
Viljandi	11 906	17 190,5	1 445	1 465	1 842,2	1 259	1 392	1 778,6	1 047	336	411,8	10 326	10 397,0	1 001	11 379	8 991,8	791	11 384	11 254,7	969	48 170	51 395,5	1 097	
Tartu	24 929	30 588,1	1 227	2 416	2 941,7	1 218	3 396	3 154,3	858	688,2	669	22 517	17 176,5	703	38 204	27 239,5	713	9 635	11 871,0	817	102 516	89 708,4	875	
Valga	6 025	6 420,1	1 066	530	1 066	818	438	329,3	445	159,7	349	5 420	3 347,6	550	7 105	2 743,3	394	4 793	2 829,3	500	25 345	17 110,0	675	
Võru	14 883	12 904,5	897	841	889,4	1 034	2 824	1 566,2	597	454	582,7	13 201	7 347,6	657	27 058	12 852,0	475	5 877	2 943,9	522	65 829	30 136,3	595	
Põltsamaa	9 929	7 972,2	803	101	94,7	388	363	288,3	1 167	511,5	438	7 080	4 248,2	604	5 764	3 253,6	564	4 92	415,5	845	24 835	16 784,0	676	
Kokku	148 456	171 086,3	1 152	13 405	17 579,1	1 311	13 556	11 789,9	870	7 046	4 127,7	586	119 286	94 376,0	791	145 300	97 641,6	671	72 474	60 460,1	834	519 723	457 060,7	879
1926 a.	136 111	114 054,9	838	10 040	10 187,9	1 015	13 879	13 695,8	987	6 016	5 295,4	880	121 391	131 474,2	1 068	146 409	133 106,3	909	68 384	73 766,1	1 079	502 310	451 580,6	959
1925 a.	154 791	183 562,7	1 178	10 904	13 027,9	1 195	9 628	8 501,7	898	5 742	4 467,8	778	114 820	115 159,5	1 068	150 303	126 611,2	842	58 708	60 375,9	1 028	504 894	510 706,7	1 012

Maade kokkuvõtteid (järg) — Résultats pour les arrondissements (suite).

	Kartul Pommes de terre			Sõõdaõunrikad Tubercules et racines fourragères			Lina—Lin			Fõõlhein Foin des prairies arti- ficielles			Nõõrhein Foin des prés naturels			Ristõõheina seeme Graine de trèfle					
	Saak Production			Saak Production			Kogusaak Produit, total			Nõõr- pind ha			Saak Production			Nõõr- pind ha			Saak Production		
	Kasvu- pind ha	Keskmi- ne ha-lt tonni	Keskmi- ne ha-lt kg	Kasvu- pind ha	Keskmi- ne ha-lt tonni	Keskmi- ne ha-lt kg	Seeme tonni	Klud tonni	Keskmine ha-lt kg	Nõõr- pind ha	Keskmi- ne ha-lt tonni	Keskmi- ne ha-lt kg	Kasvu- pind ha	Keskmi- ne ha-lt tonni	Keskmi- ne ha-lt kg	Nõõr- pind ha	Keskmi- ne ha-lt tonni	Keskmi- ne ha-lt kg	Kasvu- pind ha	Keskmi- ne ha-lt tonni	Keskmi- ne ha-lt kg
25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44		
Võru	13 959	15 133,8	10 827	6 008	9 588,2	15 770	264,0	271,3	183	188	16 255	42 286,5	2 597	108 026	124 314,0	1 151	265	51,9	196		
Järva	4 891	55 755,5	10 827	528	6 680,2	16 457	391,6	325,3	294	244	18 529	42 471,0	3 139	53 537	58 581,2	1 091	182	35,4	196		
Häri	10 004	110 257,2	11 021	544	9 423,7	17 322	244,2	168,9	228	157	12 491	31 502,7	3 139	143 050	131 768,1	1 091	182	35,4	196		
Lääne	5 312	51 509,0	9 714	397	6 451,9	16 594	554,4	572,1	359	348	6 159	19 985,1	3 245	144 619	118 640,6	806	138	32,5	236		
Pärnu	4 185	28 146,2	6 725	265	3 618,2	9 204	51,1	56,0	174	100	922	3 202,5	3 571	95 511	58 512,7	595	28	5,2	186		
Tartu	4 919	55 902,4	11 386	881	15 619,7	17 764	1 816,6	2 018,2	326	362	18 927	53 895,1	3 203	84 457	89 573,2	688	771	146,5	191		
Viljandi	6 217	57 702,5	11 072	1 039	23 744,0	22 083	1 895,8	1 686,7	307	321	18 069	55 692,0	3 407	74 158	81 074,9	1 068	879	164,8	167		
Tartu	9 748	105 446,8	10 913	1 223	21 892,4	17 871	6 380	1 948,5	306	290	28 059	71 447,8	2 696	106 481	126 404,2	1 199	1 440	236,2	103		
Valga	2 246	22 493,1	9 983	1 365	4 190,7	11 549	565,2	727,2	202	236	6 375	12 406,8	1 946	20 482	25 004,2	1 227	522	74,6	143		
Võru	7 034	67 631,2	9 615	704	8 399,7	11 931	1 487,2	1 631,1	207	225	18 690	34 037,9	1 821	40 952	56 065,4	1 358	856	113,2	132		
Põltsamaa	3 896	35 644,3	9 232	1 162	1 059,3	10 440	1 027,9	1 017,5	213	214	4 874	6 152,7	1 262	19 519	26 210,0	1 343	149	14,5	101		
Kokku	71 342	741 712,0	10 397	6 659	113 912,2	17 030	35 648	9 646,6	262	270	138 714	373 165,8	2 696	899 657	886 963,1	597	5 406	910,1	168		
1926 a.	69 532	925 895,6	13 316	6 169	123 672,8	20 047	33 765	12 069,7	357	274	140 896	375 473,8	2 665	892 789	951 346,7	1 065	6 311	1 195,9	180		
1925 a.	66 921	649 707,9	9 427	5 415	114 062,2	21 063	45 660	12 415,0	272	298	131 181	437 770,1	3 363	893 663	849 999,2	950	6 636	823,9	124		

1) Moyenne en kg par ha. 2) Total.

TULEKAHJUD 1927 a. — INCENDIES en 1927.

Sis: 1) Üldandmed, lhk. 194. 2) Tulekahjud aastaegade järele, lhk. 195. 3) Tulekahjude põhjused, lhk. 195. 4) Tekitatud kahjud, lhk. 196.

Andmed tulekahjude kohta kogutakse 1925 a. alates välis- kriminaal- ja randteepolitsei kaudu. Iga tulekahju puhul läidab vastav politsei asutus eri teatelehe ning saadab kuu jooksul kogunud teatelehed järgmise kuu algul R. St. Keskkbittroole. Üksikul juhtudel, kas toime pandud politseilise juurdture edasikeatmise või muul põhjusil esitatakse teatelehed suurema hiljaksjäämisega; seda silmas pidades ei saa järgnevaid 1927 a. kohta käivaid arvusi täiesti täpselt pidada, sest mõni üksik teateleht võib ehk veel saamata olla. Kuna aga tegemist võib olla ainult üksikute sarnaste juhtudega, pole kavatsatud käesolevaid läbitõttatult toodud andmeid parandada ega täiendada.

1. Üldandmed.

Nombre des incendies.

1.	1927	1926	1925	1927	1926	1925
	%—des					
Tulekahjude arv oli:						
Maal— <i>Arrondissement.</i>	706	735	560	126	131	100
Linnas— <i>Villes et bourgs</i>	198	220	204	95	108	100
Kokku	899	955	764	118	125	100
Neist tekitasid ainelist kahju:						
Maal	675	714	546	124	131	100
Linnas	144	155	139	104	112	100
Kokku	819	869	685	120	127	100

Viimasel aastal võib konstateerida tulekahjude vähenemist; vähenemine on märgatav eriti linnas ja alevs, millistes 1927 a. tulekahjude üldarv 5% võrra vähem oli isegi 1925 a. arvust. Kahjustanud tulekahjude juures aga oli vähenemine maal ja linnas peaaegu ühesuurune 1927 a. Ainelist kahju tekitanud tulekahjud moodustasid üldse registreeritud tulekahjudest %:

	1927	1926	1925
Maal	96	97	97
Linnas	75	70	68
Kokku	91	91	90

Tulekahjude arv ja summa (maa ja linn kokku).

	Üldarv		Sellest kahjuga		Kahjusumma 1 000 mk	
	1927	1926	1927	1926	1927	1926
Viru	113	157	98	144	30 251	32 895
Järva	50	29	47	28	18 510	11 711
Harju	134	137	100	108	46 002	23 617
Lääne	54	52	52	52	10 107	20 231
Saare	25	34	23	33	3 942	7 388
Pärnu	112	127	101	116	52 019	81 072
Viljandi	61	60	61	59	25 486	15 038
Tartu	143	168	128	143	57 061	68 844
Valga	32	20	30	20	8 560	8 053
Võru	56	65	54	64	11 032	17 054
Petseri	119	108	119	107	14 562	20 853
Kokku	899	955	819	869	277 532	308 776

Kahjustanud ja kahjuta tulekahjude arvude vahekord muutus vähe 1927 a. maades, nimelt suurenes viimaste arv 1% võrra, arvatavasti regis.ratsiooni täienemise tõttu.

On loomulik, et tulekahjude, eriti kahjuta ja väikekahjuliste, registratsioon linnas alati saab olema täielikum ja täpsem, tihedama politsei-asutuste võrgu tõttu.

Tulekahjude arv 10.000 elaniku kohta.
Incendies par 10000 habitants.

	Maad <i>Arrondis.</i>		Linnad <i>Villes</i>		Kokku— <i>Total</i>		
	1927	1926	1927	1926	1927	1926	1925
Viru	7,7	10,9	7,1	9,5	7,6	10,5	7,0
Järva	7,9	5,7	13,4	—	8,6	4,8	6,3
Harju	6,8	6,6	5,6	6,0	6,1	6,2	6,0
Lääne	7,3	7,3	5,1	1,7	7,1	6,8	5,4
Saare	4,3	5,6	5,9	11,9	4,4	5,8	6,8
Pärnu	12,8	13,3	9,1	14,3	11,9	13,5	9,8
Viljandi	7,7	8,4	8,8	4,8	7,9	7,8	6,6
Tartu	9,3	9,8	5,7	8,7	8,1	9,4	6,7
Valga	9,5	5,6	4,4	3,5	8,1	5,0	6,3
Võru	6,7	7,7	7,7	9,2	6,7	7,8	6,1
Petseri	19,9	18,3	9,9	—	19,6	17,8	12,3
Kokku—Total	8,9	9,3	6,4	7,4	8,2	8,7	7,0

Kõigil aastail oli tulekahje suhteliselt rohkem maades (1925 a. tuli 10000 elaniku peale maades 7,1 ja linnas 6,3 tulekahju), maade ülekaal on veelgi suurem kui arvesse võtta ainult kahjustanud tulekahje, sest linnas kahjuta tulekahje registreeriti suuremal määral. Nii tuli 10 000 elaniku kohta kahjustanud tulekahje:

	1927	1926	1925
Maades	9,5	9,0	6,9
Linnas	4,8	5,2	4,6
Kokku—Total	7,5	8,0	6,3

Üksikuis mais olid tulekahjud linnas ülekaalus, näit. 1927 a. — Järva, Saare, Viljandi ja Võrumaal, kuid neil juhuseil olid linnad ikka õige väikesed, (8—12 tuh. elanikku) ning seepärast mõjutas see nähtus üldtulemust õige vähe.

Suhteliselt väiksem tulekahjude arv oli 1927 a. Saaremaal, ning ka 1926 ja 1925 a. oli selle maa tulekahjude arv keskmisest madalam. Maksimum tulekahje oli kõigil kolmel aastal Petserimaal, ning sellejuures on nende arv seal järjekindlalt iga aastaga kasvanud. Välja paistab tulekahjude rohkuse poolest veel Pärnumaa, ületades selles suhtes teisi maid 1925—1927 a. (väljaarvatud Petserimaal).

2. Tulekahjud aasta- aegade järele.

Incidies d'après les saisons

Ehkki suvekuudel tuld kütmiseks ja valgustamiseks peaaegu sugugi ei tarvitata, oli tulekahjude arvu poolest maal esikohal suvi, umbes kolmandikuga tulekahjude üldarvust.

Tulekahjude jaotus aastaegade järele — Répartition des 100 incendies d'après les saisons.

2.	Maad—Arrondissements			Linnad ja alevid Villes et bourgs			Kokku—Total		
	1927	1926	1925	1927	1926	1925	1927	1926	1925
100 tulekahjust oli:									
Talvel— <i>En hiver</i>	18,0	18,8	14,4	33,2	33,6	21,6	21,3	18,3	16,4
Kevadel— <i>Au printemps</i>	23,6	20,8	24,5	20,2	15,9	28,4	22,9	19,1	25,5
Suvel— <i>En été</i>	32,9	33,7	33,6	28,0	21,8	20,1	31,8	31,0	30,0
Sügisel— <i>En automne</i>	25,5	32,5	27,5	18,6	28,7	29,9	24,0	31,6	28,1

Selle põhjusena võiks eestkätt nimetada teatud liike tulekahje, mis peaaesjalikult suvel juhtuvad, nagu piksest tekkinud tulekahjud, metsade ja soode põlemised, ning asjaolu, et suvise kuivuse tõttu üldse kõik asjad ja ained hõlpsamini tuld võtavad.

Järgmiseks tulekahjude poolest rikkamaks aastaajaks oli sügis, mille peale langes 25,5%—32,5% tulekahjude üldarvust 1927 a. — 1925 a. Seda aastaaga iseloomustavad rohkearvulised viljakuivatiste põlemised. Sageidamaks tulettekimise põhjuseks oli siin puudulik järelvalve ahju kütisel ja peale kütmist (liigkütmine), ning korratamad ahjud. Järelvalve kütisel seisab harilikult ainult aeg-ajalises küttepuude juurdelisamisest ja kohendamises, kuna pikkadel vaheaegadel igasugune järelvalve puudub. Loomulikult on sarnastel asjaoludel tulettekimiseks soodsad eeltingimised loodud, sest iga lahtisest ahjusuust välja lendav ja kuivama pandud vilja

sattuv säde kutsub välja kiiresti areneva tulekahju, millist sumbutada pea kunagi korda ei lähe.

Kolmandal kohal tulekahjude rohkuse poolest oli kevad, kuna minimum tulekahje talve peale langes.

Seda tulekahjude sagedusest olenevat aastaegade järjekorda ei saa juhuslikuks pidada, kuna ta samana püsinud on, pea eranditult juba aastakümneid, mitte ainult meie riigi maaalal, vaid ka terve endise vene riigi piires.

Tulekahjud linnas ei ilmuta sarnast järjekindlust järgunemises aastaegade järele, kuid siiski võib teatud vastolu selles linnade ja maade vahel kindlaks teha (eriti kui vaadelda pikema ajajärgu andmeid). Nii langes maksimum tulekahjust linnas enamasti talve peale.

3. Tulekahjude põhjused.

Causes des incendies.

Tulekahjud põhjuste järele — Causes des incendies.

3.	Maad—Arrondissements			Linnad ja alevid Villes et bourgs			Kokku—Total		
	1927	1926	1925	1927	1926	1925	1927	1926	1925
100 tulekahjust tekitasid:									
Hooletus— <i>Imprudence</i>	34,3	37,1	34,3	47,7	52,3	40,7	37,2	40,6	36,0
Korratamad tuleasemed— <i>Desordre des cheminées</i>	20,4	15,0	10,5	14,0	9,1	6,8	19,0	13,6	9,5
Sädemed ja tahma põlemine — <i>Étincelles, noir de fumée enflammé</i>	8,2	11,3	10,7	11,4	14,5	13,7	8,9	12,1	11,5
Ptkne— <i>Foudre</i>	5,0	7,2	9,5	—	0,9	1,0	3,9	5,8	7,2
Süttamine— <i>Incendie volontaire</i>	15,0	11,6	12,5	8,3	4,1	6,9	13,6	9,8	11,0
Arvatav süütamine — <i>Incendie volontaire présumé</i>	14,7	11,2	12,5	6,9	3,9	6,5	13,3	9,9	11,2
Teadmata— <i>Inconnu</i>	5,1	6,0	4,8	1,5	0,5	3,9	4,3	4,7	4,6
	5,2	6,1	4,9	2,1	0,6	5,8	4,6	5,1	5,1
	12,0	11,8	17,7	17,1	18,6	27,0	13,1	13,4	20,2
	11,9	11,9	16,7	20,9	23,2	34,5	13,4	13,9	20,3
	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Sageidamaks tulettekimise põhjuseks oli hooletus, mis väljendus — puudulikus järelvalves kütisel, hooletu tulega ja tuld võtvate ainetega ümberkäimises jne. Linnas tekkis mainitud põhjustel rohkem tulekahje kui maal.

Järgmiseks suuremaks põhjuseks (1927 a. talvel maal koguni suurim) olid korratamad

tuleasemed, sellest tekkinud tulekahjude arv on suhteliselt iga aastaga suurenenud, tõustes, 9,5%-ist 1925 a. — 19,0%-ni 1927 a. (üldarvust), see juures oli maal see protsent kõrgem kui linnas.

Sellelaadiliste tulekahjude suure arvuga paisab välja Petserimaa, nimelt moodustasid need

1927 a. 31,9% ja 1926 a. 32,4% tulekahjude üldarvust, seega ainult vähe maha jäädes suurima rühma (hooletus) protsentarvust, milline oli Petserimaa kohta 1927 a. 36,1% ja 1926 a. 33,3%.

Sädemeist ja tahmapõlemisest said alguse 1925—1926 a. ligikaudu 12% üldtulekahjudest, kuna 1927 a. nende protsent langes 8,9-ni. Mainitud põhjusel tekkinud tulekahje oli linnas kõigil kolmel aastal suhteliselt rohkem kui maal; kui aga arvesse võtta ainult kahjustanud tulekahje (sest just tahmapõlemine andis linnas, eriti 1925—1926 a., palju kahjutuid tulekahje, millised maal sagedasti arvestamata jäävad) siis olid 1925—1926 a. maal ja 1927 a. linnad nende tulekahjude poolest ülekaalus. Need tulekahjud avaldasid kasvamise tendentsi linnas, eriti järsk oli tõus viimasel aastal, kuna maal nad 3% võrra langesid 1927 a.

Piksest tekkinud tulekahjud moodustasid maal 1925 a. 9,5% üldarvust; järgmisel kahel aastal vähenes see arv jõudes 1927 a. 5%-ni. Linnas puudusid seda liiki tulekahjud 1927 a. täitsa, kuna 1925—26 a. nende % oli umbes 1.

Võrdlemisi suure rühma moodustasid süütamisest ja arvatav süütamisest alanud tulekahjud; need tulekahjud olid maal sagedamad kui linnas, näit. tuli ühe süütamise ja arvat. süütamise kohta linnas 1927 a. — 2, 1926 a. — 4 ja 1925 a. — 1,5 süütamist maal.

Mainitud tulekahjud on sagenemise suunas liikunud ja eriti järjekindlalt on see liikumine maade rühmas aset leidnud. Petserimaa ületas kõik teised oma rohkemal süütamistulekahjudega absoluutselt ja ka suhteliselt — nende arv oli 1927 a. — 27 ja 1926 a. 23, ning 10 000 elaniku peale tuli 1927 a. — 4,6 ja 1926 a. — 3,9 süütamist. Väljapaistva koha süütamises omas ka Pärnumaa; selles maas registreeriti süütamisi ja arvat. süütamisi 1927 a. 21 ja 1926 a. 17-nel juhul, kuna 10 000 elaniku kohta see andis 1927 a. — 3 ja 1926 a. 2,4 tulekahju.

Ainukeseks maaks kus süütamised üldse puudusid viimasel kahel aastal oli Saaremaa.

Tulekahju keskmine kahjusumma (1 000 mk)

	Maad		Linnad		Kokku	
	1927	1926	1927	1926	1927	1926
Viru . . .	346	203	181	317	300	228
Järva . . .	447	418	167	—	394	418
Harju . . .	263	199	605	208	434	229
Lääne . . .	195	396	180	20	194	389
Saare . . .	175	245	135	11	171	224
Pärnu . . .	422	280	1050	2014	515	699
Viljandi . . .	209	275	1367	81	418	255
Tartu . . .	348	352	1007	988	446	481
Valga . . .	290	170	257	1333	285	403
Võru . . .	187	257	369	860	204	266
Petseri . . .	122	105	170	—	122	105
Kokku . . .	276	205	634	757	339	353

4. Tekitatud kahjud. Tulekahju keskmine kahjusumma, maal ja linnad kokku, (1925 a. oli see kokku 347, maal 325, linnad 481). 1925—1927 a.

kõikus võrdlemisi kitses piires — miinimumi ja maksimumi vahe oli 14 tuh. mk, kuna maades see vahe oli 60 ja linnas 326 tuh. marka. Keskmise kahjusumma oli alati hoopis kõrgem linnas, näit. 1927 a. üle 2 korra, 1926 umbes kolm korda, mis oles põlenud varanduste suu-remast väärtusest linnas.

Suurim kahjude summa (maa ja linnad kokku) oli 1927 a. Tartumaal ja 1926 a. Pärnumaal, kuna suhteliselt see kõrgeim oli mõlemil aastal Pärnumaal, nimelt 1927 a. 553 ja 1926 a. 862 mk elaniku kohta.

Viimasel maal olid 1927 a. kahjusummad kõrged nii maal kui linnas, 1926 a. aga eriti linnas. Kahjude summa oli väikseim 1926—1927 a. a. Saaremaal, suhteliselt aga 1927 a. Saaremaal (mk 69 elan. kohta) ja 1926 a. Harjumaal (mk 110 elaniku kohta).

Suuremaid tulekahje, kahjusummaga üle miljoni marga oli 1927 a. linnas suhteliselt kaks korda rohkem kui maades, nimelt linnas 12 juhust ehk 10% kahjustanud tulekahjude üldarvust ning maades 34 juhust ehk 5% üldarvust. Peaasjalikult mitmesuguste tööstuste põlemised tekitasid suuremaid kahje, eriti maal (veskid, lauavabrikud jne). Absoluutselt ja suhteliselt suurima arvu kõrgesummalisi (1—10,6 milj. mk) kahje andis Pärnumaa, nimelt maa ja linn kokku 11 juhust. Kõrgeim keskmine kahjusumma 1927—1926 a. oli jällegi Pärnumaal ning madalaim Petserimaal, kus juures viimasel tulekahjude intensiivsuse ehk hävitusjõud vähem polnud kui teisis mais, milline asjaolu oletada lubab talupoegade suuremat kehvast Petserimaal võrreldes teiste maadega. Tulekahjude intensiivsus oli suurem maades, mille põhjuseks peaasjalikult tulekaitse korralduse ja kustutamisinõude võrratult halvem seisukord maal. Nii kaotasid põlenud hooned tulekahju läbi omast väärtusest keskmiselt:

	1927	1926	1925
Maal	42%	33%	69%
Linnas	17%	28%	28%

1927 a. oli tulehävitusjõud maades suurem — suvel ja sügisel (ca. 85%) ja väikseim talvel (ca. 10%) ning linnas suurem kevadel (ca. 60%) ja väikseim sügisel (ca. 7%)

Tulekahju läbi tekitatud aineiline kahju.
Dommages causés par l'incendie.

	1927	1926	1925
Maal—Arrondissements . . .	186	190	178
Linnas—Villes	91	117	60
Kokku—Total . . .	277	307	238
Ühe elaniku kohta (mk) Par 1 habitant (mk)			
Maal—Arrondissements . . .	230	239	224
Linnas—Villes	305	392	201
Kokku—Total . . .	254	281	218

Seni 1927 ja 1926 a. kohta toodud andmeis pole arvesse võetud riigimetsade põlemisi. Viimaseid oli:

1927 a. 254 kahjusumma 3 990 tuh. mk
1926 a. 331 " 3 860 " "
1925 a. 187 " 1 334 " "

Andmed põlenud varanduste, nende omanikkude ja varanduste tulevastu kindlustamise kohta.

Hooned:	1927	1926	1925		1927	1926	1925
Tule läbi kannatanud hoonete omanik arv	728	783	728	Tulekahju läbi sai hoonete omanik keskmiselt kahju (1000 mk)			
Neist maal	907	649	594	Maal	177	164	156
Kannatanud hoonete arv	937	1015	756	Linnes ja alevs	319	378	278
Neist maal	774	847	616	Hooned kaotasid tule läbi keskmiselt oma väärtusest			
Hoonete väärtus enne tulekahju milj. mk	490	320	269	Maal	41,8%	33,1%	39,1%
Sellest maal	256	127	134	Linnes ja alevs	17,4%	27,9%	27,7%
Hoonete põlemisest saadud kahju milj. mk	146	153	130	Hoonete omanikest olid hooned tule vastu kindlustanud			
Sellest maal	107	103	93	Maal	69,5%	68,0%	50,7%
Kindlustuste arv (tule vastu)	515	517	391	Linnes ja alevs	76,8%	78,3%	67,2%
Neist maal	422	435	301	Hoonete väärtuse üldsummast oli tule vastu kindlustatud			
Kindlustuste summa milj. mk	333	192	114	Maal	61,7%	54,3%	37,2%
Sellest maal	158	69	50	Linnes ja alevs	73,1%	63,6%	47,2%
Muu varandus:				Põlenud muu vara omaniku keskmine kahju (1000 mk)			
Tule läbi kannatanud muu vara omanik arv	899	1091	908	Maal	105	96	117
Neist maal	760	874	724	Linnes ja alevs	374	292	123
Muu vara põlemisest saadud kahju milj. mk	132	147	107	Muu vara omanikest olid vara tule vastu kindlustanud			
Sellest maal	80	64	85	Maal	9,3%	8,0%	2,3%
Kindlustuste arv (tule vastu)	111	108	54	Linnes ja alevs	28,9%	17,5%	18,5%
Neist maal	71	70	20				

Tulekahjude kohta enim Keskbüroo väljaandis ilmunud andmed:

Tulekahjud 1924—26 a. V. Feldman, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 512—517.

ÜKS EESKIJULIK PÖLLUTÖÖLISE TULUDE-KULUDE ARUANNE 1927 a. eest. BUDGET ANNUEL D'UN OUVRIER AGRICOLE pour 1927.

Möödunud aasta eeskujul (v. E. Stat. nr. 64 (3) lhk. 151) toome lühendatud kujul ühe Harjumaa põllutöölise tulude-kulude aruanded. Tähtendatud põllutöölisel on isikliku arvepidamise alal juba kümme aastat selja taga (5. VI. 1917—5. VI. 1927).

Tulude-kulude aruanded on temal kokku seatud piinliku täpsusega. Selle eeskujuliku töö eest see põllutööliline on mitmekordne autasude osaline.

Siin toome võrdluseks nelja viimase aasta andmed.

KULUD:	1927		1926	1925	1924		1927		1926	1925	1924
	mk	%					mk	%			
1. Toitlus, korter, voodivarustus ja pesupesemine	30 233	51,4	27 477	28 507	27 735	1. Töötasu	65 200	87,6	60 700	54 700	51 400
2. Riieetus	7 969	13,6	12 765	5 740	16 057	2. Tasu kirjatööde eest	7 275	9,8	7 165	3 736	3 479
3. Tervishoid	—	—	—	—	—	3. 3% hoiusummade, laenu- ja osamaksude pealt	1 375	1,8	509	—	—
4. Haridus ja meelelahutus	4 457	7,6	5 215	3 051	2 665	4. Juhuslikud sissetulekud	628	0,8	3 387	1 681	204
5. Post	742	1,3	670	832	433	KOKKU	74 478	100	71 761	60 117	55 083
6. Maksud	3 958	6,7	4 888	3 452	3 206	Kassa aruandeaasta 1. jaanuaril	31 821	—	22 536	8 945	7 005
7. Reisuksulud	1 600	2,7	1 875	1 030	902	ÜLDSE	106 299	—	94 357	69 062	62 088
8. Muud kulud	9 824	16,7	9 911	3 854	2 145	Aruandeaasta kulud	58 733	—	62 536	46 466	53 143
KOKKU	58 783	100	62 536	46 466	53 143	Ülejääk järgneva aastaks	47 516	—	31 821	22 536	8 945
Ülejääk aruandeaastast	15 095	—	9 225	13 651	1 940	BILANSS	106 299	—	94 357	69 062	62 088
Eelmiste aastate ülejääk	31 821	—	22 536	8 945	7 005						
BILANSS	106 299	—	94 357	69 062	62 088						

Vaadluseaega algab arvepidaja ülejäägiga 7,0 tuh. mk. Ülejääk 1. I. 1928 oli 47,5 tuh. mk, seega on nelja aasta kokkuhoiu 40,5 tuh. mk, ehk ümmarguselt 10 tuh. mk aastas.

Võttes 1924 a. tulud aluseks (100), saame %%-s 1925—27 kohta tõusu järgnevalt (aastate järjekorras): 31, 30,3 ja 35,2. 1927 a. tulud ületasid enam kui 1/3 võrd 1924 a. tulusid. Järjekindlalt on tõusnud mõlemad tähtsamad tulu osad—töötasu füüsilisest tööst ja kirjatööde eest.

Kulude osa vajab maksude suhtes selektust. Maksude summa on kaunis suur,—1927 a. 6,7% kulude üldsummast. Suurema osa maksudest moodustavad vabatahtlikud maksud. Nii, 1927 a. oli

elukindlustuse preemiat 1968 mk, riigi- ja kogukonnamaksusid 1 090 mk ja 900 mk maksusid ja toetusi mitmesugusele organisatsioonile.

Kulude üldsumma liikumises pole samastusjärjekindlust. 1924 a. kulud tõstsid kõrgele erakorralised riieusikulud. Seda sama näeme ka 1926 a. Arvepidaja pole 4 aasta kestel tarvitanud arstiabi ega rohte. Maksud ning posti ja reisikulud on iga aasta ligikaudu ühtlased. Erilist tähelepanu väärivad hariduskulud. Need on tõusnud 1924—27 a. 67,2% võrra, moodustades 1927 a. kuludest 7,6%.

ÕPPEASUTISED 1922—1927 a.

ÉTABLISSEMENTS SCOLAIRES PENDANT les ANNÉES SCOLAIRES de 1922/23—1926/27.

Sisu: 1. Algkoolivõrk. a) Algkoolivõrgu tihedus, lhk. 200. b) Alkooli klasside, õpilaste ja õpetajate arvuline liikumine, lhk. 200. c) Alkooli kulud, lhk. 201. d) Täienduskoolid, lhk. 201. e) Võrdlusandmeid naaberriikide alkoolidega, lhk. 202. f) Defektsete laste koolid, lhk. 202. 2. Keskkoolivõrk. a) Keskkooli võrgu tihedus, lhk. 203. b) Keskkooli klasside, õpilaste ja õpetajate arvuline liikumine, lhk. 203. c) Keskkooli kulud, lhk. 203. d) Õpetajate seminarid, lhk. 203. 3. Kutsekoolide võrk (erikoolid). a) Kutsekoolide võrgu tihedus, lhk. 204. b) Kutsekoolide õpilaste ja õpetajate arvuline liikumine, lhk. 204. c) Kutsekoolide kulud, lhk. 204. d) Kutsekoolide liigid, lhk. 204. 4. Kõrgemad koolid, lhk. 205. 5. Koolide üldkokkuvõte (üleriiklik koolivõrk). lhk. 205.

Hariidusliku olukorra selgitamisel omab suurima tähtsuse olemasolevate õppeasutiste ühine vaatlemine, kõrvutamine. Sellest välja minnes katsume käesolevaga anda ülevaadet kõigi viimase viie õppeaasta jooksul Eestis tegutsenud koolide kohta. Statistilise vaatluse alla võtame arvuliselt koolid ühes klasside, õpilaste ja õpetajatega ja koolide majanduskulud. Kokkuvõtteid — üleriiklikus ulatuses — toome teksti lõpul nelja peaarühma järele, vastavate alljaotustega. Iga peardüm moodustab tervikuna omaette koolivõrgu.

I rühm — Üldhariiduslikud alkoolid (algkoolivõrk):

- 1) alkoolid
- 2) täienduskoolid
- 3) õhtualkoolid
- 4) defektsete laste koolid.

II rühm — Üldhariiduslikud keskkoolid (keskkoolivõrk).

III rühm — Erikooldid (kutsekoolidevõrk):

- 1) põllumajanduslikud erikoolid
- 2) kaubanduslikud erikoolid
- 3) tööstuslikud kutsekoolid
- 4) kunstikoolid
- 5) sõjaväekoolid
- 6) mitmesugused, eelpool nimetatud, kutseteühilised erikoolid.

IV rühm — Kõrgemad koolid:

- 1) ülikool (Tartu)
- 2) tehnikum (Tallinna).

1. ALGKOOIIVÕRK — ÉCOLES PRIMAIRES

a) **Algkoolivõrgu tihedus.**
Densité du réseau.

Alkooli peale langeb 90% koolide ja 80% õpilaste üldarvust. Algkoolivõrgu tihedusest viimaseil aastail, annab ülevaatliku pildi järgnev kokkuvõte.

Kokkuvõte sisaldab kõik meie alkoolid (ka õhtualkoolid) ja täienduskoolid, välja arvatud defektsete laste koolid. Viimased, kui kinnised õppeasutised, — koolid-kodud, kus kasvandikud asutise täielikul ülalpidamisel, — erinevad iseloomul-meie avallikust alkoolist. Õpilasi kõigis defektsete laste kooles, milliste kohta andmed saadud, oli 1926/27 õ/a. 416 (0,4% alkooli õpilaste üldarvust), missuguse arvu väljajätmine mingit mõju järgnevate arvutuste peale ei avalda.

Üldhariiduslikkude alkoolide võrgu tihedus 1922/23—1926/27 õ/a.
(alkoolid ühes keskk. juures töötavate alkoolide, täienduskoolide ja õhtualkoolidega).
Écoles primaires 1922/23—1926/27.

1.	Koolide arv <i>Nombre d'écoles</i>	Klasside arv <i>Nombre de classes</i>	Õpilaste arv <i>Nombre d'élèves</i>	100 km ² peale <i>Par 100 km²</i>			10 000 elaniku kohta <i>Par 10 000 habitants</i>			1 õpilase peale elanikke <i>N. d'habit. par 1 élève</i>
				Koole <i>Écoles</i>	Klasse <i>Classes</i>	Õpilasi <i>Élèves</i>	Koole <i>Écoles</i>	Klasse <i>Classes</i>	Õpilasi <i>Élèves</i>	
1926/27	1 391	5 078	102 548	2,9	12,6	215,7	12,5	53,6	918,6	10,9
1925/26	1 386	5 984	110 284	2,9	12,6	231,9	12,4	53,6	987,1	10,1
1924/25	1 410	6 013	119 222	3,0	12,6	250,7	12,6	53,8	1 067,6	9,4
1923/24	1 426	5 979	121 968	3,0	12,6	256,5	12,8	53,6	1 094,4	9,1
1922/23	1 449	5 920	123 005	3,0	12,5	258,7	13,1	53,5	1 111,1	9,0

Kuna koolide ja klasside üldarv viimase viie õ/aasta jooksul pea muutuseta, näitab õpilaste arv viimseil aastail tunduvalt kahanemist, mis tingitud peaaesjalikult ilmasõja ajal sündinud laste vähesusest.

1922/23 õ/a. tuli üks alkooli õpilane 9, 1926/27 õ/a. — 10,9 elaniku kohta.

b) **Alkooli klasside, õpilaste ja õpetajate arvuline liikumine.**
Mouvement du nombre des classes, des élèves et du personnel enseignant.

Ehkki alkoolide üldarv on viie aasta jooksul 4,0% võrra vähenenud, näitab klasside arv, olgugi väikest, 1,0%-list tõusu (+ 58 klassi).

Õpilaste arv aga langeb alkooles järjekindlalt:

1922/23 õ/a. — 123 005 õpilast = 100

1926/27 „ — 102 548 „ = 83,4

Vastavat langust näitab ka õpilaste keskmine arv klassi peale: 1922/23 õ/a. — 21, 1926/27 õ/a. 17.

Õpetajate arv püsis 1923/24 ja 1924/25 õ/a. pea ühel kõrgusel (4563, 4574). 1925/26 õ/a. näitab, võrreldes eelmisega, õpetajate arvulist vähenemist 5,6% võrra. 1926/27 õ/a. on õpetajate arv pea sama, mis eelmisel (rohkem 10 õpetajat).

Üldhariduslike algkoolide (ühes täienduskoolide ja õhtualgkoolidega), klasside, õpilaste ja õpetajate arvuline liikumine 1922/23—1926/27 õ/a. (1922/23 õ/a. = 100)
 Mouvement des classes, des élèves et du personnel enseignant des écoles primaires de 1922/23—1926/27.

2.	Koolide arv Nombre d'écoles	Klasside arv Nombre des classes	Õpilaste arv Nombre d'élèves	Õpilasi iga klassi peale Nombre d'élèves par classe	Õpetajate — D'instituteurs	
					arv nombre	%
1926/27	96,0	101,0	83,4	17	4 323	94,7
1925/26	95,7	101,1	89,7	18	4 313	94,5
1924/25	97,8	101,6	96,9	20	4 574	100,2
1923/24	98,4	101,0	99,2	20	4 563	100,0
1922/23	100,0	100,0	100,0	21

Koolide õppetegevuse aruannete järele üleriikliselt kokkuvõetud õpetajate arv, nii algkui ka kesk- ja kutsekoolis, läheb teatavasti lahku tegelikust õpetajate arvust, on viimast suurem, mis tingitud sellest, et üksikud õpetajad ühel ajal mitmes koolis töötavad. Haridusministeeriumi andmeil oli algkooli õpetajaid tegelikult vähem, kui koolide andmete järele tehtud kokkuvõtte näitavad:

1924/25 õ/a. — 13,4%, 1925/26 õ/a. — 9,0%, 1926/27 õ/a. — 7,8%.

Nagu siit järeldada võib, väheneb viimaseil aastal algkooli õpetajate arv, kes mitmes koolis töötavad, järjekindlalt.

Mitmes õppeasutises töötavate õpetajate arv 1924/25—1926/27 õ/a. (algkoolid ühes keskkoolide juures töötavate algkoolide, täienduskoolide ja õhtualgkoolidega).
 Nombre du personnel enseignant simultanément dans plusieurs écoles primaires de 1924/25—1926/27.

3.	Õpetajate arv koolide andmete järele Nombre du personnel enseign. d'après les données des écoles	Tegelik õpetajate arv*) Nombre effectif de personnel enseignant	Mitmes koolis töötavate õpetajate Personnel enseignant simultanément dans plusieurs établissements	
			Arv	%
			Nombre	%
1926/27 õ/a.	4 323	3 986	337	7,8
1925/26 "	4 313	3 923	390	9,0
1924/25 "	4 574	3 960	614	13,4

c) **Algkooli kulud.** Algkooli kulud kasvavad iga aastaga absoluutselt ja suhteliselt tunduvalt suuremal määral kui keskkoolis. Üldine kulusumma on (tuh. mk) 370 774 pealt 1922/23 õ/a. tõusnud 643 745 peale 1926/27 õ/a. Tõus sellega 73,6% ligikaudu sama % võrra on kasvanud, klasside ja rahvaarvu stabiilsuse tõttu, kulu 1 klassi ja 1 elaniku peale:

1922/23 õ/a. kulutati 1 klassi peale (tuh. mk) 65,7 = 100
 1926/27 " " " " " " " " 108,8 = 165,3
 1922/23 õ/a. langes 1 el. peale (mk) 335 = 100
 1926/27 " " " " " " " " 577 = 172,2

Üldhariduslike algkoolide täienduskoolide klasside ja õpilaste arvuline liikumine 1922/23—1926/27 õ/a. (1922/23 õ/a. = 100).
 Mouvement des classes et des élèves des écoles d'instruction supplémentaire de 1922/23—1926/27.

5.	Koolide arv Nombre d'écoles	Klasside arv Nombre de classes	Õpilaste arv Nombre d'élèves	Õpilasi iga klassi peale N. d'élèves par classe	%		
					Koolide arv Nombre d'écoles	Klasside arv Nombre de classes	Õpilaste arv Nombre d'élèves
1926/27	43	58	985	17	477,8	362,5	367,5
1925/26	28	39	694	18	311,1	243,8	259,0
1924/25	17	23	410	18	188,9	143,7	153,0
1923/24	14	20	392	17	155,6	125,0	123,9
1922/23	9	16	268	17	100,0	100,0	100,0

*) Kooliväliteuste andmeil.

Veel täpsemalt väljendab väljaminekute kasvu suurust 1 õpilase peale aastas kulutatud summa.

Viimane on tõusnud möödunud viie aasta jooksul enam kui kahekordseks:

1922/23 õ/a. langes 1 õpilase peale (tuh. mk) 3,2
 1926/27 " " " " " " " " 6,7 (+ 109,4%).

Algkooli õpilase kallinemise peapõhjuseks on väljaminekute järjekindel kasv vaadeldava perioodi jooksul, millele seltsib võrdlemisi suur õpilaste arvu vähenemine paaril viimasel aastal (14%).

Üldhariduslike algkoolide kulud 1922/23—1926/27 õ/a. (algkoolid ühes täienduskoolidega)
 Dépenses des écoles primaires de 1922/23—1926/27.

4.	Koolide ülalpidamiseks kulutatud summa (tuh. mk) Sommes dépensées pour l'entretien des écoles (en 1000 mk)	Kulutatud keskmiselt (tuh. mk) Moyenne de dépenses (en 1000 mk) par		1 elaniku peale langes keskmiselt (mk) Moyenne de dépenses par habitant (en mk)
		1 klassi peale 1 classe	1 õpilase peale 1 élève	
1926/27	643 745	108,6	6,7	577
1925/26	572 825	99,7	5,5	513
1924/25	559 551	93,6	4,8	483
1923/24	468 401	81,5	4,1	420
1922/23	370 774	65,7	3,2	335

d) **Täienduskoolid.** Avalikkude algkoolide seaduse täiel ulatusel elluviimise tähtjaks on 1920 a.

aval. algkooli seaduses ettenähtud 1930 a. 1 jaan. Selleks ajaks tuleb maksta panna üleriigi 6 aastane algkool ühes 2 aastase sundusliku täienduskooliga. Vaadeldes olemasolevate täienduskoolide, mis praegu mittesundusliku iseloomuga, arenemiskäiku, võib konstateerida täienduskoolide suurt kasvu: klasside ja õpilaste arv on kolme-neljakordseks paisunud. Võttes 1922/23 õ/a. arvud 100-na, võrdub 1926/27 õ/a. koolide arv 477,8, klasside—362,5 ja õpilaste—367,5.

Kõikide täienduskoolide kulude kohta ei saa andmeid tuua, sest suuremal osal on ühine majandus algkoolidega. Võib ainult märkida, et iseseisva majapidamisega täienduskooli õpilane umbes kaks korda (1926/27 õ/a +119,7%) rohkem kulu nõuab, kui vastav õpilane algkooli juures.

e) Võrdlusandmeid naaberriikide algkoolidega.
Comparaisons avec les autres pays baltés.

Leedus on algkoolivõrk territoriaalselt tihedam, kui Eestis (sulgudes Eesti kohta käivad arvud): 100 km²

Üldhariduslikkude algkoolide võrgu tihedus Leedus, Lätis ja Soomes 1926/27 õ/a.
Écoles primaires dans les pays baltés 1926/27.

6.	Koolide arv Nombre d'écoles	Klasside arv Nombre de classes	Õpilaste arv Nombre d'élèves	100 km ² peale Par 100 km ²			10000 elaniku kohta Par 10000 habitants		
				Koole N. d'éco- les	Klasse N. de classes	Õpilasi N. d'élèves	Koole N. d'éco- les	Klasse N. de classes	Õpilasi N. d'élèves
Eesti—Estonie	1391	5978	102 548	2,9	12,6	215,7	12,5	53,6	918,6
Leedu—Lithuanie	2360	...	131 724	4,2	...	234,9	10,6	...	590,7
Läti—Lettonie	1921	...	164 954	2,9	...	250,7	10,3	...	886,8
Soome—Finlande*)	322 690	83,1	914,1

Õpetajate koormatus, võttes aluseks õpilaste arvu, on meil ja Lätis pea ühesugune, kuna ta Leedus ja Soomes kaugelt suurem. 1926/27 õ/a. tuli keskmiselt üleriigi algkooli õpilasi 1 õpetaja peale:

Eestis . . . 24
Lätis . . . 22
Leedus . . . 39
Soomes*) . 32

Olude sunnil on olemas maa algkoolide klasse Eestis õige väikse õpilaste arvuga (1926/27 õ/a. keskmiselt 15 õpilasega). Et õpilaste arvu klassis seaduses ettenähtud õpilaste normaalarvule (40) lähendada, töötab maa õpetaja meil ühel ajal mitme klassiga (õppeaastaga), n. n. klassi komplektidega. 1926/27 õ/a. langes 1 õpetaja peale keskmiselt klasse: maal 1,7, linnas 0,7. 1 klassi-komplekti peale tuli samal aastal õpilasi (sulgudes 1 klassi peale): maal 27 (15), linnas 31 (29). Normaalselt peaks klass töötama, nagu juba tähendasime, 40 õpilasega.

Õpetajate koormatus algkoolis 1926/27 õ/a. meil ja naaberriikides.
Rapport entre le nombre des instituteurs et des élèves dans les pays baltés.

7.	Õpilaste arv Nombre d'élèves	Õpetajate arv Nombre d'instituteurs	1 õpetaja peale Õpilasi Nombre d'élèves par un insti- tuteurs
Eesti—Estonie	102 548	4 328	24
Läti—Lettonie	164 954	7 403	22
Leedu—Lithuanie	131 724	3 394	39
Soome—Finlande*)	322 690	9 926	32

Koolide majanduskulud on meil võimalik võrrelda Leedu ja Soomega (Leedu ja Soome valuuta on dollari kursi järele *Emk* ümber arvatud).

peale tuli 1926/27 õ/a. Leedus koole 4,2 (2,9) õpilasi 234,9 (215,7). Lätis on koole 100 km² peale sama palju kui Eestis — 2,9, kuid õpilasi tihedamalt — 250,7 (215,7). Rahvaarvu aluseks võttes on aga Eesti, võrreldes naaberriikidega, oma algkoolide ja õpilaste arvuga, kahe viimase õ/a. jooksul ilmsiks tulnud õpilaste arvu suurest langusest hoolimata, ikkagi esikohal.

1 algkooli õpilase ülalpidamine läks maksma 1926/27 õ/a. (tuh. *Emk*):

Eestis . . . 6,7 = 100
Leedus . . . 3,9 = 58,2
Soomes**) . 8,6 = 128,1

1 elaniku peale langes kulud algkoolide ülalpidamiseks (*Emk*):

Eestis . . . 577 = 100
Leedus . . . 231 = 40
Soomes**) . 791 = 137

f) Defektsete laste koolid.
Écoles des enfants défectueux.

Nagu algkoolivõrgu vaatluse algul tähendasime, on defektsete laste koolid (1926/27 õ/a. arvult 6—416 õpilasega) algkoolivõrgu võrdluskokkuvõttest välja jätetud. Valgustame mõõdamines mõnda üksikasja.

1) Kurtumade koole on meil 2: Porkunis (Virumaa) ja Pühal (Saaremaa). Õpilaste üldarv:

1922/23 õ/a. . . . 39 = 100.
1926/27 120 = 134,8.

Kulud (tuh. *mk*): 1922/23 õ/a. . . . 2730 = 100.

1926/27 5410 = 198,2.

1 õpilase peale kulutati (tuh. *mk*) 1922/23 õ/a. . . 30,7 = 100.
1926/27 45,1 = 146,9.

2) Hoolekande (kurikalduvusega laste) koole on arvult 2: riigi hoolekande kooli (Koloveres, Läänemaal) ja Harku koloniit parandusmaja algkool (Harkus, Harjumaa).

Riigi hoolekande (Koloveres) kool on avatud 1924 a. detsembris. Töötas esimesel — 1924/25 — õppeaastal 40 mees-õpilasega, praegune õpilaste arv on 58. 1 õpilase ülalpidamiseks kulutati 1926/27 õ/a. (tuh. *mk*) 64,1.

Harku koloniit parandusmaja algkoolis oli õpilasi 1922/23 õ/a. 123, 1926/27 õ/a. 153, ehk rohkem 24,4%. 1 õpilase ülalpidamiseks kulutati 1922/23 õ/a. (tuh. *mk*) 57,7, 1926/27 õ/a. — 59,0.

3) Nõudram õistuslikkude arenemisvõimeliste laste kool-kodusid on meil 1, asukohaga Udriku mõisas Tapa lähedal, avatud 1922 a. Kasvandikke oli avamisaastal 40, järgmisel 74, milline arv püsib ka praegu. Koolist käis läbi esimesel aastal 36, viimasel—1926/27 õ/a.—52 kasvandikku. 1 õpilase-kasvandiku peale kulutati 1923/24 õ/a. (tuh. *mk*) 35,3 (100%), 1926/27 õ/a. — 61,3 (173,7%).

*) 1925/26 õ/a. andmed.
**) 1924/25 õ/a. andmed.

4) Pimedate laste kool-kodusid on Eestis 1, asub Tartus. Asutis on avatud alles 1926 a. 1926/27 õ/a. oli koolis

üldse 33 õpilast, neist elasid asutises 22. 1 õpilase peale kulutati 1926/27 õ/a. (tuh. mk) 56,4.

6. KESKKOOLID — ÉCOLES SECONDAIRES.

a) **Keskkoolivõrgu tihedus.** Keskkooli oli 1926/27 õ/a. Eestis 85, 627 klassi ja 17 129 õpilasega.

Densité du réseau.
Nagu järgnevast võrdluskokkuvõttest selgub pole keskkoolivõrgu tihedus viie aasta jooksul

pea sugugi muutunud: 1923/24 ja 1924/25 õ/a. oli väike klasside ja õpilaste arvu tõus, milline pea täielikult likvideerub kahe viimase õppeaasta arvude vastava kahanemisega.

Üldhariduslikkude keskkoolide võrgu tihedus 1922/23—1926/27 õ/a. — Écoles secondaires de 1922/23—1926/27.

8.	Koolide arv <i>Nombre d'écoles</i>	Klasside arv <i>Nombre de classes</i>	Õpilaste arv <i>Nombre d'élèves</i>	100 km ² peale—Par 100 km ²			10000 elaniku kohta—Par 10000 habit.		
				Koole <i>N. d'écoles</i>	Klasse <i>N. de classes</i>	Õpilasi <i>N. d'élèves</i>	Koole <i>N. d'écoles</i>	Klasse <i>N. de classes</i>	Õpilasi <i>N. d'élèves</i>
1926/27	85	627	17129	0,2	1,3	36,0	0,8	5,6	153,4
1925/26	86	640	18863	0,2	1,3	35,6	0,8	5,7	184,4
1924/25	86	644	18721	0,2	1,4	39,4	0,8	5,8	167,6
1923/24	86	632	18488	0,2	1,3	38,9	0,8	5,7	165,9
1922/23	83	582	17294	0,2	1,2	36,4	0,8	5,3	156,2

b) **Keskkooli klasside, õpilaste ja õpetajate arvuline liikumine.** Keskkooli õpilaste arv on 1926/27 õ/a., võrreldes 1922/23 õ/a., vähenenud 1 % võrra (165 õpilast), klasside arv on tõusnud 7,7% võrra (45 klassi). Selle tõttu on ka õpilaste arv iga klassi peale õredamaks muutunud: 1926/27 õ/a. — 27 õpilast, 1922/23 õ/a. — 30.

Õpetajate arv on vähenenud, võrreldes 1923/24 õ/a., 8,7% võrra: oli 1923/24 õ/a. 1638, on 1926/27 õ/a. 1495. Tegelikult on aga õpetajaid, selle tõttu et osa mitmes koolis töötab, vähem.

1926/27 õ/a. oli haridusministeeriumi kokkuvõttel keskkooli õpetajaid 1407, ehk 5,9% (83 õpetajat) vähem, kui koolide andmed näitavad.

Üldhariduslikkude keskkoolide klasside õpilaste ja õpetajate arvuline liikumine 1922/23—1926/27 õ/a. (1922/23 õ/a. = 100)
Mouvement des classes, des élèves et du personnel enseignant des écoles secondaires de 1922/23—1926/27.

9.	Koolide arv <i>Nombre d'écoles</i>	Klasside arv <i>Nombre de classes</i>	Õpilaste arv <i>Nombre d'élèves</i>	Õpilasi iga klassi peale <i>N. d'élèves par classe</i>	Õpetajate <i>D'instituteurs</i>	
					Arv—Nombre	%
1926/27	100,0	107,7	99,0	27	1 495	91,3
1925/26	101,2	110,0	106,2	29	1 578	96,3
1924/25	101,2	110,7	103,3	29	1 609	98,2
1923/24	101,2	108,6	106,9	29	1 638	100,0
1922/23	100,0	100,0	100,0	30	—	—

c) **Keskkooli kulud.** Keskkooli kulud on suurenenud viimase viie õppeaasta kestusel järgmiselt (sulgudes algkooli kulude tõus):

Üldine kulusumma (tuh. mk)

1922/23 õ/a. 194 347 = 100 (100)
1926/27 õ/a. 303 208 = 156,0 (173,6)

Kulutatud keskmiselt (tuh. mk)

1 õpilase peale 1922/23 õ/a. 7,8 = 100 (100)
1926/27 " 13,8 = 174,4 (209,4)

1 klassi peale 1922/23 õ/a. 233,0 = 100 (100)
1926/27 " 361,0 = 154,9 (165,9)

1 elaniku peale langes kulusid keskmiselt mk.

1922/23 õ/a. 176 = 100 (100)
1926/27 " 272 = 154,5 (172,9)

Üldhariduslikkude keskkoolide kulud 1922/23—1926/27 õ/a.
Dépenses des écoles secondaires de 1922/23—1926/27.

10.	Koolide üldpidamiskulutat. summa (tuh. mk.) <i>Sommes dépensées p. l'entretien des écoles (en 1000 mk.)</i>	Kulutatud keskmiselt (tuh. mk.) <i>Moyenne de dépenses (en 1000 mk.) par</i>		1 elaniku peale langes keskmiselt (mk) <i>Moyenne de dépenses par habit. (en mk.)</i>
		1 klassi peale <i>1 classe</i>	1 õpilase peale <i>1 élève</i>	
1926/27	303 208	361,0	13,8	272
1925/26	287 700	340,5	12,2	258
1924/25	273 260	316,3	11,3	245
1923/24	255 806	304,5	10,3	230
1922/23	194 347	233,0	7,8	176

d) **Õpetajate seminarid.** Seminarid (5) on ülevaatele järgnevas tabelis (rühm II, lhk. 207), kui pedagoogilised kutsekoolid, keskkoolide juures ka eraldi näidatud.

Järgmises kuukirja numbris anname õpetajate seminaride koosseisu, õppetegevuse ja ma-

janduse kohta iseseisva ülevaate, mispärast siinkohal neid ei puuduta.

3. KUTSEKOOLOIDE VÕRK (ERIKOOLID). — ÉCOLES SPÉCIALES PROFESSIONNELLES.

Kutsekoolide võrku oleme võtnud põllumajanduslikud, kaubanduslikud ja tööstuslikud koolid. Välja on jäetud kunst- ja sõjakoolid ja mõned üksikud, eelmistesse liikidesse mittekuluvad, enamjaolt puudulikkude andmetega, kutsetehnilised erikoolid (õpilaste arv oli viimaseis 1926/27 õ/a. 171).

Kunstikoolide väljajäämist õigustab see asjaolu, et suurem osa kunstikoolide õpilasist ühltasi ka teistes üldhariduslikkudes õppeasutistes õpib, kuna sõjakoolide õpilased, kes tegelikult sõjaväeteenistuses, hariliku õpilase mõistega ei sobi. Välja on jäetud peale selle veel tööstuskoolide üldarvust õppetöökojad

(õpilaste arv 1926/27 õ/a.—82), mis oma erilaadi ja iseloomu tõttu koolide hulka ei kuulu. Üksikasjalisemad andmed välja jäetud koolide kohta leiduvad ülevaate lõpul toodud tabelis: Rühm III: 3-e, 4-a—d, 5-a-b, 6-a—h.

a) Kutsekoolide võrgu tihedus. Kutsekoolide — põllumajanduslikkude, kaubandusl., tööstuslikkude koolide võrku kuulus 1926/27 õ/a. 60 kooli 4 235 õpilasega.

Kutsekoolide võrgu tihedus 1923/24—1926/27 õ/a. (põllumajanduslikud, kaubanduslikud, tööstuslikud koolid)
Écoles professionnelles de 1923/24—1926/27.

11.	Koolide arv Nombre d'écoles	Õpilaste arv Nombre d'élèves	100 km ² peale—Par 100 km ²		10000 elaniku kohta Par 10000 habitants	
			Koole N. d'écoles	Õpilasi N. d'élèves	Koole N. d'écoles	Õpilasi N. d'élèves
1926/27	60	4 235	0,1	8,9	0,5	37,9
1925/26	54	3 870	0,1	8,1	0,5	34,6
1924/25	45	3 311	0,1	7,0	0,4	29,6
1923/24	38	2 319	0,1	4,9	0,3	20,8

b) Kutsekoolide õpilaste ja õpetajate arvuline liikumine.

Mouvement du nombre des classes, des élèves et du personnel enseignant.

Koolide üldarv on nelja aasta jooksul kasvanud 57,9%, õpilaste arv 82,6% võrra. Ühes koolide arvuga on tunduvalt suure-

Haridus- (274) ja põllutöoministeeriumi (75) andmeil oli tegelik kutsekoolide õpetajate arv, — kui maha arvata neid, kes mitmes koolis õpetavad, — 1926/27 õ/a. 349 (vähem 141 õpetajat = 28,9%). Meile näib, et kutsekoolide õpetajate tegelik arv peaks suurem olema. Igatahes tuleks seda arvu ettevaatlikkusega käsitada.

renenud ka õpetajate arv:

1923/24 õ/a 291 = 100
1926/27 „ 490 = 166,7

Kutsekoolide õpilaste ja õpetajate arvuline liikumine 1923/24—1926/27 õ/a. (põllumajanduslikud, kaubanduslikud, tööstuslikud koolid)
(1923/24 õ/a. = 100)

12.	Koolide arv Nombre d'écoles	Õpilaste arv Nombre d'élèves	Õpetajate arv Nombre d'instituteurs	% %		
				Koolide arv Nombre d'écoles	Õpilaste arv Nombre d'élèves	Õpetajate arv Nombre d'instituteurs
1926/27	60	4 235	490	157,9	182,6	166,7
1925/26	54	3 870	421	142,1	166,9	143,2
1924/25	45	3 311	347	118,4	142,8	118,0
1923/24	38	2 319	294	100,0	100,0	100,0

c) Kutsekoolide kulud.

Dépenses.

Kutsekoolide ülalpidamiseks kulutatud summa on tõusnud viimase nelja aastaga kahekordseks, samuti ka 1 elaniku peale langev kulusumma.

1 õpilase peale langev aastakulu on nelja vaadeldava aasta jooksul tõusnud ainult 6% võrra, kuid ületab keskmiselt siiski umbes 2 korda keskkooli ja ligi 4 korda algkooli õpilase kulusumma.

d) Kutsekoolide liigid.

Types des écoles professionnelles.

a) Põllumajanduslikud koolid. Õpilaste arv on põllumajandusl. kooles üldse 5 viimase aasta jooksul tõusnud 424 pealt 929 peale, ehk 119,1%. Sellest: põllutöökeskkooles 45,6%, 1—2 a. põllumeestekooles—94,4%, piimaasjandus- ja karjakasvatuskooles — 177,3% ja tütarlaste kodumajanduskooles koguni 464,0% võrra.

Kulud on põllumajandusl. kooles kasvanud järgmiselt (1923/24 õ/a. kulud = 100).

1926/27 õ/a.:	Üldkulusumma 1 õpil. peale
Põllutöökeskkoolid	139,1
1—2 a. põllumeestekoolid	215,9
Piimaasj. ja karjakasv. koolid	228,1
Kodumajanduskoolid	1 166,3
Keskm.	225,9

1 elaniku peale langev kulusid 1926/27 õ/a. (mk, kõik p.-koolid kokku) — 31.

10 000 el. peale õpilasi (kõik p.-koolid kokku): 1922/23 õ/a. — 8,9, 1926/27 õ/a. — 8,8.

Kutsekoolide kulud 1923/24—1926/27 õ/a. (põllumajanduslikud, kaubanduslikud, tööstuslikud koolid).
Dépenses des écoles professionnelles de 1923/24—1926/27.

13.	Koolide ülalpidamiseks kulutatud summa (tuh. mk) Sommes dépensées pour l'entretien des écoles (en 1000 mk.)	1 õpilase peale kulutati keskmiselt (tuh. mk) Moyenne de dépenses par élève (en 1000 mk.)	1 elaniku peale langes keskmiselt (tuh. mk.) Moyenne de dépenses de habitant (en mk.)
1926/27	95 267	25,1	85
1925/26	74 536	21,6	67
1924/25	59 867	20,5	53
1923/24	46 365	23,7	42

b) Kaubanduslikud koolid.

1. Kaubanduskoolid. Õpilaste arv on tõusnud viie aasta jooksul ainult 4,9% võrra (669—702). Kulud 1 õpilase ülalpidamiseks on suurenenud (tuh. mk) 7,8 pealt 1922/23 õ/a. 14,1 peale 1926/27 õ/a., ehk 80,9%. 10.000 elaniku peale tuli kaub.-koolide õpilasi 1926/27 õ/a. 6,3 (1922/23 õ/a. — 6).

2. Merikoolid.*) Õpilaste arv on 1926/27 õ/a., võrreldes 1922/23 õ/a. vähenenud 10,2%. Üldkulusumma ja väljaminek 1 õpilase peale on kasvanud sama aja jooksul rohkem kui kahekordseks.

	Üldkulusumma	1 õpil. peale
1922/23 õ/a. (tuh. mk.)	2 733 = 100	31,1 = 100
1926/27 " "	6 639 = 242,9	77,2 = 248,2

Merikooli õpilased ületavad oma kallidusega kaugelt kõik teised kutsekooli õpilaste liigid.

c) Tööstuskoolid.

1. Kunsttööstuskool. Õpilaste arv: 1922/23 õ/a. — 145 = 100, 1926/27 õ/a. — 220 = 151,7. 1 õpilase peale kulutati (tuh. mk) 1923/24 õ/a. 32,8 = 100, 1926/27 õ/a. 40,3 = 122,6%.

2. Tööstuskoolid. Õpilasi 1923/24 õ/a. 220 = 100, 1926/27 õ/a. 603 = 274,1.

1 õpilase peale kulutati (tuh. mk).

1923/24 õ/a.	58,9 = 100
1926/27 "	86,5 = 61,6

3. Tööstusõpilaste koolid. Õpilaste arv:

1923/24 õ/a. 242 = 100
1926/27 " 831 = 343,4

1 õpilase peale kulutati (tuh. mk)

1923/24 õ/a. 4,2 = 100
1926/27 " 4,1 = 97,6

4. Naiskutsekoolid (käsitöö- ja majapidamis). Õpilasi oli 1923/24 õ/a. 409 (= 100), 1926/27 õ/a. 871 (213,0).

1 õpilase peale kulutati (tuh. mk) 1923/24 õ/a. 23,7 (= 100), 1926/27 õ/a. 18,3 (77,2).

Üldse oli tööstuskoolis (4 liiki kokku) õpilasi ja õpetajaid:

Õpilasi: õpetajaid:

1923/24 õ/a. 1 038 = 100	120 = 100
1926/27 " 2 525 = 243,3	289 = 240,8

1 õpilase peale kulutati keskmiselt (tuh. mk) — 4 liiki kokku:

1923/24 õ/a. — 32,2 = 100
1926/27 õ/a. — 19,3 = 61,5.

4. KÕRGEMAD KOOLID¹⁾. — ÉCOLES SUPÉRIEURES.

Kõrgemate koolide alla on arvatud Tartu ülikool ja Tallinna tehnikum.

14.		Ülikool <i>L'université</i>		Tehnikum <i>École technique supérieure</i>		Kokku—Total	
			%		%		%
Üliõpilaste arv:	1922 a. detš.	3 400	100	270	100	3 670	100
	1927 a. "	4 258	125,2	503	186,3	4 761	129,7
Õpetajate arv:	1922 a. detš.	217	100	57	100	274	100
	1927 a. "	281	129,5	81	54,4	312	113,9
Üldkulusumma: *)	1922 a. "	76 917	100	12 264	100	89 181	100
(tuh. mk.)	1926 a. "	118 288	153,8	19 563	159,5	137 851	154,6
1 üliõpilase peale: *)	1922 a. "	22,6	100	45,4	100	24,3	100
(tuh. mk.)	1926 a. "	25,0	110,6	41	89,0	26,5	109,1
1 elaniku peale langeb:	1922 a. "	69	100	11	100	60	100
(mk.)	1926 a. "	106	153,6	19	168,6	124	155,0
10 000 el. peale üliõpilasi:	1922 a. "	30,7	100	2,4	100	33,1	100
	1926 a. "	42,4	138,1	4,3	179,2	46,7	141,1
100 km ² peale üliõpilasi	1922 a. "	7,2	—	0,5	—	7,7	—
	1926 a. "	10,0	—	1,0	—	11,0	—

5. KOOLIDE ÜLDKOKKUVÕTE (üleriiklik koolivõrk). — RÉSEAU GÉNÉRAL DES ÉTABLISSEMENTS SCOLAIRES.

Järgnev tabel sisaldab kõigi koolide kokkuvõtet üleriiklikus ulatuses. Välja on jäetud ainult väikene arv erikoole (defektsete laste-, kunsti-, sõja- ja mõned muud) põhjusil, milliseid eelpool juba selgitasime.

Koolide üldarv on 1926/27 õ/a. võrreldes 1923/24 õ/a., vähenenud 0,9%, õpilaste 12,4% võrra.

1926/27 õ/a. oli koolide ja õpilaste arvuline vahekord järgmine:

	Koolide arv:	Õpilaste arv:
Algkool	1391 = 90,4%	102 548 = 79,4%
Keskool	85 = 5,5	17 129 = 13,3
Kutsekool	60 = 3,9	4 235 = 3,3
Kõrgem kool 2 = 0,1		5 210 = 4,0

Õpetajate üldarv on nelja aasta jooksul langenud mõne % võrra (2,3%). 1926/27 õ/a. oli üle riigi õpetajaid:

*) Vaata „E. Statistika“ Nr. 74 (1) — 1928 a. „Merikoolid 1923—27“.

1) V. „E. Statistika“ Nr. 66 (5) 1927 a.: „Tartu ülikooli ja Tallinna tehnikumi õppejõud, üliõpilased ja majandus 1922—1926 a.“.

2) Ülikooli kohta on toodud ainult riigisummad, tehnikumi kohta—riigisummad ühes tehnikumi erisummadega. Ülikooli erisummad moodustasid 1924 a., mille kohta andmed olemas, umbes 67% eelarve korras saadud riigisummast (40% üldkulusummast). Kulutussumma väljaarvamisel 1 tehnikumi üliõpilase peale pole arvestatud tehnikumi juures osakonnana töötava laevamehaanikute kooli õpilaste arvuga.

	Koolide järele	Tegelikult	Tegelikult vähem
Algkooles . . .	4323=65,3%	3986=65,9%	337=7,8%
Keskkoos . . .	1495=22,8	1407=23,2	88=5,9
Kutsekooles . .	490=7,4	349=5,8	141=28,8
Kõrgem. kooles	308=4,7	308=5,1	—

K o k k u 6616=100% 6050=100% 566=8,6%

Koolide ülalpidamiseks kulutatud üldsumma on tõusnud (tuh. mk) 888 249 pealt 1923/24 õ/a. 1 182 037 peale 1926/27 õ/a., ehk keskmiselt ühe kolmandiku võrra 33,1%.

1926/27 õ/a. langes kulusid (tuh. mk)

Algkoolide ülalpidamiseks 645 711 = 54,6%

Keskoolide „ 303 208 = 25,6

Kutsekoolide „ 95 267 = 8,1

Kõrgemate „ 137 851 = 11,7

K o k k u . 1 182 037 = 100%

1 õpilase peale kulutati üleriigi keskmiselt (tuh. mk)

1923/24 õ/a. — 6,0 = 100%

1926/27 „ — 9,2 = 153,3

Keskmiselt maksis 1 õpilane (tuh. mk) 1926/27 õ/a.

Algkoolis . . . 6,0 = 100 %

Keskoolis . . 13,6 = 206,1

Kutsekoolis . 25,1 = 380,3

Kõrgem.koolis 26,6 = 401,5

Iga elaniku peale langes 1923/24 õ/a. koolide ülalpidamiskulusid 797 mk (=100), 1926/27 õ/a. 1059 (=132,9).

Õpilasi tuli üleriigi:

100 km² peale: 10000 elaniku kohta:

1926/27 õ/a. . . . 271,5 1 156,8

1923/24 „ . . . 309,8 1 321,8

Üleriiklik koolivõrk 1923/24—1926/27 õ/a. (algkoolid, keskkoolid, kutsekoolid, kõrgemad koolid). Réseau général des établissements scolaires de 1923—27.

	Koolide arv Nombre d'écoles	Õpilaste arv Nombre d'élèves	100 km ² peale Par 100 km ²		10000 elaniku kohta Par 10000 habitants		1 õpilase peale elanike—N. d'habitants par élève	Koolide ülalpidamiseks kulutatud summa (tuh. mk) Sommes dépensées pour l'entretien des écoles (en 1000 mk.)	1 õpilase peale kulutati keskmiselt (tuh. mk) Moyenne de dépenses par élève (en 1000 mk.)	1 elaniku peale langes keskmiselt (mk) Moyenne de dépenses par habitant (en mk.)	Õpetajate üldarv Nombre total des instituteurs
			Koolide N. d'écoles	Õpilasi N. d'élèves	Koolide N. d'écoles	Õpilasi N. d'élèves					
Algkoolid—Écoles primaires . . .	1391	102 548	2,9	215,7	12,5	918,6	10,9	645 711	6,6	579	4 323
Keskoolid—Écoles secondaires . . .	85	17 120	0,2	36,0	0,8	158,4	65,2	303 208	13,6	272	1 495
Kutsekoolid—Écoles spéciales professionnelles . . .	60	4 235	0,1	8,9	0,5	37,9	263,9	95 267	25,1	85	490
Kõrgemad koolid—Écoles supérieures . . .	2	5 210	0,0	11,0	0,0	46,7	214,1	137 851	26,6	123	308
Kokku 1926/27—Total . . .	1 539	129 122	3,2	271,6	13,8	1 156,6	8,6	1 182 037	9,2	1 059	6 616
1925/26	1 527	137 579	3,2	289,3	13,7	1 231,4	8,1	1 088 943	7,8	957	6 609
1924/25	1 546	146 141	3,3	307,3	13,8	1 308,7	7,6	1 005 591	6,9	900	6 816
1923/24	1 552	147 316	3,3	309,8	13,9	1 321,8	7,6	883 249	6,0	797	6 775

Õppeasutiste kohta enne Keskbüroo väljaandets Ilmunud artiklid ja andmed:

- Merikoolid 1923—27. A. Lepp, Eesti Statistika nr. 74 (1), 1923 a., lhk. 30.
- Alg- ja keskkoolid 1925/26 õ/a. A. Lepp, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 611—628.
- Tartu ülikooli õppejõud, ülilõpilasfond ja majandus 1922—26. A. Lepp, Eesti Statistika 1927 a., lhk. 281—288.
- Tallinna tehnikumi õpilased, õppejõud ja majandus 1922—26. A. Lepp, sealsamas, lhk. 289—290.
- Alg- ja keskkoolid Eestis 1924/25 õ/a. Eesti Statistika nr. 60 (15), 1926 a., lhk. 1—20.
- Seesama 1923/24 õ/a. Eesti Statistika nr. 43 (10) lisa, 1925 a.
- Eriväljaanne: Haridus Eestis, seeria Eesti Demograafia v. I, 1924 a.
- Eesti haridusasutuste üldarv, R. Allas, Eesti Statistika nr. 1—2 1922 a., lhk. 198—199.
- Keskkoolid Eestis, Riigi kulud haridusasutuste peale, R. Allas, Eesti Statistika nr. 3—4, 1922 a., lhk. 17—42.

ÕPPEASUTISED EESTIS 1922/23—1926/27 a.
ÉTABLISSEMENTS SCOLAIRES EN ESTONIE PENDANT LES ANNÉES SCOLAIRES de 1922/23—1926/27.

	Koolide arv Nombre d'écoles				Koolide arvu Nombre de classes	Õpilaste arv 31 dets. N. d'élèves au 31/12/1			Õpilaste arv Nombre d'élèves par classe	Õpetajate arv Nombre d'instituteurs	Koolide üld- pidamiseks kul- tatud summa (üh. m. a. p. - Som- mes dép. pour l'entretien des écoles (1000))	Õpilaste peale kulutati keskm. (üh. m. a. p. - Moy- enne d. dépenses par élève (1000))
	Availike Publiques	Enn. Privées	Kokku Total	Koolid milleste kohta and. suad. Écoles ayant fourni données		Mehed Hommes	Naised Femmes	Kokku Total				
I. Üldhariduslikud algkoolid — Écoles primaires.												
1. Algkoolid ¹⁾ (ühes keskkoolide juures töö- tavate algkoolidega) — Écoles primaires.												
1926/27 õ/a.	1906	49	1345	1345	5907	51849	49169	101018	17	4246	639752	6,6
1925/26 "	1281	52	1350	1355	5932	55901	53102	109003	18	4262	571267	5,5
1924/25 "	1337	55	1392	1390	5974	60437	57765	118202	20	4523	538863	4,8
1923/24 "	1347	61	1408	1408	5939	61883	58980	120863	20	4506	468401	4,1
1922/23 "	1374	63	1437	1436	5883	62786	59102	121888	21	...	370744	3,2
2. Täienduskoolid (algkoolide VII ja VIII kl.) Écoles supplémentaires.												
a) Täienduskoolid algkoolide juures (ühine majandus algkoolidega) — près les écoles primaires.												
1926/27 õ/a.	33	3	36	35	44	173	459	632	14
1925/26 "	21	3	24	23	30	150	321	471	16
1924/25 "	11	3	14	14	18	107	168	275	14
1923/24 "	9	3	12	12	17	130	190	260	15
1922/23 "	7	2	9	8	14	116	115	231	17
b) Iseseisvad täienduskoolid — indépendantes												
1926/27 õ/a.	8	—	8	8	14	33	320	353	25	50	3993	14,5
1925/26 "	5	—	5	5	9	22	201	223	25	24	1558	11,1
1924/25 "	3	—	3	3	5	28	107	135	27	20	088	9,4
1923/24 "	2	—	2	2	3	32	40	72	24	15
1922/23 "	1	—	1	1	2	18	19	37	19
3. Öhtalalgkoolid — Écoles primaires du soir.												
1926/27 õ/a.	3	—	3	3	13	322	223	545	42	27	1066	3,6
1925/26 "	3	—	3	3	13	323	264	587	45	27	2028	3,5
1924/25 "	3	—	3	3	16	369	241	610	38	31	2304	3,8
1923/24 "	4	—	4	4	20	514	259	773	39	42	2624	3,4
1922/23 "	4	—	4	4	21	582	267	849	40
4. Defektsete laste koolid — Écoles pour les enfants défectueux.												
Kurtummade koolid — Écoles des sourds- muets.												
1926/27 õ/a.	2	—	2	2	11	71	49	120	11	14	5410	45,1
1925/26 "	2	—	2	2	11	74	45	119	11	14	4590	39,6
1924/25 "	2	—	2	2	10	68	43	111	11	13	3490	31,4
1923/24 "	2	—	2	2	10	60	39	99	10	13	3053 ⁵⁾	33,2
1922/23 "	2	—	2	2	9	57	32	89	10	10	2730	30,7
b) Hoolekande (kurikalduvusega laste) koo- lid ⁶⁾ — Écoles pour les enfants délinquants												
1926/27 õ/a.	2	—	2	2	11	211	—	211	19	11	12740	60,4
1925/26 "	2	—	2	2	10	205	—	205	21	11	13241	64,6
1924/25 "	2	—	2	2	10	179	—	179	18	10	9799	70,5
1923/24 "	1	—	1	1	6	132	—	132	22	7	8419	63,8
1922/23 "	1	—	1	1	5	123	—	123	25	6	7101	57,7
c) Näidramatistlikkude laste koolid ⁷⁾ — Écoles pour les enfants arriérés.												
1926/27 õ/a.	1	—	1	1	3	37	15	52(74)	17	3	4535	61,3
1925/26 "	1	—	1	1	3	31	25	56(73)	19	3	3912	53,6
1924/25 "	1	—	1	1	4	38	27	65(71)	16	4	3944	55,5
1923/24 "	1	—	1	1	4	50	23	73(74)	18	4	2613	35,3
1922/23 "	1	—	1	1	3	25	11	36(40)	12	3
d) Pimedate koolid ⁸⁾ — Écoles pour les aveugles.												
1926/27 õ/a.	1	—	1	1	2	22	11	33	17	3	1860	56,4
II. Üldhariduslikud keskkoolid (ühes õpetajate seminaridega)⁹⁾. Écoles secondaires (y compris les écoles normales).												
1926/27 õ/a.	57	28	85	85	627	8315	8814	17129	27	1495	303208	13,6
1925/26 "	58	28	88	86	640	9052	9311	18363	29	1578	287700	12,2
1924/25 "	59	28	87	86	644	9127	9594	18721	29	1609	273260	11,3
1923/24 "	49	37	86	86	632	8949	9539	18488	29	1698	235806	10,3
1922/23 "	45	40	85	85	582	8251	9043	17294	30	...	194347	7,8
Sellest — Dont: Õpetajate seminarid ¹⁰⁾ — Écoles normales.												
1926/27 õ/a.	5	—	5	5	29	372	487	859	30	114	33371	21,9
1925/26 "	5	—	5	5	31	427	498	925	30	123	33911	21,2
1924/25 "	5	—	5	5	34	451	544	995	29	113	31318	16,9
1923/24 "	5	—	5	5	33	405	540	945	29	113	30011	10,3
1922/23 "	5	—	5	5	31	368	539	907	29

¹⁾ Kulusumma väljaarvamisel 1 õpilase peale on algkoolide õpilaste arvusi maha arvatud keskkoolide juures töötavate algkoolide õpilased, sest et neil ühine majandus keskkoolidega, lastekodude juures töötavate algkoolide õpilased, sest et neil ühine majandus lastekodudega ja juurearvatud algkoolide juures töötavate täienduskoolide õpilased, sest et neil algkoolidega ühine majandus.

²⁾ Õpetajad on algkoolide õpetajate üldarvus antud.

³⁾ Majandus on ühine üldharidusl. algkoolidega.

⁴⁾ 1 kooli (Järva-Jaani) ülapidamiseks kulutatud summa kohta puuduvad andmed.

⁵⁾ Püha kurtummade kooli (7 õpil.) ülapidamiseks kulutatud summa kohta andmed puuduvad.

⁶⁾ Andmed kätvad Harku kolonil parandusm. algkooli kohta ja riigi hoolek. kooli kohta. Viimsne asub Koloveres, avatud 1924 a. dets.

⁷⁾ Kool tegutses Üdriku nõudramatistusel. laste kasvatuasutis juures 1922 aast. Õpilaste arv kõrvale sulgudes on märgitud kasvan-
dikkude üldarv, sest kätud on antud terve asutise kohta ja selle tõttu tuli 1 õp. peale kulutat. summa leidmiseks arvestada kõigi kasvandikkudega.

⁸⁾ Kool avatud 1926 a.

⁹⁾ Kulusumma väljaarvamisel 1 õpilase peale on õpilaste arvule juure arvatud keskkoolide juures töötavate algkoolide ja kahe Tallinna ja ühe Tartu ühine kaubanduskoolide õpilased, sest et neil keskkoolidega ühine majandus.

¹⁰⁾ Kulusumma leidmiseks 1 õpilase peale on õpilaste arvule juure arvatud seminaride juures töötavate harjutuskoolide (algkoolide) õpilased, sest et neil seminaridega ühine majandus.

Õppeasutised Eestis 1922/23—1926/27 õ/a. (järg).
Établissements scolaires en Estonie pendant les années scolaires de 1922/23—1926/27 (suite).

	Koolide arv Nombre d'écoles				Koolid miliste kohta and. saad. Écoles ayant fourni données	Klasside arv Nombre de classes	Õpilaste arv 31 det. N. d'élèves au 31/XII				Õpilasi iga klassi peale Nombre d'élèves par classe	Õpetajate arv Nombre d'instituteurs	Koolide ülal- pidamiseks ku- lutatud summa (üh. mk.)-Som- mes dep. pour l'entretien des écoles (1000)	Ühe õpil. peale kulutatu keskm. (üh. mk.)-Moy- enne d'expenses par élève (1000)
	AVAJIKKE Publiques	ERA Privées	Kokku Total	Total			Mehhed Hommes	Naised Femmes	Total Kokku	Total Kokku				
III. Erikoolid — Écoles spéciales														
1. Põllumajanduslikud koolid — Écoles agric.														
a) Põllutöö-keskkoolid (3 a.) — Secondaires (cours de 3 années).														
1926/27 õ/a.	2	—	2	2	7	171	11	182	26	15	0 438	35,4		
1925/26 "	2	—	2	2	6	151	15	166	28	14	5 817	35,0		
1924/25 "	2	—	2	2	6	127	15	142	34	15	5 689	40,1		
1923/24 "	2	—	2	2	6	127	5	132	22	14	4 627	35,1		
1922/23 "	2	—	2	2	6	121	4	125	21	13		
b) 1—2 a. põllumeestekoolid — Avec cours de 1—2 années.														
1926/27 õ/a.	10	—	10	10	19	296	157	453	24	31	13 886	30,7		
1925/26 "	10	—	10	10	18	269	159	428	24	33	10 951	25,7		
1924/25 "	10	—	10	10	18	215	108	323	20	35	8 617	26,7		
1923/24 "	9	—	9	9	15	180	83	263	18	31	6 432	24,5		
1922/23 "	6	—	6	6	14	154	79	233	17	27		
c) 1—2 a. piimaasjandus- ja karjakasvatuskoolid¹⁾ — De laiterie et d'élevage du bétail.														
1926/27 õ/a.	7	—	7	7	8	100	33	133	23	13	8 856	48,4		
1925/26 "	4	—	4	4	6	66	66	132	22	9	2 968	22,5		
1924/25 "	2	—	2	2	4	52	62	114	29	7	2 306	20,8		
1923/24 "	2	—	2	2	4	46	42	88	22	6	3 882	44,1		
1922/23 "	2	—	2	2	4	39	27	66	17	8		
d) 1—2 a. kodumajanduskoolid (ütlarlasteie) Écoles des ménagères.														
1927 a.	4	—	4	4	5	—	141	141	28	17		
1926 "	4	—	4	4	5	—	111	111	22	16	5 668	51,1		
1925 "	3	—	3	3	3	—	72	72	24	10	3 773	52,4		
1924 "	1	—	1	1	1	—	24	24	24	3	327	13,6		
1923 "	1	—	1	1	1	—	25	25	25	3	486	19,4		
Põllumajanduslikud koolid (kokku) — Total pour les écoles agricoles.														
1926/27 õ/a.	23	—	23	23	39	567	362	929	24	75	34 848	37,5		
1925/26 "	19	—	19	19	33	483	372	798	24	66	23 539	29,5		
1924/25 "	15	—	15	15	27	394	209	603	22	60	16 999	26,2		
1923/24 "	14	—	14	14	26	353	155	508	20	50	15 427	30,4		
1922/23 "	12	—	12	12	21	314	110	424	18	48		
2. Kaubanduslikud erikoolid — Écoles commerciales.														
a) Kaubanduskoolid²⁾ — Écoles de commerce.														
1926/27 õ/a.	4	1	5	5	23	282	420	702	31	100	3 667	14,1		
1925/26 "	4	1	5	5	25	307	429	736	29	94	3 823	11,2		
1924/25 "	4	1	5	5	25	343	401	744	30	89	2 944	8,9		
1923/24 "	4	1	5	5	24	331	343	674	28	93	3 192	10,8		
1922/23 "	4	1	5	5	23	352	317	669	29	...	2 407	7,8		
b) Merikoolid — Écoles de navigation.														
1926/27 õ/a.	3	—	3	3	10	79	—	79	8	26	6 638	77,2		
1925/26 "	3	—	3	3	10	86	—	86	9	20	5 035	53,5		
1924/25 "	3	—	3	3	10	103	—	103	10	27	4 960	48,3		
1923/24 "	3	—	3	3	10	99	—	99	10	25	3 727	37,6		
1922/23 "	3	—	3	3	9	88	—	88	10	22	2 733	31,1		
3. Tööstuslikud kutsekoolid — Écoles professionnelles industrielles.														
a) Kunsttööstuskoolid — Écoles des arts et des métiers.														
1926/27 õ/a.	1	—	1	1	6	81	139	220	37	32	8 843	40,2		
1925/26 "	1	—	1	1	6	81	142	223	37	31	7 450	33,4		
1924/25 "	1	—	1	1	6	90	130	220	37	32	6 702	30,5		
1923/24 "	1	—	1	1	6	59	108	167	28	26	5 471	32,8		
1922/23 "	1	—	1	1	6	45	100	145	24		
b) Tööstuskoolid — Écoles industrielles.														
1926/27 õ/a.	11	—	11	11	—	603	—	603	—	98	21 887	30,3		
1925/26 "	10	—	10	10	—	523	—	523	—	81	17 371	34,2		
1924/25 "	7	—	7	7	—	382	—	382	—	51	15 194 ³⁾	44,4		
1923/24 "	5	—	5	5	—	220	—	220	—	25	8 771 ⁴⁾	58,9		
1922/23 "	4	—	4	4	—	35	—	35	—		
c) Tööstusõpilastekoolid — Écoles pour les élèves industriels.														
1926/27 õ/a.	6	—	6	6	—	488	343	831	—	62	3 405	4,1		
1925/26 "	7	—	7	7	—	483	254	737	—	50	2 335	3,2		
1924/25 "	7	—	7	7	—	454	200	654	—	37	1 370 ⁵⁾	2,2		
1923/24 "	2	—	2	2	—	178	64	242	—	17	92 ⁶⁾	4,2		
1922/23 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Tööstusõpilaste koolid ei tegutsenud.														
d) Naiskutsekoolid (käsitöö- ja majapidamis) Écoles des professions féminines (métiers et ménage).														
1926/27 õ/a.	7	4	11	11	—	—	871	871	—	97	15 979	18,3		
1925/26 "	6	4	10	10	—	—	787	787	—	73	14 683	19,1		
1924/25 "	5	3	8	8	—	—	605	605	—	51	11 178	18,5		
1923/24 "	5	3	8	8	—	—	409	409	—	52	9 685	23,7		
1922/23 "	4	2	6	6	—	—	60	60	—	—		

¹⁾ 1926/27 õ/a. ka üks (Võlveti) metsanduskool (1 klass, 20 meesõpil., 2 õpet.). ²⁾ Koolide ülalpidamiseks kuluatutud summa on toodud kahe (Tallinna „Hansa“ ja Pärnu) kooli kohta. Ka kulusumma väljaarvamiset 1 õpilase peale on arvestatud ainult nimetatud kahe kooli õpilaste arvuga. Kolmel kaubanduskoolil—2 Tallinna ja 1 Tartu linna—on kommertsõpinnaasiumidega ühine majandus ja nende kulusummad on selle tõttu arvestatud ühes keskkoolidega. ³⁾ Punduvad andmed Paide linna tööstuskooli majanduskulude kohta. ⁴⁾ Punduvad andmed Kuresaare ja Narva linna tööstuskoolide majanduse kohta. ⁵⁾ Punduvad andmed Narva linna ja Mõisaküla koolide majanduse kohta. ⁶⁾ Punduvad andmed Tartu linna tööstusõpilaste kooli majanduse kohta.

Õppeasutised Eestis 1922/23—1926/27 õ/a. (järg).
Établissements scolaires en Estonie pendant les années scolaires de 1922/23—1926/27 (suite).

	Koolide arv Nombre d'écoles				Koolid milliste koolita and saad Écoles ayant fourni données	Klasside arv Nombre de classes	Õpilaste arv 31 det. N. d'élèves au 31/12			Õpilasi lisa Klassi peale Nombre d'élèves par classe	Õpetajate arv Nombre d'insti- tuteurs	Koolide hila- pidamiseks ku- lutatud summa (juh. rub.)-Sone- res app. pour l'entretien des écoles (1000)	Ühe õpil. peale kulutat keskm. (juh. rub.)-Moy- enne d. dépenses par élève (1000)
	Avalikke Publiques	Era Privées	Kokku Total	Koolid milliste koolita and saad Écoles ayant fourni données			Mehed Hommes	Naised Femmes	Tõelid Total				
Tööstuslikud kutsekoolid (kokku) — Total pour les écoles professionnelles industr.													
1926/27 õ/a.	25	4	29	29	—	1 172	1 353	2 525	—	269	50 114	19,8	
1925/26 "	24	4	28	27	—	1 087	1 163	2 250	—	235	42 339	18,8	
1924/25 "	20	3	23	22	—	926	935	1 861	—	171	34 444 ¹⁾	19,4	
1923/24 "	13	3	16	16	—	457	571	1 028	—	120	24 019 ¹⁾	32,2	
1922/23 "	9	2	11	3	—	80	160	240	—	
e) Õppetöökojad — Ateliers d'apprentissage.													
1926/27 õ/a.	—	9	9	5	—	37	45	82	—	9	
1925/26 "	—	11	11	7	—	44	37	81	—	11	
1924/25 "	—	11	11	3	—	10	34	44	—	6	
1923/24 "	—	9	9	6	—	91	57	88	—	18	
1922/23 "	—	8	8	...	—	—	
4. Kunstikoolid — Écoles des arts.													
a) Konservatooriumid²⁾ — Conservatoires.													
1926/27 õ/a.	—	2	2	2	64	335	332	667	—	57	11 271	16,9	
1925/26 "	—	2	2	2	...	371	368	739	—	...	10 928	14,8	
1924/25 "	—	2	2	2	...	375	385	760	—	...	9 487	12,5	
1923/24 "	—	2	2	2	...	424	467	891	—	...	8 373	9,4	
1922/23 "	—	2	2	2	...	410	488	876	—	...	7 439	8,5	
b) Muusikakoolid³⁾ — Écoles de musique.													
1926/27 õ/a.	—	3	3	3	...	74	117	191	—	18	1 251	6,5	
1925/26 "	—	3	3	3	...	49	124	173	—	18	1 335	7,7	
1924/25 "	—	3	3	3	...	44	113	157	—	15	1 032	6,6	
1923/24 "	—	3	3	3	...	54	140	194	—	17	1 272	6,6	
1922/23 "	—	3	3	3	9	37	96	133	—	12	1 228	9,2	
c) Lavakunstikoolid⁴⁾ — Écoles dramatiques.													
1926/27 õ/a.	—	1	1	1	1	5	3	8	8	15	340	42,5	
1925/26 "	—	1	1	1	2	11	8	19	10	15	664	34,9	
1924/25 "	—	2	2	1	3	15	21	36	12	14	573	15,9	
1923/24 "	—	2	2	1	3	18	22	40	13	15	560	14,0	
1922/23 "	—	2	2	
d) Kujutavate kunstide koolid⁵⁾ — Écoles d'art.													
1926/27 õ/a.	—	1	1	1	6	123	21	13	3 750	30,5	
1925/26 "	—	1	1	1	6	70	49	119	18	15	3 106	26,1	
1924/25 "	—	1	1	1	7	128	18	15	3 185	24,9	
1923/24 "	—	2	2	1	6	129	22	...	2 989	23,2	
1922/23 "	—	2	2	1	...	73	47	120	
5. Sõjaväekoolid — Écoles militaires.													
a) Kõrgem sõjakool — École supérieur militaire.													
1926/27 õ/a.	1	—	1	1	—	26	—	26	—	—	
1925/26 "	1	—	1	1	—	31	—	31	—	—	
1924/25 "	1	—	1	1	—	14	—	14	—	—	
1923/24 "	1	—	1	1	—	15	—	15	—	—	
b) Sõjakool (jalgväe-, suurtükiväe-, insene- riväe ja meriväeharud) — École militaire.													
1926/27 õ/a.	1	—	1	1	—	466	—	466	—	—	
1925/26 "	1	—	1	1	—	393	—	393	—	—	
1924/25 "	1	—	1	1	—	297	—	297	—	—	
1923/24 "	1	—	1	1	—	270	—	270	—	—	
6. Mitmesugused muud kutse-tehnilised koolid Autres écoles professionnelles.													
a) Lasteaednikkude seminar (Tartu õpetajate seminari juures) — Séminaire pour institutrices des jardins d'enfants.													
1926/27 õ/a.	1	—	1	1	1	—	15	15	15	9	414	29,6	
1925/26 "	1	—	1	1	1	—	15	15	15	10	409	27,3	
1924/25 "	1	—	1	1	1	—	14	14	14	10	335	27,5	
1923/24 "	1	—	1	1	1	—	12	12	12	9	330	31,7	
1922/23 "	1	—	1	1	1	—	15	15	15	
b) Kaubalaeva mehaanikute kool (Tallinna tehnikumi juures) — Écoles des mécani- ciens de marine marchande.													
1926/27 õ/a.	1	—	1	1	—	48	—	48	—	10	—	—	
1925/26 "	1	—	1	1	—	66	—	66	—	11	—	—	
1924/25 "	1	—	1	1	—	58	—	58	—	11	—	—	
1923/24 "	1	—	1	1	—	47	—	47	—	—	—	—	
1922/23 "	1	—	1	1	—	42	—	42	—	—	—	—	
c) Beitehnikum (Tallinna tehnikumi juures) École technique préparatoire.													
1925/26 õ/a.	—	—	—	—	—	136	—	—	—	—	
1924/25 "	1	—	1	1	—	115	—	—	—	—	
1923/24 "	1	—	1	1	—	146	—	—	—	—	
1922/23 "	1	—	1	1	—	—	—	—	—	

¹⁾ Puuduvad andmed 3 kooli majanduskulude kohta.

²⁾ Andmed toodud Tallinna konservatooriumi ja Tartu konservatooriumi (kuni 1925 a. apr. kõrgem muusikakool) kohta.

³⁾ Andmed käivad Narva, Valga ja E. Hirschli koolide kohta. 1922/23 õ/a. kohta puuduvad andmed Narva koolilt.

⁴⁾ Andmed on saadud Eesti draama- ja teatriteatrite teatriteatrite kooli kohta; Kitzberg-Pappeti era teatrikooli kohta, mis töötas 1922/23—1924/25 õ/a. andmed puuduvad.

⁵⁾ Andmed antud kunstikool „Pallase“ kohta; 1922/23 ja 1923/24 a. tegutses veel „Kujutavate kunstide erastuudio Tallinnas“ (juh. A. Jansen), tegevusandmed puuduvad.

⁶⁾ Kokku kadette ja aspirante.

⁷⁾ Töötas Tallinna Tehnikumi osakonnana. Kulud tehnikumi eelarve järel.

⁸⁾ Töötas Tallinna Tehnikumi juures. Kulud kaeti Tehnikumi eelarve summadest.

Õppeasutised Eestis 1922/23—1926/27 õ/a. (järg).
Établissements scolaires en Estonie pendant les années scolaires de 1922/23—1926/27 (suite).

	Koolide arv Nombre d'écoles			Koolid milles kõnits and. suad Écoles ayant foyers données	Klasside arv Nombre de classes	Õpilaste arv 31 dets. N. d'élèves au 31/XII			Õpilaste arv Nombre d'élèves par classe	Õpetajate arv Nombre d'instituteurs	Koolitöö üld- pildamiseks ku- lutatud summa (tuh. mk.) Som- mes dep. pour l'entretien des écoles (1000)	Ühe õpil. peale kulutatud keskm. (tuh. mk.) Moy- enne d' dépenses par élève (1000)
	Avalikke Publiques	Ena Privées	Kokku Total			Mehed Hommes	Naised Femmes	Total Kokku				
d) Baptisti juustajate seminar (Kellas) — École pour le clergé baptiste.												
1926/27 õ/a.	—	1	1	1	1	12	4	16	16	5	1 364	85,3
1925/26 "	—	1	1	1	1	12	4	16	16	5	1 459	81,2
1924/25 "	—	1	1	1	1	12	4	16	16	5	1 414	86,4
e) Õmmaemandate kool (Tartu ülikooli naistekliiniku juures) — Écoles des sages- femmes.												
1926/27 õ/a.	1	—	1	1	1	—	7	7	7	2	1)	—
1925/26 "	1	—	1	1	1	—	10	10	10	2	—	—
1924/25 "	1	—	1	1	1	—	14	14	14	2	—	—
1923/24 "	1	—	1	1	1	—	15	15	15	2	—	—
f) Hambaarstide kool (J. Särepera erakool Tartus) — École des dentistes.												
1924 a.	—	1	1	1	—	lõpetas tegevuse						—
1922/23 õ/a.	—	1	1	1	—	—	—	98	—	13	571	5,8
g) Sotsiaal-tervishoiu õdede kool (Tartu ülikooli juures) — École des sœurs d'hy- giène sociale.												
1926/27 õ/a.	1	—	1	1	—	—	12	12	—	—	—	—
h) Politseikool — École de police.												
1927 a.	1	—	1	1	2	67	—	67	34	11	—	—
1926 "	1	—	1	1	2	73	—	73	37	17	—	—
1925 "	1	—	1	1	2	80	—	80	40	17	—	—
IV. Kõrgemad koolid — Écoles supérieures												
a) Ülikool — Université.												
						Teadus- konnad						
1927 a.	1	—	1	1	7	3 077	1 181	4 258	—	281	—	—
1926 "	1	—	1	1	7	3 398	1 328	4 726	—	276	118 288	26,0
1925 "	1	—	1	1	7	3 317	1 300	4 617	—	263	118 972	24,7
1924 "	1	—	1	1	7	3 201	1 296	4 497	—	250	112 969	25,1
1923 "	1	—	1	1	7	2 932	1 246	4 178	—	236	98 488	23,6
1922 "	1	—	1	1	7	2 398	1 002	3 400	—	217	76 917	22,8
b) Tehnikum — École technique supérieure.												
1927 a.	1	—	1	1	—	487	16	503	—	31	—	—
1926 "	1	—	1	1	—	463	21	484	—	32	19 563	40,4
1925 "	1	—	1	1	—	445	18	463	—	34	17 382	38,6
1924 "	1	—	1	1	—	434	16	450	—	36	18 140	40,3
1923 "	1	—	1	1	—	355	8	363	—	44	16 565	45,6
1922 "	1	—	1	1	—	259	11	270	—	57	12 264	45,4
Kõrgemad koolid kokku — Total pour les écoles supérieures.												
1927 a.	2	—	2	2	—	3 564	1 197	4 761	—	312	—	—
1926 "	2	—	2	2	—	3 861	1 340	5 201	—	308	137 851	26,5
1925 "	2	—	2	2	—	3 762	1 318	5 080	—	297	131 854	26,0
1924 "	2	—	2	2	—	3 635	1 312	4 947	—	286	131 109	26,5
1923 "	2	—	2	2	—	3 287	1 254	4 541	—	280	115 053	25,3
1922 "	2	—	2	2	—	2 657	1 013	3 670	—	274	89 181	24,3
Üldkokkuvõte²⁾ (algkoolid, keskkoolid, kutsekoolid, kõrgemad koolid)												
<i>Total pour la République (écoles primaires, secondaires, spéciales et supérieures)</i>												
1926/27 õ/a.	—	—	1 539	1 538	—	66 653	62 469	129 122	—	6 616	1 182 037	9,2
1925/26 "	—	—	1 531	1 523	—	71 176	66 421	137 597	—	6 609	1 068 943	7,8
1924/25 "	—	—	1 547	1 543	—	75 469	70 732	146 201	—	6 816	1 005 591	6,9
1923/24 "	—	—	1 552	1 552	—	76 035	71 281	147 316	—	6 775	888 249	6,0

1) Tõstis Tartu ülikooli naistekliiniku juures. Kulud kaetakse ülikooli eelarve summadest.

2) Üldkokkuvõte ei sisalda: defektsete laste kooli (rühm I¹⁾), õppetöökodasid (rühm III^{2-e}), kunstikooli (rühm III³), sõja-
kooli (rühm III⁴) ja mitmesuguseid muid kutsetehnilisi kooli (rühm III⁵). Arvuliselt on üldkokkuvõttest välja jäänud eelnimetatud kooli:
1926/27 õ/a.—26, 1925/26 õ/a.—26, 1924/25 õ/a.—22 ja 1923/24 õ/a.—23.

RIIGITEENIJATE ARV ja SELLE VÄHENDAMISPROBLEEM. PERSONNEL des INSTITUTIONS de l'ÉTAT et le PROBLÈME de sa DIMI- NUTION.

Sis: 1) Riigiteenijaskonna statistilise analüüsi vajadus, lhk. 211. 2) Liigituse põhimõtted, lhk. 211. 3) Riigiteenijaskond alade järele, lhk. 213. 4) Valitsemisaparaadi koosseis, lhk. 213. 5) Õigumõistmine, lhk. 214. 6) Keskasutuste koosseis, lhk. 215. 7) Kulud rahvarühmade peale palkade krediidis, lhk. 215. 8) Palkakrediit riigieelarves, lhk. 215. 9) Riigiteenijate arvu vähendamisprobleemi õige aetus, lhk. 216. 10) Vildakaid vaatekohti ja võrdluseid, lhk. 218. 11) Mõningaid suhtarve, lhk. 218.

I. Riigiteenijaskonna statistilise analüüsi vajadus.

Necessité d'une analyse statistique.

Vaevalt on meil mingit riigielu probleemi viimseil aastal puudutatud nii sagedasti, kui riigiteenistuses olevate isikute arvu küsimust. Nähtavasti tahab see aga olla üks neist küsimustest, kus asja sisuline külg jääb kama tumedaks, vaatamata suure pealtiskaudse sõelumise peale. Küsimusse süveneda soovija leiab imestades, et senini isegi andmed riigiteenistuses olevate arvu kohta on äärmiselt erinevad ja vasturääkivad. Mõned lühikesed avaldatud tabelid on liig vähelehtivad ja sisu poolest ebaühtlased. Koosseisude seadus (8. III. 1927) sisaldab andmeid aga ainult ametnike ja vabapalgaliste kohta, olles sellejuures liig üksikasjaline ja pealegi ainult osaline (täiendavad ja ülemääraste koosseisude määrused on lalali 15 R. T. nimbrils. Sõjaministeeriumi koosseisu pole avaldatud). Sarnase selgusetuse tagajärjena on levimas kõiksugused kuulused. Halveim ning ebaõigeim neist on aga see ettekujutus, mille on omanud favaline kodanik, kes lihtsameelselt usub kuulujutte 30 tuhandest ametnikkude armeest, milline alatasa veelgi kasvab.

Palju oleks asi selgem olnud ja vist ka palju asjatuid taravusi ära jäänud, kui keegi riigiteenistuses olevate arvu elementaarsemagi analüüsi oleks teinud. Juba algelisemadki liigitused — kesk- ja kohapealsete asuluste, administratiivaparaadi ja majanduslikkude ettevõtete, juhtiva ja puhittehnilise personali vahel on piisavad äranäitamiseks, et siin tegemist pole mingi ühtlase massiga.

Riigiteenijaskonna probleem on ikka ja alati esijoones sellest või teisest riigielu korraldusest olenenud ja asjatud on kaitsed teda mingi iseseisva tervikuna võtta. Siin on tegemist terve rea probleemiga, milliseid vaja alguses selgelt asetada. Katsume seda teha statistilise analüüsi teel.

2. Liigituse põhimõtted.

Méthodes de groupement.

Riigiteenija mõiste sisuline definitsioon meil puudub. Vormiline määrang eristab riigiteenijaid kahte liiki — ametnikud ja vabateenijad — selle järele, kuidas vastav ametkoht koosseisuseaduses nimetatud. Peale nende on aga riigil olemas veel kaks liiki palgalisi, kellede juridiiline olemasolu põhjeneb koosseisuseadusel ja V. V. määrusel (9. IV. 27). Riigiteenistuseadus neid ette ei ole näinud. Need on ülemääraste ja ajutised tööjõud. Nende palkakrediit määratakse keskasutuse käsitusse üldsummas. Need, keda teenistusse võetakse kauemaks kui üheks kuuks ja kes keskasutuse määrusega ülemääraste koosseisus (mitte koosseisu seaduses) ette nähtud, on ülemääraste. Oma õiguste poolest võrduvad ülemääraste vabateenijale.

Ajutised tööjõud on palgalised, kes lühemat aega teenivad ja keda pole nähtud ette ei koosseisuseaduses ega ülemääraste koosseisude määruses. Ajutiste tööjõudude juridiiline seisukord pole seadusega kindlaks määratud.

Täieliku ülevaate saamiseks riigi poolt ostetava tööjõu üle oleme võtnud kokku andmed kõigi kolme liigi riigiteenijate kohta.

Algmaterjalina oleme kasutanud: ametnikkude ja vabateenijate kohta — koosseisuseadust (8. III. 27), ülemääraste kohta — vasta-

vate ministrite määruseid, avaldatud mitmesuguseis R. T. numbreis, peamiselt 1927 a. Eelseisval, 1928/29 eelarve aastal ei ole selles seisukorras suuremaid muutusi oodata.

Ajutise tööjõu kohta on võimata kindlaid andmeid saada selle arvu muutlikkuse tõttu, kuid peab märkima, et ülemääraste peale antud krediidist ülemääraste palgasummat maha arvates ajutise tööjõu peale jääb 543 tuh. kr, mis on vaid 0,8% üldisest palkakrediidist, seega tähtsusetu suurus.

Kokkuvõttes oleme püüdnud eraldada juhtivaid keskasutusi kohapealseist ja ainult teatud ülesandeid tehniliselt täituvast asutustist.

Asutusi on püütud nimetada sisuliselt — alade järele, milliseil nad tegutsevad, millega asutuste konkreetsed nimetused igakord täpselt ei ühti. Veel rohkem peaks ülevaatiikkuseks kaasa aitama asutuste rühmitus, millist oleme vajalikuks pidanud ette võtta nende funktsioonide suhtumise järele valitsemisfunktsiooniga. See on esimene sellekohane analüüs meie asutuste ja riigiteenijaskonna kohta ja, kui sarnane, muidugi teataval määral vaieldav. Kuid on igatahes selge, et valitsusaparaadi ja kohtu kõrval on olemas asutusi teistlaadi funktsiooniga, milliste eraldamine võimaldab asja igati selgemalt käsitada.

Nii on valitsusaparaadist kindlakujuliselt erineva ilmega rahvaesinduse kantselei ja sama esinduse poolt määratud kontrollaparaat (Riigikontroll). Tsiivilametkondade kõrval eralduvad oma eritülesannete ja koosseisu poolest kaitseväge ja piirivalve.

Samuti on selgelt erineva ilmega kohtud, millised valitsemisaparaadist rippumatu. Nendega ühes oleme käsitanud ka prokuratuuri.

Vangistuste täideviimine vanglaits, selle vastu, allub Kohtuministeeriumile ja kuulub valitsemisaparaadi koosseisu.

Nettobüdzetil töötavate riigiettevõtete kõrval on veel rida majanduslikke ettevõtteid, millised bruttobüdzetil töötavad (raudtee, post jne.). Nende koosseisu kohta aga on mõõduandev samuti majandusliku eksploatatsiooni vaatekoht, kui ettevõtteis üldse, ja sellega eralduvad nad muist asutustist.

RIIGITEENIJATE ARV JA PALGASUMMA TEENISTUSALADE JARELE KOOSSEISU SEADUSE KOHASELT 1927/28 A.
 FONCTIONNAIRES, EMPLOYÉS ET SURNUMÉRAIRES DES INSTITUTIONS CIVILES ET MILITAIRES ET DANS LES ENTREPRISES
 ÉCONOMIQUES DE L'ÉTAT POUR L'ANNÉE 1927/28.

1.	Arv—Nombre				Palgasumma (kuus) kr. Montant des salaires (par mois) en kr.					
	ametnikud	vabapalgalised	ülemäärased	kokku	%	fonctionnaires	employés permanents	surnuméraires	ensemble	% au total des institutions civiles
A. Riigikogu kantselei ja riigikogu poolt määratud kontrollaparaaat — A. Chancellerie du Parlement et la Contrôle d'Etat (designé par le Parlement)	130	17	37	184		23 125	1 325	2 010	26 460	
B. Valitsemisaparaaat (tsiviil ametkonnad)—B. Administration civile (institutions du gouvernement)	439	100	117	656		63 390	6 665	6 865	76 920	
I. Riigikantselei (ühes riigivanema ja riikli statist. töõjõud)—Chancellerie d'Etat (y compris les fonct. du Chef d'Etat et de la statistique)	55	4	20	79	1,0	6 350	435	1 245	8 030	1,3
II. Välissuhted—Rapports extérieurs	63	12	15	90	1,1	32 600	2 530	1 280	36 410	5,8
Sellest: keskasutus—Dont: institution centrale	27	4	10	41	0,5	4 835	275	570	5 680	0,9
välisesindus—légations etc à l'étranger	36	8	5	49	0,6	27 765	2 255	710	30 730	4,9
III. Ühiskondliku elu korraldamine—Réglementation de la vie sociale	1 995	973	655	3 623	45,8	101 465	69 540	34 068	295 093	47,5
a) Õiguskord (kohtud eraldi p. c.)—Police et prisons	1 794	736	84	2 614	33,0	165 070	49 065	4 780	219 515	35,3
Keskasutused (sise- ja kohtuminist.)—Inst. centr. (min. de l'intér. et de justice)	39	10	30	79	1,0	7 070	620	1 805	9 495	1,5
Sellest: kohtuminist. keskasutus—Dont: min. de justice	19	3	3	25	0,3	3 685	190	160	4 015	0,6
Politseiasutused ja ametnikud (ka pol. pol.)—Police	1 699	161	44	1 904	24,0	162 995	9 965	2 330	165 290	26,6
Vanglad (ka Harku koloonia)—Prisons	56	565	10	631	8,0	5 005	39 080	645	44 730	7,2
b) Rahvaharidus (õpetajata, kelleist v. eraldi allpool)—Instruction publique (les instituteurs sont traités à part)	86	174	387	647	8,2	11 130	15 850	20 013	46 993	7,6
Keskasutus—Instit. centrale	25	4	4	33	0,4	4 610	280	240	5 110	0,8
Riigikoolid ja kõrgemat õppeasutised (peale õpetajate)—Écoles entretenues par l'Etat (fonction. au res que les instituteurs)	52	168	378	598	7,9	5 290	15 460	19 503	40 253	6,5
Riigikeskharidus—Archives centrales	9	2	5	16	0,2	1 230	130	270	1 630	0,3
c) Tervishoid, hoolekanne ja töö—Hygiène publique, assistance et travail	115	63	184	362	4,6	15 285	4 025	9 275	28 585	4,6
Keskasutus—Instit. centrale	53	6	8	67	0,8	6 310	395	430	7 135	1,2
Tervishoiu ja ravitusasutised—Établiss. sanitaires et hygiéniques	19	16	71	106	1,4	2 660	1 040	3 255	6 955	1,1
Hoolekande asut.—Établiss. d'assistance	33	39	105	177	2,2	4 440	2 460	5 590	12 490	2,0
Tööinspektsioon—Inspection du travail	10	2	—	12	0,2	1 875	130	—	2 005	0,3
IV. Majanduse ühiskondliku korraldamine—IV. Réglementation de la vie économique	1 645	632	1 847	4 124	52,1	163 700	40 060	58 596	262 356	45,4
a) Rahandus ja maksuaparaaat—Finance et impôts	457	479	137	1 073	13,6	60 650	29 835	9 280	99 665	18,0
Keskasutus (ilma järgneva maksuaparadi keskasutustita) ¹⁾ —Instit. centrale	49	14	12	75	0,9	7 360	940	835	9 135	1,5
Otsene maksustamine (ja kinnisvar. hind.) ²⁾ —Imposition directe (et taxation des immeubles)	170	134	59	363	4,6	24 400	8 370	4 675	37 445	6,0
Aktiisid—Actes ²⁾	138	51	40	229	2,9	10 310	3 225	2 295	21 830	3,5
Tollid—Douanes ²⁾	100	280	26	406	5,2	12 480	17 300	1 475	31 255	5,0
b) Metsavaldamine, maareformi teostamine ja põllutöö—Administration des forêts, réalisation de la réforme agraire et agriculture	1 019	57	1 569	2 645	33,4	89 520	3 720	40 815	144 055	23,2
Keskasutus—Instit. centrale	156	50	20	226	2,9	20 360	3 225	1 030	24 615	4,0
Maamõõdu ja -korraldam. ametn. (keskasut. juures)—Personnel de l'arpentage et d'amélioration	130	6	—	136	1,7	14 925	405	—	15 330	2,5
Riigimaade valitsemine (ülemad ja valits.)—Admin. des terres d'Etat	144	—	—	144	1,8	14 500	—	—	14 500	2,3
Riigimetsa valitsemine (ülemad ja metsnikud)—Admin. des forêts et gardes forestiers d'Etat	542	—	1 540	2 082	26,3	48 745	—	39 270	88 015	13,3
Katse- ja kontrollasutused—Stations expérimentales et de contrôle	7	1	9	17	0,2	1 200	90	515	1 805	0,3
Loomatervishoid—Vétérinaire	40	—	—	40	0,5	4 790	—	—	4 790	0,8
c) Tööstus- ja kaubandusalaade reguleerim.—Réglementation de commerce et de l'industrie	32	5	8	45	0,5	5 615	320	430	6 365	1,0
Keskasutus—Instit. centrale	28	4	7	39	0,4	4 330	255	370	4 955	0,8
Riiklik proovikoda ja patendiamet—Contrôle des métaux préc. etc.	9	1	1	11	0,1	1 285	85	80	1 410	0,2
d) Ühendusteel ja sideasutused—Routes et communications	137	91	133	361	4,6	18 015	6 185	8 073	32 273	5,2
Keskasutus—Instit. centrale	12	4	6	22	0,3	2 165	260	350	2 765	0,4
Ehitustehnika—Contrôle des constructions publiques	11	—	—	11	0,2	1 810	—	—	1 810	0,3
Sisevete uurimine—Investigation des eaux intérieures	3	—	—	3	0,0	525	—	—	525	0,1
Mereasutused valitsemine—Navigation maritime	35	8	12	55	0,7	4 460	530	685	5 675	0,9
Tuletornid ja -laevad—Phares et navires-phares	19	60	63	142	1,8	2 615	3 965	3 851	10 431	1,7
Sadamad ja ujuvad abinõud—Ports et docks	57	19	52	128	1,6	6 440	1 430	3 197	11 067	1,8
Kokku valitsemisaparaaat—Total pour l'administration civile	3 758	1 621	2 537	7 916	100,0	414 135	112 565	95 191	621 891	100,0
Sellest: keskasutused—Dont les institutions centrales ²⁾	439	100	117	656	8,3	63 390	6 665	6 865	76 920	12,4
kohalised ja erileasandele tähtvad asutused—Dont les institutions locales et spéciales	3 319	1 521	2 420	7 260	91,7	380 745	105 900	88 326	544 971	87,6
C. Õigusemõistmine (kohtud ja prokurat.)—Tribunaux, justice et procureur	353	256	44	653		72 305	16 795	2 525	91 625	
D. Piirivalve—Garde-frontière	800	—	—	800		40 485	—	—	40 485	
E. Riigikaitse ²⁾ —Défense nationale	4 921	774	5 695			384 925	43 185	428 110		
Kokku A-E—Total pour A-E	11 856	3 392	15 248			1 065 660	142 911	1 208 571		
Peale selle:—Outre cela:										
Bruttobüdzeti all olevad riigi majanduslikud ettevõtted—Les entreprises d'Etat au budget brut	2 348	1 916	2 581	6 845		217 610	126 950	148 419	492 979	
Raudtee—Chemins de fer	1 199	1 263	2 414	4 881		117 495	55 260	139 065	311 820	
Sellest: raudteevalitsem.—Dont administration des chemins de fer	232	71	21	324		27 605	4 650	1 190	29 260	
Post, telegraaf ja telefon—Postes, télégraphes et téléphones	1 102	591	1 221	2 914		93 420	37 150	6 357	136 827	
Sadamatehased—Usines de port	38	56	16	110		5 365	4 485	1 052	10 872	
Laevastuuremat—Agence de navigation d'Etat	9	—	28	37		480	—	1 990	2 470	
P.-tel.-tel. peavalits. kesktöökoja—Atelier des postes-tél.-téléphones	6	1	1	8		860	75	55	990	

¹⁾ Maksustamise, aktsiisi ja tolli peavalitsused arvatud ühes vastavate aladega (v. märkus lhk 214).

²⁾ Kõik riigiteenijad sõjaministeeriumis ilma ajateenijaita.

Näiteks asjaolu, et meil teatud kilomeetrite arv raudteid, mis praeguse töökorralduse ja vedude intensiivsuse juures niipalju personaali vajavad, ei ole kuidagi seotud ei meie valitsemisaparaadi, ega muude aladega.

Muidugi oleks igati selgem, kui sarnased ettevõtted oleks nettobüdzetil nagu enamjaos välisriikest. Tendentsinnapoole avaldub meilgi, sest peale nettobüdzetile viidud ettevõtete (Eesti Pank, Põlevkivitööstus, Metsatööstus ja Riigitrikikoda) on meil olemas veel rida mingisuguseid vahepealseid asutusi, „mitmesuguste abiettevõtete“ nime all. Riigi eelarvesse on võetud ainult nende puhaskasu osa (tuludes) — sellega nettobüdzetil. Samal ajal aga on nende koosseisud võetud sisse koosseisude seadusse, mis neid seob kindla personaaliga, samuti kui riigiraudteid ja teisi ettevõtteid bruttobüdzetil.

Meie oleme neid ettevõtteid käsitanud koos teiste bruttobüdzeti ettevõteteiga, kuna nende

teenijali riigiteenijate õigused. Sellele vastavalt tuli muidugi riigieelarve palga krediti summast koosseisuseaduse kohaselt täiendada sadamatahaste, laevatehase ameti ja p.-tel.-tel. kesktöökoja ning tervishoiu ning hoolekande asutiste põllumajapidamise kohta.

3. Riigiteenijate ja kondade järele.
Personnel des institutions d'après les branches.

Toodud tabel (tab. 1) sisaldab kõiki riigiteenijaid, peale riigikoolide õpetajate, kellel ka riigiteenijate õigused (koosseisu seadus § 4. (nende arv oli 510).

Neid käsitame allpool eraldi ühes teiste õpetajaga, seda enam, et nad palga eripalgaseaduse alusel saavad.

Tabelis ei ole meelega antud üldsummat, et eriti rõhutada selles toodud riigiteenijate rühmituste suurt sisulist erinevust (v. ülal).

Kui aga soovime teha kindlaks, millise osa moodustavad üldisest riigiteenijate hulgast tähtsamad rühmitused, saame järgmise kokkuvõtte:

Riigiteenijate arv valitsemisaparaadis ja teistel aladel:

	Arv	Palgasumma kuus (kr)	%			
			Arv		Palgasumma	
A. Rahvaesinduse asutused	184	26 460	1,2	0,8	2,2	1,5
B. Valitsemisaparaat (tsiviilametkonnad)	7 916	621 891	51,9	35,3	51,4	36,5
C. Kohus (ühes prokuratuuriga)	653	91 625	4,3	3,0	7,6	5,4
D. Piirivalve	800	40 485	5,2	3,6	3,4	2,4
E. Riigikaitse	5 695	428 110	37,4	25,3	35,4	25,2
Kokku	15 248	1 208 571	100	69,0	100	71,0
F. Riigi majanduslikud ettevõtted bruttobüdzetil	6 845	492 979	—	31,0	—	29,0
Üldse	22 093	1 701 550	—	100	—	100

Ligi 1/3 riigiteenijaist (31%) moodustab riigi majanduslikkude ettevõtete personaal; ainult veidi vähem (29,4%) riigikaitse ja piirivalve (riigiteenijad riigikaitstes üksi — 25,8%); kohus—3%; rahvaesinduse organid omavad 0,8% ja valitsemisaparaat (tsiviilametkonnad) ühes kõikide alluvate ja kohapealsete asutustega annab vaid 35,8% koguarvust.

Kõik need % on muidugi palju väiksemad, kui arvesse võtaksime õpetajaid, kelle palgad kogusummas ainult veidi väiksemad riigi majanduslikkude ettevõtete personaali omist.

4. Valitsemisaparaadi koosseis. Valitsemisaparaadile (tsiviilametkonnale) ühes kohtuga kuulub riigiteenijate üldhulgast kaugelt väiksem osa (35,8% arvust ja 36,5% palgasummast).

Sellejuures on eriti tähelepanuväärt vahet juhtivate keskasutuste ja kohapealsete täidesaatvate ning eriülesannetega organisatsioonide vahel.

Tsiviilametkondade keskasutused, meie poolt eraldatud kujul*) omavad vaid 7,7% üldisest riigiteenijate arvust ja 10,8% palgasummast. Kõik ülejäänud — 91,7% tööjõudu ja 87,6% palga — kuulub kohapealsetesse ning eriülesannetega täitvatesse asutustesse. See vahet rõhutada tuleks, kui siin arvestaksime ka õpetajaid. Kuid ka nii on selge, et pole mingit erilist personaali kuhjumist keskasutustesse — need 439 ametnikku, 100 vabateenijat ja 117 ülemääralist (neist 112 majateenijat), kes keskasutuses tööl, ei oma peaaegu mingit kaalu suure kohapealsete ning eriülesannetega personaali kõrval.

	Ametnikud	Vabateenijad	Ülemääralsed	Kokku	%
Arv					
Keskasutused	439	100	117	656	8,3
Kohalised ja eriülesannetega asutused	3 319	1 521	2 420	7 260	91,7
Kokku	3 758	1 621	2 537	7 916	100
Palgasumma (kuus kr)					
Keskasutused	63 390	6 665	6 865	76 920	12,4
Kohalised ja eriülesannetega asutused	350 745	105 900	38 326	544 971	87,6
Kokku	414 135	112 565	95 191	621 891	100

*) Mittenõusolija meie poolt tehtud asutuste liigitusega võib tabeli järele vastavad parandused teha.

Alade järele valitsemisaparaadis, peale väikse koosseisuga (1%) riigikantselei (ühes riikliku statistikaga) ning välissuhete, võib eritada kaks suuremat rühma: ühiskondliku ja majanduselu korraldamise alad. Õpetajate ärajätisel omavad nad 45,9% ja 52,1% tsiviilametkondade tööjõust. Väiksepalgalise riigimetsavaldamisala mõjutusel on aga palkade vahekorrad tasakaalsem: ühiskondliku ala personaal omab 47,5% ja majandusala—45,4% palgasummas.

Suurim valitsemisala (keskasutusis ühes alluvaiga arvestades ja jällegi õpetajaita) on põllutöö ja maareformi teostamine, kus töötab 33,4% kogu tsiviilametkondade tööjõust. Maareformi teostamine ja põllutöö korraldamine jäävad aga siin kaugelt varju suure metsava-

litsemise ametkonna kõrval (2082 isikut). Selle suurima tsiviilametkonna madalalpalgaliste ülemääraste (metsavahtide) tõttu kuulub sellele alale 26,3% tööjõu kõrval ainult 13,3% palgast.

Järgnevaks suuremaks alaks on politsei ja vanglad, kuhu kuulub 33% tööjõust (2614 isikut). Palgasumma protsendist, mis sellele peaaegu võrdne — 35,3% — selgub, et siin palkad keskmisele tasapinnale vastavad.

Rahandus- ja maksuaparaat oma 13,6% tööjõust ja 16% palgast asub kolmandal kohal*). Ülejäänud 20% tööjõudu ja 25% palgast jaguneb vähemate alade vahel.

Üksikuist ametkondest, on eriti tähelepanuväärsed oma laialise, enamjaolt kohapealse, organisatsiooni ja suure hulga sarnlevate ametkohtade poolest järgmised:

	Riigiteenijate arv	% valitsemisaparaadi üldarvust	Palgasumma tuh. kr	%
Metsade valitsemine (ülemad, metsnikud ja metsavahtid)	2082	26,3	83	13,3
Politsei	1904	24,0	165	26,6
Maksuaparaat (tollid, otsene maksustamine ja aktsiisid*)	998	12,7	91	14,5
Vanglad	631	8,0	45	7,2
Kokku	5615	71,0	384	61,6

Need ametkonnad omavad ligi 3/4 valitsemisaparaadi koosseisust ja 2/3 palgasummast.

5. Õigusmõistmine. Andmed kohtute personaali kohta koosseisude järele:

	Arv	Palgasumma kuus	Sellest majateenijad ja käsijalad	
			Arv	Palgasumma kuus
Riigikohus	85	7190	4	235
Kohtupalat	49	7710	2	115
Rabukogud	491	62340	32	1820
Kokku	575	77240	38	2170
Prokuratuur	78	11860	6	355
Üldse	653	89100	44	2525

Teiste rühmituste koosseisudesse me käesolevalt ei süvene. Riigikogu kantselei ja Riigikontroll alluvad Riigikogule, kes ise nende koosseise kontrollib. Riigikaitse ja piirivalve alade kohta puuduvad üksikasjalisemad andmed.

*) Maksuaparaat, olgugi arvult kaunis suur, ei kujunda mingit ühtlast kogu, ja omab igas eriharus, peale kohaliste ametnikkude, ka keskorganisatsiooni (vastava peavalitsuse). Nii erinevad:

Riigi majanduslikkude ettevõtete koosseisude harutamine aga sünnib hoopis teisel põhimõttel, kui teiste rühmituste omade.

Toome ainult mõõdamines andmed raudteepersonaali liigtuse kohta, millised kokkuvõtlikult avaldatud pole. Koosseisude (määraliste ja ülemääraliste) järele koosnes raudteepersonaal:

	Arv	Palgasumma kuus	Palgasumma %
Raudteevalitsus	324	33 445	9,8
Veo liiniteenistus	174	13 079	3,8
Veduri teenistus	804	56 537	16,5
Jaamade tehnil. teenistus	1 129	75 874	22,2
" kauband. teenistus	305	20 433	6,0
Rongide teenistus	373	23 756	6,9
Tel-tel. liini teenistus	96	6 010	1,8
Liftilaod	143	8 888	2,6
Tervishoidl. person. liinil	67	6 495	1,9
Tehnika jsk. kohal	1 199	76 600	22,4
Töökojad	39	3 286	1,0
Raudtee tehased	122	10 109	3,0
Peale selle: Sonda-Mustvee-kitsar. teevaru	106	7 328	2,1
Kokku	4881	341 820	100,0

	Peavalitsused		Asutused kohtadel		Kokku	
	Arv	Palgasumma	Arv	Palgasumma	Arv	Kokku
Tollivalitsus	6	820	400	30 485	406	31 255
Otsuste maksude peavalitsus	62	6 620	170	16 080	232	22 700
Kinnisvarade hindamisamet (sell. maamõõdu osak. 82)	74	7 345	57	7 400	131	14 745
Aktiisid peavalitsus	45	4 525	184	17 305	229	21 830
Kokku	187	19 310	811	71 220	998	90 530

6. Keskasutuste koosseis. Kuna rängemaid süüdistusi koosseisude suuruse üle sajab tavaliselt keskasutuste pihta ja kõiki vähendamist ikka seal on alustatud, vaatleme eraldi, kuidas on keskasutused kujunenud koosseisude seaduse järele, kolme või nelja kokkutõmbamise tulest läbikäinult.

Meie ülaltoodud arvestuste järele oli tsiviil keskasutuses:

ametnikke	439	kogusummas	63 390 kr.	palgaga	kuus
vabateenijaid	100	"	6 665	"	"
Kokku:	539	"	70 055	"	"

Kuna 117 ülemääralisest keskasutuste koosseisus oli 112 majateenijat, vaatleme kellest koosnesid need 439 ametnikku ja 100 vabateenijat, kes keskasutuses töötasid.

Koosseise üksikasjaliselt liigitades ja püüdes eraldada juhtivat personaali, kantsleiametnikke, ning mitmesuguseid tehnilisi ülesandeid täitvaid teenijaid, oleme saanud järgneva ülevaate:

	Arv	%
Ministriabiid, peasekretärid ja muu juhtiv personaal	78	14,5
Kõrgem tehnilisi ülesandeid täitev personaal	99	18,3
Alam tehnilisi ülesandeid täitev personaal	210	39,0
Kantsleijõud	152	28,2
Kokku	539	100

Nii on meie keskasutuses puhtkantsleilise töö peal ainult 28,2% koosseisust, kuna tervelt 57,3% täidab kõiksuguseid asutuse tegevusest tingitud tehnilisi ülesandeid (insenerid, maa-mõõtjad, joonistajad, raamatupidajad jne.) Ühe juhtiva isiku kohta tuleb keskmiselt vaid 6 juhitavat, ja mitmepooli on juht oma ainukese abilise kõrval ise ka vastava ala tegelik korraldaja.

7. Kulud rahvahariduse peale palkade krediidis Eelpool koosseisude käsitamisel jätsime välja riigikoolide õppejõud, kes koosseisude järele loetakse ka riigiteenijaks, et neid käsitada koos teiste õpetajaga. Seaduse kohaselt oli nende arv ja palk:

	Arv
Riigikoolide määralsed õpetajad	281
Põllumajanduskoolide õpetajad (ka 6 ülemäär.)	31
Tehnikumi õppejõud	44
Ülikooli valitsus ja õppejõud	138
Harku koloonii õpetajad	7
Lastekodude õpetajad	9
Kokku	510
Palk aastas	1 078 960

Peale selle maksab riik omavalitsusile toetusena kesk- ja kutsekooli õpetajate palga ja algkooliõpetajate palga osa. Need toetused olid 1927/28 eelarves:

Avalikkude- ja eraalgkoolide õpetajate palkadeks makstav toetus	4 241 599
Avalik. põllumajandusl. koolidele	168 000
Kokku Kr.	4 409 599

Selle summa saajate arvu on võimatu teha kindlaks. Sellekohaste kalkulatsioonide aluseks on Haridusministeeriumil võetud keskmised andmed õppeainete ja -asutiste järele. Kuna aga palju õpetajaid kahes jne. koolis korraga õpetavad, ei ühti palgasaajate arv isikute tegeliku arvuga. Nii oli 1926/27 5/a. õpetajate arv koolide andmeil algkoolis 4323, tegelik arv aga koolivalitsuste andmeil 3986 (v. vastav kirjutis käesolevas numbris). Ligikaudset tegelikku õpetajate arvu neis koolis, millised riigi poolt toetust saavad, võiksime arvata:

algkoolis	4004
keskkoolis	1030
kutsekoolis	288
Kokku	5322

Sellele arvates juure riigikoolide õppejõud, saaksime 5832 õpetajat.

Kuigi viimane toetus läheb õpetajate palkadeks ja riik kannab neist üle 80%, oleks selgem see toetus rahvahariduse peale eraldada riigiteenijate palkakrediidist, sest viimast liiki õpetajad riigiteenijate õigusi ei oma.

8. Palkakrediid riigieelarves.

Dépenses pour les salaires dans le budget d'Etat.

Palkakrediid sisaldub riigieelarve § 1 teenistustasu nimetuse all. Kuna sellesse § kuuluvad ka mitmed muud summad peale riigiteenijate palga, teiseks küljest aga ka mitmed teised §§ tegelikult sisaldavad palgasumme,

peame täieliku ülevaate saamiseks omi arvestusi nendega siduma. Selleks võtame vaatlusele eraldi § 1 neli liitrit.

Määraliste palga (1-a) summa koosnes järgmisest summest:

Määraliste palk 1927/28 riigieelarves (aastas).

	tuh. kr
Koosseisude seaduse kohaselt arvestatud riigiteenijate palgad (meie arvestus)	12 169
Määraliste õpetajate palk	1 079
Valitsuse liikmete ja riigikontrolöri palk	89
Riigikogu liikmete palk	270
Muud, lisapalgad jne.	75
Peale selle avalikkude ja erakoolide toetus (õpet. palk. tasum.)	4 410
Peale selle vallandatud ametnikele edasimaksetav palk	59
Üldse § 1-a	18 131
Sellest kulud õpetajate palkadeks	5 489

See tabel on kujukaks täiendavaks illustatsiooniks eelpool öeldule.

Liitrid b (teenistusvanuse tasu) ja d (mitmesugused tasud) sisaldavad väikseid summe (94 ja 550 tuh. kr.), millest osa läheb välja mitte palkade kujul ja neil peatumine vilks liig üksikasjusse.

Ülemääraliste palgal (§ 1-c), selle vastu, peame peatuma. Kui § 1-a sisaldab kulusid, millised toetusena võiks figureerida, siis § 1-c ei sisalda nähtavasti kõiki neid liike, kelle palk siia peaks kuuluma.

Nii, näiteks, Haridusministeeriumi avaldatud ülemääraliste koosseisu kohaselt peaks aastapalk olema 240 156 kr., § 1-c on ette nähtud aga 167 086 kr. Selgub et osa majateenijaid jne.

paiguneb muis §§-es. Üldse sisaldavad veel järgmised §§ palka ja tasu:

1-c Ülemääralsed	2 944 988
9-f Majateenijad ja töölised	437 441
10-e Autojuhtide ja kutsarite tasu	15 727
11-f Autojuhtide ja hobusemeeste tasu	11 700
64-a Põllumajand. palgad rahas	23 978
Kokku	3 483 844

Kuigi viimased kolm §§ ehk erilisi kulusid sisaldavad, peaks § 1-c ja § 9-f küll, vähemalt osalt, käima samalaadilise tööjõu kohta.

Kuna kõigis §§ aga tegemist on riigi poolt ostetava tööjõuga, võtame üldsummasse ka need summad.

Meie poolt koosseisude järele arvestatud ülemääraliste palga võrdudes 2941 tuh. kr. (ilma kaitseväeta), saaksime ülejäägina 543 tuh. kr.

Selles sisalduvad ajutised tööjõud ja mitmesuguste tööliste tasud.

Lõpuks tulevad juurde Sõjaministeeriumi mitmesugused (peale määraliste ja ülemääraliste) palgasummad, millised eelarves antud üldsummana.

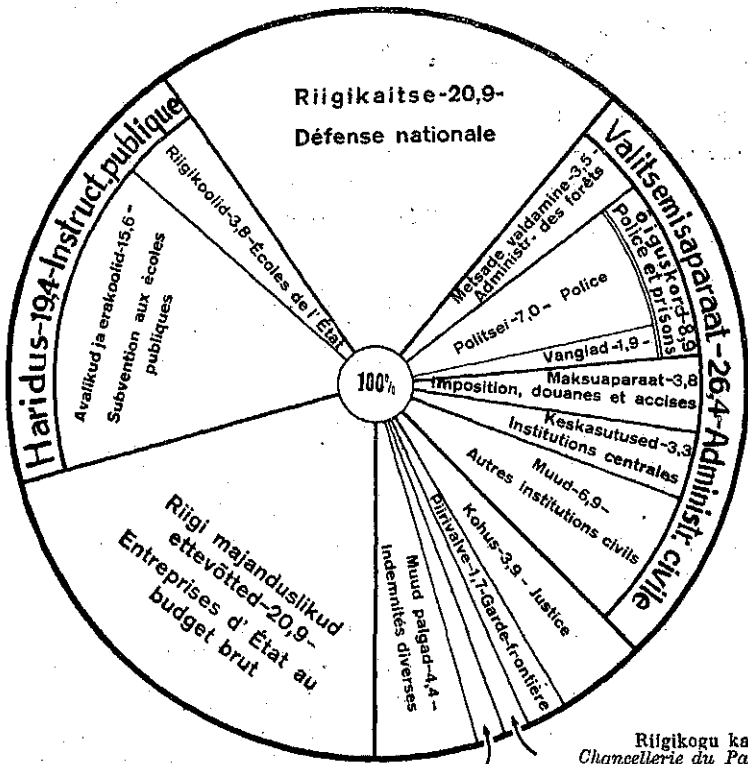
Kokku võrdus palgakreedit 1926/27 eelarves

27.676 tuh. kr., meie täienduse kohaselt 28.278 kr. (sellest erakorraliselt vallandatavale edasimaksetav palk — 59 tuh. kr.) (v. märkus tab. 2 juure).

Nii oli seisukord 1927 a. koosseisuseaduse järele. 1928/29 a. eelarve ettepaneku järele suureneb palgakreedit (§ 1) veelgi 2.213 tuh. kr. võrra. Suurenemise lõviosa tingivad hariduskulud, resp. õpetajate palgad.

Haridusministeeriumi kulude tõus oli	1 404 241
Sõjaministeeriumi " " " "	392 821
Teedeministeeriumi " " " "	242 305

Oma 7.178 786 kr. palgasummaga on Haridusministeerium jõudnud kaugelt ette nii teedekui sõjaministeeriumist, seades suuremate palgakulude reas esikohale hariduskulud.

Riigikogu kantsel ja riigikontroll 1,1. Chancellerie du Parlement et le Contrôle d'Etat.

Valitsus ja riigikogu liikmed 1,3. Membres du Governem. et du Parlement.

Repartitiion en % du crédit des salaires dans le budget d'Etat en 1927/28.

9. Riigiteenijate arvu vähendamisprobleemi õige asetus

Comment on doit poser la question sur la diminution du nombre de personnel.

Ülaltoodud arvestused lubavad asetada õigesse valgustusse mitmeid küsimusi ja teha mõndagi järeldusi:

a) Kõigepealt konstanteerime, et riigiteenijate probleemi sarnasel kujul, nagu teda endale kujutab tavaline kodanik — ametnikkude ülirohkus kesk-asutuis — ei ole üldse olemas. Meie kesk-asutuste koosis on jäänud väikseks ja seda

arvatavasti ka meie riigi suurusega võrreldes. Igatahes aga ei oma see 2,5% riigiteenijate üld-arvust, mis kesk-asutuisis töötamas*), peaaegu mingisugust mõju koosseisude üldise ulatuse peale: isegi 50% võrra veel kesk-asutuisi vähendades, hoiaksime kokku ainult 1,5% üldiseist palgakuludest.

Sarnase olukorraga on ka seletatav, miks kõik need vähenduskatsed, mis kesk-asutuisest vastu olid sihitud, ikka nii vähe tagajärgi on annud.

*) 539 määralist ja 5 ülemääralist riigiteenijat, peale selle veel 112 majateenijat.

b) Üldise riigiteenijate probleemi asemel kerkib üksikui aladel rida konkreetsemaid küsimusi.

Toodud materjalis paistavad need küsimused küllalt reljeefselt. Järjekorras tamed neid, aluseks võttes seda mõju, millist nad omavad riigiteenijate üldarvu ja palgasumma peale:

RIIGITEENIJASKONNA ARVU ja PALGA SUUREMAD PROBLEEMID 1927/28 a. KOOSSEISUDE ja EELARVE JÄRELE.
PROBLÈMES DU PERSONNEL ET DES SALAIRES DES INSTITUTIONS d'ÉTAT en 1927/28.

2.

Tähtsamad probleemid — *Problèmes principaux:*

	Riigiteenijate Personnel (sans instituteurs)		% üldarvust kus arvatud ka õpetajate liigkandide arv**)	Palgakrediit (1000 kr) (riigiteelarve järele) Salaires (1000 kr)	
	arv—nombre	% üldarvust % au total		summa aastas montant total par année	% üldsummast % au total
1. Riigiteenijate probleem (Raudtee, post, telegraaf, telefon, sadamachased jne.) — <i>Problème des entreprises d'État au budget brut (chemins de fer, postes etc)</i>	6 845	31,0	24,5	5 916	20,9
2. Rahvahariduse probleem — Õpetajad riigikoolis, kuid eriti toetus palgamaksimiseks omavalitsustele (õpetajate arv teadmata) — <i>Problème de l'organisation de l'instruction publique (salaires du personnel)</i>	5 830	—	20,9	5 489 ^{*)}	19,4
3. Riigikaitse probleem — Kaitsevõlli (palgasummas ka ajateenijad) <i>Problème de la défense nationale</i>	5 695	25,8	20,4	5 906	20,9
4. Valitsemisaparaadi koosseisu probleemid — <i>Problèmes de l'administration civile:</i>					
alade järele — <i>d'après les branches:</i>					
a) riigimetsa valdamine (metsaõllemad ja metsnikud) — <i>administration des forêts</i>	2 082	9,4	7,4	996	3,5
b) õiguskord ja vanglad — <i>police et prisons</i>	2 535	11,5	9,1	2 520	8,9
sellist politsei — <i>dont police</i>	1 904	8,8	6,8	1 983	7,0
vanglad — <i>prisons</i>	631	2,9	2,3	537	1,9
c) maksuaparaat (tollid, otsesed maksud ja aktsiisid) — <i>imposition, douanes et accises</i>	998	4,5	3,6	1 038	3,8
asutuste iseloomu järele — <i>d'après le caractère des institutions:</i>					
d) keskasutuste koosseisu küsimus (ametnikud ja vabateenijad) — <i>question du nombre de personnel des institutions centrales</i>	544 ^{*)}	2,5	1,9	849	3,0
asutuste asumiskoha järele — <i>d'après les locaux des institutions:</i>					
e) üldarvust majateenijate arvu küsimus (ainult üllemääraliste hulgas arvatud) — <i>question du nombre de service domestique des institutions</i>	112	0,5	0,4	74	0,3
5. Õigusmõistmine (kohtud ja prokurat.) — <i>Justice</i>	635	2,9	2,3	1 100	3,9
6. Piirivalve — <i>Problème de la garde-frontière</i>	800	3,6	2,9	486	1,7
Kokku — Total pour problèmes principaux	20 264	91,7	93,4	24 422	86,3
Ülejäänud osa riigiteenijaskonnast — <i>Le reste du personnel des institutions:</i>					
Valitsemisaparaat (ülejäätud peale p. 1–5 mahaarvamist) — <i>Administ. civiles (partie non mentionnée ci-dessus)</i>	1 645	7,5	5,9	1 987	6,9
Riigikogu kantselari ja Riigikogu poolt määr. kontrollaparaat — <i>Chancellerie du Parlement et le contrôle d'État</i>	184	0,8	0,7	318	1,1
Valitseuse liikmed ja riigikontrolör — <i>Membres du Gouvernement et le Contrôleur d'État</i>	—	—	—	69	0,3
Kokku eelmisega — Ensemble avec le précédent	22 093	100%	—	26 746	94,6
Peale selle on palgakrediit arvatud kulud — <i>Outre cela le crédit des salaires dans le budget d'État comprend:</i>					
Riigikogu liikmete palk — <i>Indemnité des membres du Parlement</i>	—	—	—	270	1,0
Ajuine tööjõud (§ 1-c, 9-f, 10-c, 11-f ja 64-a ülejääk, peale üllemääraliste palga mahaarvamist) — <i>Main d'oeuvre tempor.</i>	—	—	—	543	1,9
Teenistusvanuse tasu — <i>Indemnité de l'ancienneté</i>	—	—	—	94	0,3
Mitmesugused tasud — <i>Indemnités diverses (sous diverses formes)</i>	—	—	—	625	2,2
Üldse — Grand total	—	—	—	28 278^{*)}	100,0

Lihtsaim vormuleering küsimusele, millest on leitud koosseisu suurus: *Problème exprimés sous la forme d'une question dont la solution influence directement nombre et montant des salaires:*

Milliseid ettevõtteid soovib riik ise eksploateerida; kui võrd vastab nende ettevõtete palgalist arv eksploatatsiooni soovitava teurkusele ja kui võrd ratsionaalne on töökorraldus?

Kuidas ja kui intensiivselt soovib riik korraldada haridust ja selle kättesaadavust? Kui tugev peab olema mete riigikaitse ja milline tema organisatsioon?

Kui palju metsa soovib riik enda valdamisel pidada ja kuidas eksploateerida? Kui võrd intensiivselt kaitset vajab õiguskord; kui palju administratiivseid ülesandeid antakse politseile; palju vanglaid vajab vangistamiste täideviimine? Milliseid maksusid soovib riik võtta ja mil viisil?

Kuidas ja milliseis hoonelis on palgatatud riigiasutised ning kui võrd neid ühiselt palgatada soovitakse?

Kuidas organiseeritud ja kui võrd kättesaadav peab olema kohus? Kui võrd intensiivselt kaitset ja valvet vajab piiri liiklemis- ja kaubaveo kontrolli otstarbeks?

Iga üksik märgitud probleem on ulatuselt riigiteenijate arvu seisukohalt suurem, kui keskasutuste tööjõu küsimus. Ja kokku kuulub siia

üheksasse küsimusse, 85,3% sellest, mis riik üldse palgade näol välja annab (siin on ka õpetajad ja muud kulutused arvestatud).

*) Siia arvatud ka 5 riigiteenijat üllemääraliste koosseisust.

***) % au total ol est compris le nombre approximatif des instituteurs, dont la plupart ne jouit pas de droits du personnel d'État.

1) Siia on arvatud peale eelarve § 1 veel 9-f, 10-c, 11-f ja 64-a summad (489 tuh. kr.) ja sadama tehase, laevaõiduramet ja post-telegr-telef. peavalitsuse tööks vastavad summad (172 tuh. kr.). Ma ja aga arvatud vallandatud ametnikele edasi maksetav palk — 59 tuh. kr. (§ 1 — 27 676 + 489 + 172 — 59 — 28 278 tuh. kr.)

2) 1928/29 eelarves tõusis Haridusministeeriumi palgakrediit 5 775 tuh. kr. pealt 7 179 tuh. kr. peale, suurenedes 1 404 tuh. kr võrra, mis tingitud õpetajate palgakäest. Nii on õpetajate palk tunduvalt kaitsevää palgakuludest suurem.

Nois probleemides peitub see, mille ümber lahinguid on löödud; mida on tuntud, kuid mida väljendati selge ülevaate puudumisel ainult mingis üldlauseis „ametnikkude vähendamisest“.

Kuid just sarnane pealiskaudne küsimuse asetamine ei võimaldanud tungida asja sisusse; näha ära, et kogu raskus peitub kohalises asutis ja eritülesandeis, millised riigi kanda.

Kuna riigiettevõtete koosseise eriseisukohalt tuleb vaadelda, nagu oleme toonitanud, ja maksuaparaat, olgugi arvuult kaunis suur, ka mitme eriharu peale jaguneb, pealegi siin üldarvu kuuluvad ka vastavad keskorganisatsioonid, siis püsivad üldsemate ja suuremate probleemidena ikkagi need, kus tegemist suure hulga ühesuguste kohalasuvate riigiteenijatega.

Neid alasid vastavate kutsenimetusega konkreetiseerides, võiksime öelda, et kui kõrvale jätta riigiettevõtteid siis ülejäänud palgasumma saajaist tulevad eestkätt kõne alla:

	Omavaheline võrdkaal palgasumma alusel		
	1927/28	%	1928/29 (% ligikaudse arvu järel)
Õpetaja	5 489	34,4	37,8
Sõdur	5 906	37,0	36,0
Politseinik . . .	1 983	12,4	11,4
Kõltsunik	1 100	6,9	6,3
Metsavalit	998	6,3	5,7
Piirivalvur	486	3,0	2,8
Kokku	15 960	100%	100

Ärgem rääkigem sellepärast enam umbmääraselt ja üldiselt „ametnikkude vähendamisest“, sest see väljendus on meie oludes muutunud sisutuks. Olgu igal palgakulusid vähendada soovijal julgust asuda probleemilahendusele otseselt, deklareerides, näiteks: on soovilik ümberkorraldada koolihariduse andmist nii ja nii; maksuaparaat on liig kulukas, seda tuleks sarnaselt korraldada jne. (Need on muidugi vaid näited).

Iga lahendus peab aga sisaldama vastava ala positiivset korraldamiskava, sest pole olemas mingit erilist „ametnikkude“ probleemi ja ametkonna teenijaskonna küsimus on ühtlasi ka vastava riigielu ala korraldamise küsimus.

Sarnase konkreetse probleemide asetamise ja nende otstarbekohase lahenduse vastu ei saa kellelgi midagi olla, kuna riik ostab ainult niipalju tööjõudu, kui tal vaja. Alaline üldlausestes kaebamine „ametnikkude rohkuse“ üle aga pole mitte ainult ebaotstarbekas, kuna ta ei vii mingele tagajärgele, vaid mõjub kahtepidi ebamoraalselt: rahvas harjutatakse uskuma, et meil täiesti on mingi „riigisöödikute“ mass ja kihvitatakse viljatult riigiteenijate töötahet.

10. Viidakaid vaatekohti ja võrdluseid.
Points de vue et comparaisons inexactes.

Praegu nägime, kui võrd erinev on tõeline seisukord sellest kujutlusest riigiteenijaskonna kohta, mis loodud tavalises kodanikus. Selle seisukorra võõrli teadmine aga

on sünnitanud meie avalikus elus palju asjatut tolmu.

Kuid on veel teisigi sarnavaid vaatekohti, kus erapooletu ja asjalik valgustus puudub. Märksime neist kaks sagedamini esinevat võrdlust: meie riigiteenijaskonna arvuline võrdlus endise vene valitsemisaparaadiga meie territooriumil ja võrdlused välisriikidega. Esimese kohta pole küll seni konkreetsete arvude ni välja jõutud, oletatakse vaid üldiselt, et vene ajal ametnikke vähem olnud. Välisriikidega aga tehakse lihti võrdlusi, tuues küll riigiteenijate üldarve, küll võrdlusi rahvastikuga jne.

Enamjagu sarnaselt pääliskandseist võrdlustel on sisuliselt täiesti vale. Võrdluses veneajaga pole veel niivõrd tähtis see, et meil juurde tulid enim siin puudunud keskasutused, sest meie väikesed keskasutused ei ületagi niivõrd endiseid vastavaid kubermangu asutusi, kui seda mõnikord arvatakse (loodame vastavat võrdlust ligemal ajal teostada). Tähtsaim asjaolu selles võrdluses on see, et riik oma kätte on koonandanud terve rea uusi funktsioone (metsade valitsemine, maa-reformi teostamine, uued riigiraudteed jne.) teisi aga võrratult laiendanud (kooliharidus, otsene maksustamine jne.) kuna kolmandate laiendamine tingitud iseseisvusest (riigikaitse, piirivalve). Võrdluse teostamisel tuleb kõrvutada muidugi ainult neid alasid, millised täiel määral vastavad endisele. Muude võrdlemisel aga peaks paratamatult võrdlema ka seda hüvede kvantumi, mis riik kodanikele praegu rohkem pakub.

Välisriikidega võrdluses leiame enamjaolt sama puudust. On selge, et ebaõiged andmed tuetuvad, kui võrdluseks võtta riigi andmed, kus raudteed eratevõtete käes ehk netto-büdzettil ja nende teenijate arv üldarvus puudub, ja neile kõrvu seame omad andmed, kus sisaldub viitmanegi raudteevaht. Ehk kui jälle võrdluseks võetakse liitriigi keskasutuste andmed, kuna enamjagu funktsioone täidavad osariikide asutused.

Kõigi sarnaste võrdluste juures tuleb kõrvutamises sarnaste üksikasjadeni minna, et tõelik sisuline vastavus selguks.

11. Mõned suhtarvud riigiteenijaskonna kohta.

Rapport du nombre et des salaires du personnel au nombre de la population.

Lõpuks märgime mõned suhtarvud meie arvestuste kohaselt.

	Riigiteenijate õigustega isikute arv 10 000 elaniku kohta	Palgasumma 1 000 elaniku kohta aastas Kr.
Tsiviil keskasutuses teenivaid (ühes majateenijatega)	6,1	826,8
Üldise valitsusaparaadis teeniv. Sellest poliitsel	70,9	6 954,4
vanglad	17,1	1 776,3
maksuaparaadis teeniv. metsavalitsej. person.	5,7	981,0
18,6	8,9	972,8
Kohus	5,8	892,2
Piirivalvurid	5,8	985,3
Kaitseväelased-riigiteenijad (palgas ka ajateenijad jne.)	7,2	435,3
Õpetajad (ühes omaval. teenijat.)	51,0	5 290,4
Riigiettevõtteis teenivad	ca 52	4 918,9
Sellest raudteelased	61,3	5 299,4
Peale selle muud (v. tab. 2)	43,7	3 674,5
	1,6	284,8

Ei saa avaldamata jätta soovi, et riigieelarve avaldamisel edaspidi palgakreeditele pühendataks rohkem tähelepanu; eriti tähtis oleks lisatabelina anda riigiteenijaskonna ja palgakreediti liigitused umbes samal põhimõtteil, nagu me seda siin oleme püüdnud teha, eritades tähtsamaid alasid, keskning kohalisi asutusi ja riigi majanduslikke ettevõtteid.

Kui riigi majanduslikke ettevõtteid mitte ei taheta netto-büdzetile üle viia, oleks siiski soovitatavam nendele eelarve korras assigneeritavaid summasid näidata eriosana. Eriti aga on vajalik palgakreeditis lahus näidata nende ettevõtete teenijaskonna palka, sest selle vaatlemine sünnib ainult majandusliku eksploatatsiooni ja vajaduste vaatekohalt. Samuti oleks vajalik eraldi käsitada rahvaharidusala palkasid.

Moodustab ju, lõppude lõpuks, üldine palgakreediti veerandi riigieelarvest ja koosseisudega on nii või teisiti seotud kõik meie riikliku elu korraldamise probleemid.

Tab. 1. Sissevedu jaanuaris 1928 a. — Importation en janvier 1928.

Kokkuvõetud on tehtud lühendamata arvude järel. Arvud alla 0,1 on märgitud „0,0“. Les totaux sont établis d'après les chiffres non abrégés. Les chiffres moins de 0,1 sont indiqués par „0,0“.

Dens les chiffres du tableau. Les marchandises passées en transit ne sont pas comprises. L'importation comprend les marchandises destinées à la consommation intérieure et sorties comme telles de douanes estoniennes, puis les marchandises importées en Esstonte pour y subir une transformation supplémentaire, les produits réimportés, etc.	A. Toimetised — En tonnes.																
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Belgia-Belgique	Hollandi-Paig-Bas	Inglise-Anglie-terre	Lähi-Latio-rite	N.S.V.L.-U.R.S.S.	Poola-Poig-ne	Prantsuse-France	Rootsi-Suède	Saksa-magne	Soome-taane-taane	Taani-Daane	Tšehhi-Tšehhi-slovag.	Ühisriigid-Erits-Ühisriigid	Muud-riigid-1) Muud-riigid-2)	Sellest-India-Dont-India	Kokku-Total	%	
15	246	160	18	2 014	227	—	43	3 324	—	—	—	1 907	786	—	8 742	26,2	
—	5	485	—	0,0	—	8	36	0,2	—	—	—	—	0,1	—	5	—	
—	31	17	0,0	628	967	29	—	1 694	2	18	159	33	171	134	9 795	2,1	
—	—	—	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
0,3	—	0,7	0,7	144	0,1	4	14	11	0,1	0,0	—	41	33	14	87	0,3	
—	6	—	31	—	4	3	19	18	—	—	—	—	—	—	104	0,8	
—	—	0,3	30	144	—	0	0,5	21	8	56	—	0,4	30	6	246	0,8	
—	—	0,6	8	—	—	0,1	3	54	215	—	—	—	—	—	137	0,4	
—	0,0	0,6	21	—	—	0,1	3	21	—	—	—	—	—	—	284	0,9	
—	—	0,1	18	8	—	—	21	—	—	—	—	—	—	—	21	0,1	
—	2	30	6	—	—	11	0,8	29	—	—	—	—	—	—	116	0,4	
—	6	76	100	—	—	10	151	880	0,0	15	—	—	—	—	656	2,1	
—	9	9	54	0,2	—	0,4	40	335	2	8	—	—	—	—	116	0,4	
—	81	—	0,3	—	—	—	21	21	—	—	—	—	—	—	2 243	7,3	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	538	1,7	
0,5	0,1	7	—	2	—	2	18	175	0,9	12	0,0	—	—	—	26	0,1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	233	0,8	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
0,0	0,0	0,8	0,1	0,0	—	0,7	0,4	5	0,1	—	—	—	—	—	7	—	
12	3	4 705	70	—	1	5	46	832	14	6	—	—	—	—	997	3,2	
—	—	47	18	684	208	3	15	2 533	4	18	0,1	601	3	—	7 258	23,5	
1	6	—	—	—	—	—	—	351	3	—	—	—	—	—	2 040	6,6	
14	76	57	23	—	—	55	794	351	—	—	—	—	—	—	1 145	3,7	
—	0,0	1	0,4	—	—	0,1	211	254	0,0	4	0,7	990	6	—	1 724	5,6	
—	385	5 568	376	3 479	1 460	123	1 375	10 959	251	155	178	9 953	1 516	290	39 947	120,0	
3,7	1,3	18,0	1,2	11,2	4,7	0,4	4,4	35,5	0,8	0,5	0,6	12,8	4,9	0,8	—	—	
679	70	4 410	600	4 297	2 411	46	780	6 278	188	141	845	4 013	1 732	449	25 990	100	

Kokku-Total { kg, % }
Detsember—Décembre 1927

1) Céréales, pommes de terre, fourrage 2) Denrées alimentaires d'origine animale 3) Poissons et leurs produits 4) A. prod. alim., alcool et boissons 5) Animaux vivants et oiseaux 6) Peaux, cuirs, poils, cheu. et autr. mat. anim. 7) Semences et plantes 8) Bois et ouvrages en bois 9) Papiers et imprimés 10) Colon, lin et autres matières filamenteuses 11) Produits de l'industrie textile 12) Métaux bruts et travaillés en partie 13) Autres ouvrages en métal 14) Machines et outillage agricoles 15) Autres machines, moteurs et moyens de transport 16) Armes, munitions, explosifs, armes à feu 17) Instruments, appareils, verreries etc. 18) Combust. minéraux (charbon, sciure, sciure comb.) 19) Huiles, graisses, résines et leurs produits 20) Engrais 21) Produits chimiques, teintures, drogues 22) Ouvrag. d'art., insk. de musique et autr. artist. Cv. % Kokku-Total	B. Kroonides.—Ekr.—couronne d'Estonie, égale 100/248 gramme de l'or pur (100 marks antérieurs)																
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
2 631	51 838	51 416	2 020	349 987	46 830	—	14 035	681 504	—	—	—	444 825	200 257	—	1 643 446	21,6	
—	3 838	117 408	—	148	—	—	8 633	—	—	—	—	—	410	—	4 341	—	
—	43 366	13 715	—	131 283	261 708	52 138	5 092	96 461	2 417	23 900	43 626	52 118	110 056	47 175	3 400	—	
4 680	7 506	4 079	4 846	—	1 539	15 849	23 682	212 851	2 424	294	—	91 465	84 307	32 694	440 576	5,2	
—	1 821	—	5 745	—	5 713	507	201	19 521	3 064	9 018	—	134	13 000	—	175 413	2,1	
—	100	—	8 278	—	—	165	5 161	48 847	66 427	21 888	—	208	362	1 168	68 334	0,9	
—	7 939	80 304	22 015	5 348	4 665	—	63 190	—	—	—	—	684	378 176	88 778	131 631	1,5	
19 199	9 937	307 406	14 171	14 138	14 138	1 240	10 051	236 555	10 826	4 498	—	11 076	3 698	—	966 149	11,3	
120 006	827	25 120	16 703	—	—	829	50 875	246 707	3 403	5 174	1 398	2 376	550	—	350 502	4,2	
16 054	697	9 306	32 433	200	120	—	2 370	10 724	3 403	1 250	—	3 698	3 698	—	373 270	4,4	
—	—	—	270	—	—	—	48 710	306 412	3 005	41 960	—	36 645	4 985	—	461 870	5,6	
2 330	415	14 871	9 518	4 410	—	8 319	48 710	306 412	3 005	41 960	—	36 645	4 985	—	37 780	0,4	
180	14	3 139	5 659	140	—	5 447	170 319	7 387	1 040	—	—	38	1 182	—	224 237	2,6	
17 474	866	98 123	5 343	—	2 197	5 447	5 389	17 031	—	—	—	45	—	—	149 191	1,9	
798	4 770	12 574	38 764	102 205	60 935	15 486	44 510	84 850	17 946	8 160	—	84 712	1 318	—	467 208	5,2	
2 370	19 170	9 661	9 213	—	4 900	47 498	59 162	135 594	2 481	2 975	—	106 932	6 180	—	439 094	0,8	
—	870	6 801	945	—	16	1 858	42 057	—	208	—	—	1 372	1 372	—	58 557	0,1	
185 924	141 190	757 530	226 459	682 169	402 321	311 632	380 349	2 613 452	119 908	159 595	142 673	1 515 897	922 179	170 815	8 541 240	0,7	
—	—	—	2,2	7,7	3,6	4,4	3,6	—	—	—	—	1,7	17,7	—	2,0	—	
133 890	145 532	610 975	443 507	631 056	506 755	137 373	270 715	2 040 714	155 765	112 148	—	204 204	1 316 720	1 044 483	7 888 817	100	

1) Sallist.—Dont: 1) Argentine (Argentine) 21 tn.—47 154 kr.; 2) Austraalia (Australio) 688 tn.—177 222 kr.; 3) Austria (Austria) 7 tn.—31 075 kr.; 4) Egiptus (Egiptus) 113 tn.—280 132 kr.; 5) Itaalia (Italie) 19 tn.—37 433 kr.; 6) Kanaada (Canada) 101 tn.—92 301 kr.; 7) Kreeka (Grece) 17 tn.—21 029 kr.; 7) Norra (Norvege) 178 tn.—48 366 kr.

Tab. 2. Väljavedu jaanuaris 1928 a. — Exportation en janvier 1928.

Kokkuvõtted on tehtud lühendamata arvude järel. Arvud alla 0,1 on märgitud „0,0“. Les totaux sont établis d'après les chiffres non abrégés. Les chiffres moins de 0,1 sont indiqués par „0,0“.

Dans les chiffres du tableau les marchandises passées en transit ne sont pas comprises. L'exportation comprend toutes les marchandises, ses exportées de l'Estonie et prises les douanes sont comprises, y compris aussi les marchandises étrangères exportées temporairement, pour en tenir la vente ou pour une transformation (ou même à l'étranger) destinées à être réintroduites dans les délais prescrits.	A. Toimetised — En tonnes.																	Kokku Total	%		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17			18	19
	Belgia Belgique	Hollandi Pays-Bas	Inglise Angleteerres	Leedu Lihiväike	Lähi Lätolä	N.S.V.L. U.R.S.S.	Prantsuse Prance	Ruudis Rootsi	Saksas Saksamaale	Soome Soome	Taanid Taani	Uhis-Ameerika Ühendriigid Ühisriigid	Muud riigid	Norra Norra	Poola Poola	Teiste riikide	Kokku Total	%			
1. Tera- ja jahvatatud viil, kartul, loomaliit.	—	—	372	—	—	—	—	1 087	385	290	—	—	—	—	—	—	1 100	7,5			
2. Toiduained — karjasaadused.	—	—	—	0,2	0,1	—	0,6	19	290	—	—	—	—	—	—	—	1 008	6,9			
3. Kala ja kalakaup.	0,3	—	12	0,2	28	—	0,3	11	14	—	—	—	—	—	—	—	197	0,5			
4. Muud toidu- ja maitseained, piiritus ja joogid	—	—	—	—	10	—	—	0,8	68	—	—	—	—	—	—	—	197	1,3			
5. Elusloomad ja linnud (arv) (nombre)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
6. Nahk, nalkakaup ja muud loomasaadused.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
7. Seemned ja elustaimed	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
8. Puu- ja puittootussaadused	81	863	1 931	—	4	5	47	—	245	0,4	0,6	—	—	—	—	—	138	0,8			
9. Paber, paberkaup ja trükitöö	—	—	10	68	19	1 850	727	224	163	140	—	—	—	—	—	—	120	0,7			
10. Püuvili, lina ja muud kiudained	824	—	468	—	6	—	20	19	96	25	97	—	—	—	—	—	188	21,7			
11. Tekstiiltootussaadused	—	0,2	0,3	23	99	—	—	3	169	13	—	—	—	—	—	—	485	55,3			
12. Metallid	—	123	17	—	—	—	—	0,2	—	0,7	—	—	—	—	—	—	405	10,1			
13. Metallikaup	—	—	—	—	0,6	—	—	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	366	2,5			
14. Põllutõmmesinad ja -riistad	—	—	0,4	0,0	0,1	5	0,1	0,1	—	12	—	—	—	—	—	—	27	0,2			
15. Muud töö- ja jõumasin, transportabinõud (arv) (nombre)	—	—	—	—	—	—	—	0,1	—	—	—	—	—	—	—	—	5	0,0			
16. Instrumentid, aparatuur, isasteislad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	—			
17. Kivid, müllid ja nende saadused	—	—	—	—	—	0,0	—	0,2	—	285	0,2	—	—	—	—	—	0,9	—			
18. Kiviüsi, koks, põlevkivi	—	—	—	—	1 032	—	—	0,1	2	—	—	—	—	—	—	—	1 329	9,1			
19. Õlid, rasvad, vaigud ja nende saadused	—	—	0,6	—	—	—	—	0,6	—	—	—	—	—	—	—	—	181	1,2			
20. Väetisained	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	0,1			
21. Keemiaained, värvid, apteegikaup	—	—	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,4	—			
22. Kunstkaup, muusikari ja m. eesp. muus. kaup	945	1 065	3 362	87	0,2	1 661	796	1 371	1 136	298	—	—	—	—	—	—	14 659	100			
Kokku — Total	6,2	6,9	22,9	0,6	8,6	12,7	5,4	8,4	7,8	9,6	1,4	9,5	40	218	878	22	477	—			
%	1 701	1 701	14 184	47	765	1 795	1 216	1 281	4 947	4 957	135	121	1 433	98	15	—	33 516	—			

B. Kroonides — Ekv — couronne d'Estonie, égale 100/245 grammes de l'or pur (100 marks autrichiens).

1. Céréales, pommes de terre, fourrage
 2. Denrées alimentaires d'origine animale
 3. Poissons et leurs produits
 4. Prod. alim., alcool et boissons
 5. Animaux vivants et oiseaux
 6. Peaux, cuirs, poils, cheveux et autr. mat. anim.
 7. Semences et plantes
 8. Bois et ouvrages en bois
 9. Papiers et imprimés
 10. Cotons, lin et autres matières filamenteuses
 11. Produits de l'industrie textile
 12. Métaux bruts et travaillés en partie
 13. Autres ouvrages en métaux
 14. Machines et outillage agricoles
 15. Autres machines, moteurs et moyens de transport
 16. Instruments, appareils, armes à feu
 17. Pierres, terres, poteries, verres etc.
 18. Combust. minéraux (charbons, schistes comb.)
 19. Houilles, graisses, résines et leurs produits
 20. Engrais
 21. Produits chimiques, teintures, drogues
 22. Ouvrag. d'art, instr. de musique et autr. artiel.
 Kokku — Total

Tab. 3. Tähtsamate ainete sisse- ja väljavedu jaanuaris 1928 a. (järg).
 Importation et exportation des principaux articles en janvier 1928 (suite).

Järjek. nr. täielikus üksikainete nomenklat.	Ekr—couronne d'Estonie, égale 100/248 gramme de l'or pur (100 marks antérieurs)	1000 kg	kr	Järjek. nr. täielikus üksikainete nomenklat.	Ekr—couronne d'Estonie, égale 100/248 gramme de l'or pur (100 marks antérieurs)	1000 kg	kr
1.		2.	3.	4.		5.	6.
SISSEVEDU							
517	Vikatid	—	—	XIX. Õlid, rasvad, vaigud ja nende saadused			
519	Ern. käsitöörilistad	14,4	29 187	731	Kivisöetõrv	—	—
521	Vasktorud	1,9	3 434	739	Nafta toores	40,0	9 200
522	Vasktraat isoleer. Ø 0,5—12,5 mm	4,3	6 732		Sel.: Poola	40,0	9 200
526—527	Vaskkaup igasugune	2,9	14 585	740	Petroleum	1 585,6	160 474
530	Alumiiniumkaup ern.	4,9	22 954		Sel.: N.S.V.L.	688,6	69 871
XIV. Põllutöömashinad ja -riistad						517,0	54 028
547—548	Viljapeksugar.aituuriid jõumasi- naga ja ilma	1,1	1 250	742	Ühisriigid Saksa	350,0	36 875
551	Traktorid	—	—		Sel.: Poola	211,9	52 965
554	Põllutöömashinate osad	2,4	2 318		Ühisriigid	90,2	22 542
XV. Muud töö- ja jõumashinad, transportabinõud				746	Määrdeõli ern.	48,9	12 233
555	Aurumashinad, lokomobillid	1,2	1 830		Inglise	45,0	11 250
556	Plahvatusjõumashinad	2,5	4 542		Määrdeõli ern.	109,3	42 637
502-a	Separaatorid ja m. pilmandus- masinad	17,5	31 997		Sel.: Poola	64,8	25 285
	Sel.: Saksa	13,2	21 180		Saksa	20,8	8 313
	Rootsi	3,2	8 887		Taani	11,9	4 654
570	Õmblus- ja pilutusmasinad ja nende osad	5,0	17 650	751	Paraffin	40,5	16 604
	Sel.: Saksa	5,0	17 530	755	Kampol	9,3	3 991
505, 561	Igasugused lööstusmasinad ja abinõud rauast, malmist tera- sest	130,9	173 154	761	Sel.: Ühisriigid	7,3	3 153
		22,9	55 020		Kookosõli	4,8	3 617
566, 566-a	Mashinate ja aparaatide osad	10 tk.	28 593		Sel.: Rootsi	4,0	2 991
573—577	Veesõidurilistad	199 "	20 000		Saksa	0,8	828
578—580-a	Sõiduautod	1,0	5 906	770	Loomarasy tehniliseks tarbeks	2,5	1 618
585	Jalgrattad	0,8	16 458	787, 792	Pehmest kummist asjad ühend. kiudainetega	3,4	27 199
595	El.-dünamod, -mootorid, trans- formatorid	6,6	15 009	— 793	Kummist jalanõud	17,6	91 226
602	El.-lambid metallinidiga	9,3	8 603	790	Sel.: Läti	6,8	33 790
607—608	El.-juhed isoleeritud	1,7	25 043		N.S.V.L.	4,7	30 117
609	El.-ja telef.-kaablid metallpantse- riga	6,8	37 789		Soome	3,7	15 431
610	Telegr.-, telef.-, raadioaparaadid, -tarbeasjad, -osad	0,3	2 709	794	Veoaudote massiiv-kummishiinid	—	—
XVI. Instrum., aparaad. ja lasker.				798	XX. Väetisained	1 145,4	67 855
617	Arstiristad, -aparaadid ja -tarbe- asjad	0,3	2 709	802	Toomassilakk jahvatatud	150,0	6 200
621—627	Kellad	1,5	10 574		Superfostaat	804,0	41 729
641—643-b	Laskerilistad	0,4	2 100		Sel.: Rootsi	794,0	41 210
XVII. Kivid, mullad ja nende saad.					Soome	16,0	519
644	Vabrik. ja ohit. tarvitatav savil	0,4	11	803	Kaalisool	100,0	7 000
661	Tulekindlad kivid ja tahvlid (shamotikivid)	645,1	70 966	804	Tshilliisalpeeter	33,8	7 774
700—702	Fajanskaup	26,7	22 571	808	Väevelhapu ammoniaak	54,5	4 905
703—706	Portselankaup	8,5	11 092	XXI. Keemiaain., värv., apieegikaup			
707—725	Tahvelktaas ja klaaskaup	46,7	68 064	811	Väevelhapu alumiinium	78,1	7 038
XVIII. Kivisüsi, koks, põlevkivi				864	Kaustiksooda puhastamata	28,0	7 838
726	Kivisüsi	7 258,8	149 191		Sel.: Saksa	15,6	4 206
		6 587,7	131 753		Inglise	13,5	3 632
VÄLJAVEDU							
I. Tera- ja jahvatatud vilil, kartul, loomatoid				806	Pesusooda	89,6	8 955
22	Kartul toores	1 086,5	90 200	875	Sõehape (vedel)	3,7	1 987
	Sel.: Rootsi	1 086,5	90 200	890	Väevel toores, tükkid	965,3	95 680
II. Toiduained—karjasaadused				977	Valmistatud arstirohud	0,7	15 865
30	Sealiha värske ja soolatud	0,6	706	979—985	Lõhna- ja kosmeetikaained	0,2	6 043
30-a	Pekon	298,2	381 645	986—998	Mineraalvärvid	28,0	8 018
	Sel.: Inglise	298,2	381 645	1003	Aniliinvärvid	5,7	17 210
31	Sealiha suitsut. (singid, küljed)	1,9	2 476	1031	Parkimisekstraktid	272,9	126 448
32	Loomaliha	290,5	183 151	1040	Saapamääre	2,4	3 478
	Sel.: Soome	283,4	178 546	XXII. Kunstkaup, muusikariistad ja muu eespool nimetatamata kaup			
34	Lambaliha	6,1	4 899	1048—1053	Muusikariistad	5,5	41 271
	Sel.: Soome	3,7	2 977	1054	Kirjutusmaterjal ern.	0,8	4 943
	Rootsi	2,4	1 922	IV. Muud toidu- ja maitseained, piiritus ja joogid			
38	Sea- ja loomarasv sulatatud	—	—	66	Teral Leib, pain normal	11,0	4 923
42-a	Kohupim	1,2	527		Sel.: Läti	9,6	4 308
43	Või	404,8	1 101 141		Poola	1,2	531
	Sel.: Saksa	331,0	900 193	77	Õunad	—	—
	Inglise	73,9	200 943	130	Kartulijahu	26,0	9 100
45	Munad	—	—		Sel.: Soome	26,0	9 100
III. Kala ja kalakaup				149	Shokolaad	12,1	42 505
47—49	Värsked kalad	72,4	49 343	V. Elusloomad (arv)			
57—59	Kalakonservid	41,4	23 761	185	Hobused (arv)	138 tk.	33 215
		1,9	8 609		Sel.: Läti	135 "	650
				186	Veised (välja arvatud vasikad) (arv)	1 "	15
				189, 190	Sead, põrsad (arv)	1 "	15
I. Tera- ja jahvatatud vilil, kartul, loomatoid				VI. Nahk, nahkkaup ja muud loomasaadused			
22	Kartul toores	1 086,5	90 200	193	Loomanahad kuivalt soolatud	3,0	10 790
	Sel.: Rootsi	1 086,5	90 200		Sel.: Saksa	1,7	5 975
II. Toiduained—karjasaadused					Ühisriigid	1,3	4 800
30	Sealiha värske ja soolatud	0,6	706	194	Loomanahad märjalt soolatud	67,9	142 960
30-a	Pekon	298,2	381 645		Sel.: Saksa	33,2	74 674
31	Sealiha suitsut. (singid, küljed)	1,9	2 476	V. Elusloomad (arv)			
32	Loomaliha	290,5	183 151	185	Hobused (arv)	138 tk.	33 215
	Sel.: Soome	283,4	178 546		Sel.: Läti	135 "	650
34	Lambaliha	6,1	4 899	186	Veised (välja arvatud vasikad) (arv)	1 "	15
	Sel.: Soome	3,7	2 977	189, 190	Sead, põrsad (arv)	1 "	15
	Rootsi	2,4	1 922	VI. Nahk, nahkkaup ja muud loomasaadused			
38	Sea- ja loomarasv sulatatud	—	—	193	Loomanahad kuivalt soolatud	3,0	10 790
42-a	Kohupim	1,2	527		Sel.: Saksa	1,7	5 975
43	Või	404,8	1 101 141		Ühisriigid	1,3	4 800
	Sel.: Saksa	331,0	900 193	194	Loomanahad märjalt soolatud	67,9	142 960
	Inglise	73,9	200 943		Sel.: Saksa	33,2	74 674
45	Munad	—	—	V. Elusloomad (arv)			
III. Kala ja kalakaup				185	Hobused (arv)	138 tk.	33 215
47—49	Värsked kalad	72,4	49 343		Sel.: Läti	135 "	650
57—59	Kalakonservid	41,4	23 761	186	Veised (välja arvatud vasikad) (arv)	1 "	15
		1,9	8 609	189, 190	Sead, põrsad (arv)	1 "	15

Tab. 3. Tähtsamate ainete sisse- ja väljavedu jaanuaris 1928 a. (järg).
 Importation et exportation des principaux articles en janvier 1928 (suite).

Järjek. nr. (täielikus üksikainete nomenklat)	Ekr—couronne d'Estonie égale 100/248 gramme de l'or pur (100 marks antérieurs)	1000 kg	kr	Järjek. nr. (täielikus üksikainete nomenklat)	Ekr—couronne d'Estonie, égale 100/248 gramme de l'or pur (100 marks antérieurs)	1000 kg	kr
1		2	3	4		5	6
VÄLJAVEDU							
201	Sel.: Ühisriigid Inglise Suured parknahad Sel.: Inglise Saksa	31,5 3,0 26,9 26,1 0,4	60 464 7 536 108 953 104 413 2 686	338	Sel.: Belgia Inglise Soome Takud	773,5 423,0 67,8 102,7	1 369,1 748,8 120,0 115,0
213—223 227 235	Karusnahad Jõhvid Sooled	0,9 2,7 17,1	46 695 12 392 31 475	XI. Tekstiiltoöstussaadused			
VII. Seemned ja elustaimed		94,5	29 745	350—352	Puuvillaniit ja lõng Sel.: Saksa Leedu Läti	404,1 106,7 77,2 13,7 10,6	1 503 936 441 971 332 410 46 500 42 520
238	Linaseemned	94,5	29 745	354—363	Puuvillariite Sel.: Läti Norra Taani	194,2 80,1 38,2 24,9	848 263 342 012 170 369 110 000
VIII. Puit- ja puutööstussaadused		3 178,3	597 852	382	Pakkimis- ja kotirite Sel.: Taani	55,7 54,7	84 786 83 227
247—251 252 253—256	Paigid, prussid, pakud, latid Liiprid Laud ja piangud Sel.: Hollandi Inglise	— — 654,75 st. 314,37 st. 312,31 st.	— — 126 164 59 898 59 855	387	Purjerite Sel.: Taani Soome Saksa	24,2 17,6 4,2 1,7	73 842 53 775 12 750 5 175
257	Propsid Sel.: Inglise Läti	837 kj. 621 kj. 216 kj.	662 600 62	397—399	Villane riie Sel.: Läti Türgi	1,1 0,9	25 851 12 774 11 418
259 270	Krohvimispeerud Vineer Sel.: Inglise Saksa	— 1 064,0 1 011,8 32,8	— 288 100 271 900 8 700	XII. Metallid			
271	Vineerist tootlõhjad Sel.: Saksa Frantsuse Inglise	246,9 173,3 40,4 32,6	146 050 104 910 21 000 19 800	456	Vanaraud Sel.: Saksa Hollandi	345,1 151,3 123,1	12 745 6 100 4 585
272 275-a	Tikutraat Uksed Sel.: Inglise	28,5 9,1 9,0	7 630 4 556 4 498	468	Vanavask Sel.: Saksa	7,9 6,2	3 951 3 071
275-b	Mööblid Sel.: Inglise	13,0 12,6	7 360 6 810	XVII. Kivid, mullad ja nende saad.			
IX. Paber, paberkaup ja trükiilöö.		4 885,1	1 046 176	649	Tsement Sel.: Läti	1 329 1 081,9	48 478 39 264 39 264
295 315	Kaltsud igasugus. (peate villaste) Pakkimis-paber Sel.: Inglise Peru Brasiilia	18,5 209,9 139,6 31,0 14,5	4 755 73 186 50 010 10 221 4 789	650-a	Kips Sel.: Soome	295,2 295,2	9 000 9 000
316	Rotatsioonipaber Sel.: N.S.V.L. Rootsi	1 611,6 1 306,9 223,3	436 086 365 927 51 477	659	Telliskivid vaapamata	—	—
322	Kirjutus- ja trükipaber Sel.: N.S.V.L. Saksa Leedu	502,3 295,9 157,6 38,6	142 070 91 744 37 200 10 672	XIX. Õlid, rasvad, vaigud ja nende saadused			
X. Puuvill, lina ja muud kiudained		1 483,0	2 487 638	764	Värnits	—	—
337	Lina	1 815,0	2 327 276	XXI. Keemiaain., värv., apteegikaup			
				924	Kaseiin	15,8	19 800
				1 026	Tuletikud Sel.: Ühisriigid Inglise	133,6 74,0 59,6	69 550 44 000 25 550

Tab. 4. Väliskaubandus jaanuaris 1928 a. (tollimettele järele). — Commerce extérieur en janvier 1928 (par les bureaux de douane).

	Tallinna	Valga	Pärnu	Narva	Loksa	Haap- salu	Kuressa- aare	Kunda	Paldiski	Rokku Total
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1000 kg { Sissevedu—Importation	28 705	1 227	387	619	—	—	—	9	—	30 947
{ Väljavedu—Exportation	12 191	679	72	253	—	—	432	1 032	—	14 659
Üldabikalk—Total de l'importation et de l'export.	40 896	1 906	459	872	—	—	432	1 041	—	45 606
Kroonides { Sissevedu—Importation	8 062 487	288 960	57 875	120 379	—	—	—	16 539	—	8 541 240
{ Väljavedu—Exportation	6 907 878	1 057 799	137 891	29 492	—	—	31 363	39 264	—	8 203 687
Üldabikalk—Total de l'importation et de l'export.	14 970 365	1 341 759	195 766	149 871	—	—	31 363	55 803	—	16 744 927

Tab. 5. Tollisatuste tulud detsembris 1927 a. (tuh. mk) — Recettes douanières en décembre 1927 (1000 marks.)

	Detsember—Décembre			Tulud I. V—I. XIII.		
	1927 a.	1926 a.	1925 a.	1927 a.	1926 a.	1925 a.
Sisseveotoll—Droit d'importation	177 040	148 117	130 547	1 375 133	1 327 295	1 128 967
Väljaveotoll—Droit d'exportation	4 920	13 720	10 721	55 801	126 591	94 199
Lisatoll—Accidents	340	226	297	3 373	4 640	2 939
Kantsleimaks—Taxes de bureau	385	276	265	3 704	2 860	1 884
Trahvid—Amendes	278	186	251	2 233	2 215	2 235
Mitmesugused—Autres recettes	708	462	51 908	8 310	8 721	57 951
Kokku—Total	183 671	162 987	193 939	1 448 554	1 472 322	1 286 175
Ladumaks—Droit de magasinage	774	805	2 629	8 279	8 401	10 000
Sadamamaks—Droits de port	8 063	8 813	8 148	81 566	78 810	72 608
Kraana tarvit. m.—Droits pour l'emploi des grues	—	—	—	—	30	—
Kokku—Total	8 837	9 618	10 777	89 845	87 241	82 608

	Rongide arv Nombre de trains	Arakasutatud läbilaskevõimaluse % % de l'expl. de la capacité	Reisijate üldarv (tuh.) Voyageurs-km (milj.)	Sellest III kl. (tuh.) III cl. (milj.)	Istekohade arvu kasutamise % % des places occupées	Tühjade kaubavagunite üldarvust % des wagons à marchandises non chargés	Laaditud kaubavagunite keskmine teljekoorem*) Charge moyen wagon à marchand.	Kaubarongi keskmine kaal (tonnides) Poids moyen d'un train de marchandises	Kaubarongi keskmine telgede arv Nombre moyen d'essieux pour un train de marchand.
a) Lalaroopalised teed — Voie large									
Paldiski—Keila	62	14,3	64	62	15,8	7,86	1,59	—	—
Haapsalu—Keila	129	20,8	814	778	31,2	29,02	2,48	173	39,42
Keila—Tallinna	2 084	—	2 762	2 738	47,9	31,84	2,95	118	24,19
Sellest: Keila—Nõmme	1 963	57,6	683	668	37,1	—	—	—	—
Nõmme—Tallinna	2 077	76,5	2 079	2 072	54,4	—	—	—	—
Neist: elektrirong. (Pääsk.-Tal.)	1 890	—	1 941	1 941	44,7	—	—	—	—
Tallinna—Tapa	530	61,1	3 804	3 455	50,8	31,47	4,93	524	79,14
Tapa—Narva	296	31,8	2 525	2 409	42,1	30,03	4,06	354	58,69
Tapa—Tartu	293	52,5	3 413	3 088	50,0	22,89	3,61	402	68,96
Tartu—Valga	573	—	2 170	1 982	44,5	21,87	2,84	404	78,39
Neist: mootorv. Tartu—Elva	213	—	175	175	87,1	—	—	—	—
Valga—Irboska	128	18,8	1 149	1 094	38,6	25,70	3,19	—	—
Kokku — Total	3 311	—	16 701	15 606	44,9	28,52	4,03	426	66,88
November—Novembre 1927	3 136	—	13 801	12 806	39,8	29,88	4,08	436	67,51
Detsember—Décembre 1926	2 978	—	14 991	14 508	44,0	80,23	4,24	471	72,93
1/IV — 31/XII 1927	31 620	—	180 658	150 571	47,8	27,47	3,90	436	69,52
1/I — 31/XII 1927	41 068	—	198 482	186 399	46,2	27,56	4,04	458	62,78
b) Kitsaroopalised teed — Voie étroite									
Tallinna—Pärnu	1 092	—	3 706	3 246	52,4	28,26	2,60	168	79,05
Sellest: Tallinna—Türi	783	—	1 894	1 663	56,5	28,09	2,63	257	119,56
Türi—Mõisaküla	402	—	1 226	1 073	48,4	27,27	2,44	104	50,22
Mõisaküla—Pärnu	282	—	586	510	49,0	31,57	2,87	160	74,81
Haruteedel	1 125	—	1 253	1 173	39,5	36,33	3,29	109	—
Sellest: Liiva—Vääna	128	—	110	110	57,9	34,80	3,87	—	—
Lelle—Eidapere	100	—	20	20	48,8	32,60	3,51	86	38,87
Türi—Tamsalu	313	—	423	398	41,3	31,11	1,18	62	37,48
Riisela—Orajõe	194	—	74	73	36,6	27,87	1,75	30	18,88
Mõisaküla—Valga	154	—	290	237	30,2	31,51	0,26	201	72,42
Valga—Mõniste	105	—	149	149	38,9	34,73	2,37	93	44,00
Sonda—Mustvee	221	—	187	186	50,0	44,17	3,31	130	63,05
Üldse—Grand total	1 875	—	4 959	4 419	48,4	29,89	2,73	155	71,17
November—Novembre 1927	1 773	—	3 975	3 594	44,9	26,64	2,67	146	67,55
Detsember—Décembre 1926	1 753	—	4 742	4 478	47,2	30,54	2,44	145	62,43
1/IV — 31/XII 1927	19 219	—	43 424	39 059	48,6	28,92	2,57	147	61,45
1/I — 31/XII 1927	24 811	—	54 332	49 001	50,9	29,8	2,65	145	66,12

	Lalaroopalised teed—Voie large			Kitsaroopalised teed Voie étroite		
	Detsember—Novem.		1/IV—31/XII	Dets. Dec.		1/IV—31/XII
	1927	1926	1927 a.	1927	1927 a.	
2. Kaubavedu — Transport des marchandises						
Saadetiste arv — Nombre des envois	40 858	33 194	422 363	527 620	22 185	210 806
kaal — poids (tuh. ton.)	102	89	1 138	1 456	61	496
tn-km (tuh.)	10 492	9 379	124 612	163 310	4 301	37 508
Sellest: erakaubad — Dont marchandises privées	38 183	32 466	396 632	499 843	20 924	202 632
arv — nombre	86	83	882	1 183	61	455
kaal — poids (tuh. ton.)	8 629	8 320	90 986	126 113	3 702	34 293
tn-km (tuh.)	25 322	22 874	270 957	356 427	14 977	140 114
Erakaupadest väikekiirus. — Marchand. privées à petite vitesse	82	81	857	1 153	54	444
arv — nombre	8 027	8 115	87 865	122 485	3 644	33 189
Erakaupadest N.S.V.L. — Marchandises privées pour l'U.R.S.S.	399	429	2 685	3 909	—	—
arv — nombre	4	5	34	48	—	—
kaal — poids (tuh. ton.)	560	959	5 460	855	—	—
tn-km (tuh.)	3. Pagasivedu — Transport des bagages					
Fakkide arv — nombre	28 826	24 159	248 912	407 887	12 529	110 912
kaal — poids (tuh. ton.)	0,6	0,7	7,3	9,2	0,3	2,9
tn-km (tuh.)	63	65	585	729	25	229
4. Reisijate vedu — Transport des voyageurs.						
Reisijate üldarv — Nombre total de voyageurs	354 367	346 212	3 826 348	4 709 345	118 792	1 056 597
Sellest: Välisühendus — Comm. avec l'étranger	3 163	2 884	37 868	48 858	510	7 274
Dont: Kobalik liikumine — Mouvement local	351 204	343 328	3 788 480	4 660 487	118 282	1 049 123
Sellest: I klassis	178	97	1 045	1 290	—	—
II	8 456	3 389	78 886	98 434	6 091	48 082
III	345 733	342 720	3 746 417	4 614 621	112 701	1 008 515
Reisija-km üldarv — Voyageurs-km.	16 700 787	14 990 662	160 057 563	193 482 025	4 958 843	4 342 363
Sellest: Elektrirongid — Trains électriques	1 941 828	1 852 634	20 119 611	23 334 613	—	—
Dont: Mootorvagnid —	174 699	—	2 055 654	2 055 654	—	—
Reisijaid üle tee-km peale — Voyageurs par km exploité	24 815	22 274	288 718	294 920	9 839	86 157
Keskmine sõidukaugus — Parcours moyen	47,1	43,3	42,0	42,1	41,7	41,0
Magamiskaartide üldarv — Cartes pour wagon-lits vendues	4 033	3 963	37 532	47 930	509	5 378
Jaamaeesile-piletite üldarv — Tickets d'entrée vendus	12 460	12 320	138 704	160 128	2 068	17 741
5. Veerevkoosseltsu kasutamise — Exploitation du matériel roulant						
Rongide üldarv — Nombre total de trains	3 811	2 798	31 620	41 063	1 875	19 219
Rong-km üldarv — Trains-km.	177 908	180 437	1 782 875	2 285 359	127 650	1 200 890
Sellest reisirongides — Dont trains de voyageurs	140 696	142 171	1 278 084	1 059 929	78 206	693 819
Vedur-km üldarv — Locomotives-km.	159 719	168 754	1 503 752	20 956 658	136 093	1 270 425
Telg-km üldarv — Essieux-km.	6 930 668	6 736 040	70 060 749	91 783 472	6 610 370	63 889 824
Sellest: Reisivagunite — Voitures à voyageurs	3 624 180	3 129 412	29 566 778	37 978 670	1 919 192	16 779 717
Dont: Kaubavagunite — Wagons à marchandises	3 306 488	3 007 628	40 493 971	53 804 802	4 691 178	47 110 107
Keskmine telgede arv rongis — Moyenne des essieux par train	38,95	37,33	39,29	40,16	51,78	53,20
Sellest: Reisirongides — Trains de voyageurs	33,20—8,00	31,31	30,27—8,05	30,39—8,00	—	—
Dont: Segarongides — Trains mixtes	44,74	32,17	44,62	43,17	39,03	47,49
Dont: Kaubarongides — Trains de marchandises	66,88	72,93	69,62	62,78	71,17	70,92
Kesk. kaubar kaal — Poids moyen d'un train de marchand.	426	471	436	458	155	147

*) Keskmine telje koorem kitsaroopalisel teel on arvestatud paartelje pealt.

Tab. 7. Tallinna sadama tegevus veebruaris 1928 a.
Mouvement du port de Tallinn en février 1928.

Rahvuslik lipp Pavillons nationaux	Sellest—Dont																Laevadega veetud Transport de	
	Üldse Grand total				Rootsimaalt-le De-vers Suède				Saksamaalt-le De-vers Allemagne				Soomemaal-le De-vers Finlande					
	Arv Nombre	Maht Ton. net	Neist laaditult*)		Arv	Maht Ton. net	Neist laaditult		Arv	Maht Ton. net	Neist laaditult		Arv	Maht Ton. net	Neist laaditult		Relsijaid (arv) Voyag. (nombre)	Kaupu (tonnides) Marchan. (tonnes)
			Arv	Maht Ton. n.			Arv	Maht Ton. n.			Arv	Maht Ton. n.			Arv	Maht Ton. n.		
I. SISSE TULNUD — VALISSÖIT — I. ENTRÉES — LONG COURS																		
Pesti	8	3 281	8	3 281	5	919	5	919	—	—	—	—	—	—	—	—	7	4 803
Sell.aur.—Dont bat. à vap.	8	3 281	8	3 281	5	919	5	919	—	—	—	—	—	—	—	—	7	4 803
Inglise	4	3 624	4	3 624	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	283
Prantsuse	1	813	1	813	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	122
Rootsi	8	7 172	6	8 232	7	6 244	5	2 304	1	928	1	928	—	—	—	—	—	4 785
Saksa	19	13 284	17	11 769	—	—	—	—	17	11 678	16	11 285	1	1 072	—	—	81	11 055
Soome	10	7 791	7	4 784	—	—	—	—	3	2 696	3	2 696	7	5 095	4	2 088	255	413
Taani	2	1 500	2	1 500	—	—	—	—	1	719	1	719	—	—	—	—	—	2 087
Kokku—Total	52	37 465	45	29 003	12	7 163	10	3 223	22	16 021	21	15 578	8	6 167	4	2 088	378	23 493
1/I—29/II 1928	116	85 182	95	63 735	20	10 732	17	4 792	49	36 202	43	30 541	17	12 142	9	3 559	795	56 622
Jaanuar 1928	64	47 717	50	34 732	8	3 569	7	1 569	27	20 181	22	14 969	9	5 975	5	1 771	417	33 124
Veebruar 1927	51	33 548	40	25 127	3	1 299	3	1 299	18	11 855	17	11 249	10	5 619	6	2 209	183	23 680
RANNASÖIT — CABOTAGE																		
Rannasõit—Petit cabot.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. VALJA LÄINUD — VALISSÖIT — II. SORTIES — LONG COURS																		
Eesti	6	2 472	6	2 472	4	780	4	780	—	—	—	—	—	—	—	—	9	3 020
Sell.aur.—Dont bat. à vap.	6	2 472	6	2 472	4	780	4	780	—	—	—	—	—	—	—	—	9	3 020
Inglise	4	3 624	4	3 624	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 855
Prantsuse	1	813	1	813	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	252
Rootsi	6	5 839	4	4 393	3	716	3	716	—	—	—	—	1	3 677	1	3 677	1	1 248
Saksa	19	13 284	19	13 284	—	—	—	—	10	6 720	10	6 720	4	3 661	4	3 661	90	4 410
Soome	9	7 155	6	4 148	—	—	—	—	2	2 060	2	2 060	7	5 095	4	2 088	257	1 215
Taani	1	781	1	781	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	388
N. S. V. L.	1	1 851	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku—Total	47	35 319	41	29 515	7	1 496	7	1 496	12	8 780	12	8 780	12	12 433	9	9 426	357	12 388
1/I—29/II 1928	107	79 893	85	56 488	15	6 078	14	3 622	27	19 765	25	18 567	30	26 717	16	11 955	770	25 577
Jaanuar 1928	60	44 074	44	26 973	8	4 580	7	2 126	15	10 985	13	9 787	18	14 284	7	2 559	413	11 169
Veebruar 1927	52	34 675	37	28 541	7	3 855	5	2 081	15	9 983	13	8 208	8	5 011	5	2 268	156	11 537
RANNASÖIT — CABOTAGE																		
Rannasõit—Petit cabot.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Tab. 9. Maapanga äriseis 31.VIII—30.XI 1927.
Situation financière de la Banque agricole de 31.VIII—30.XI 1927.

	31. VIII	30. IX	31. X	30. XI
a) Peapank (milj. mk)—Banque principale (millions de mk)				
AKTIVA—ACTIF.				
Kassa ja jooksvad arved—Caisse et comptes courants	26,4	24,3	37,8	33,7
Protseptpaberid—Effets	72,7	76,0	66,6	66,6
Operatsioonideks määratud pantkirjad—Lettres de gage pour les opérations	20,4	19,5	18,0	23,8
Laenuid—Prêts	116,8	126,1	137,7	145,0
1926 ja 1927 a. tähtajalised maksud—Impôts à terme au 1926 en 1927	1,4	1,4	1,3	8,9
Muud aktivad—Autres actifs	13,5	12,9	11,9	19,5
Kokku—Total	251,2	260,2	273,3	297,5
PASSIVA—PASSIF.				
Panga kapitalid—Capitaux et réserves	103,7	103,7	103,7	103,7
Eesti maapanga pantkirjad—Lettres de gage de la Banque agricole	117,0	126,3	137,9	146,6
Realiseerimisele määratud pantkirjad—Lettres de gage à réaliser	8,5	7,4	5,5	11,4
Kustutusfond—Capital d'amortissement	0,2	0,2	0,2	1,6
Protseptfond—Capital des intérêts	2,3	2,3	2,3	7,7
Muud passivad—Autres passifs	19,5	20,3	23,7	26,5
Kokku—Total	251,2	260,2	273,3	297,5
b) Riiklikkude põllumajanduslike laenu ja ostuvõlgade osakond (milj. mk) — Sect. des crédits d'État pour l'agricult. et des dettes d'achat.				
AKTIVA—ACTIF.				
Kassa ja jooksvad arved—Caisse et comptes courants	57,9	50,2	61,6	66,3
Maaparanduslaenu fondi arvel omandatud Eesti Maapanga pantkirjad—	—	—	1,1	2,1
Kasutamata Riigikassa krediidid—Crédits du Trésor d'État non utilisés	177,0	147,0	117,0	97,0
Laenuid—Crédits	1 179,6	1 220,8	1 248,4	1 276,3
a) asunikude ehituslaenu—crédit de bâtiment aux nouv. exploit. agr.	998,8	1 085,0	1 057,2	1 081,2
b) maaparanduslaenu—crédit d'amélioration du sol	177,9	181,2	181,6	182,5
Ostuvõlad—Dettes d'achat	307,3	309,1	318,4	322,3
1927 a. tähtajalised maksud—Impôts à terme	55,5	46,6	58,1	46,5
1926 a. tähtajaliste maksude võlad—Dettes des impôts à terme 1926	2,3	2,1	1,8	1,5
Muud aktivad—Autres actifs	11,6	13,2	14,1	14,9
Kokku—Total	1 788,2	1 789,0	1 820,5	1 826,9
PASSIVA—PASSIF.				
Laenude fondid—Fonds des crédits	1 382,7	1 382,6	1 380,3	1 379,2
a) asunikude ehituslaenu—crédit de bâtiment aux nouv. exploit. agr.	1 181,2	1 181,1	1 178,9	1 178,0
b) maaparanduslaenu—crédit d'amélioration du sol	201,5	201,5	201,4	201,2
Asunduskapital—Capital de nouvelle exploit.	7,0	7,0	18,2	15,8
Kapitalid müüdü varandusist—Propriétés réalisées par vente	362,5	364,4	384,0	387,8
Laenuid ja ostuvõlgadeid 1927 a. eest arvatud intressid—Intérêts sur les crédits et les dettes d'achat de 1927	21,3	21,3	29,1	29,4
Muud passivad—Autres passifs	14,7	13,7	13,9	14,7
Kokku—Total	1 788,2	1 789,0	1 820,5	1 826,9

*) Avec cargaison.

Tab. 12. RIIGI SISSETOLEKUD DETSEMBRIS (1000 mk).
 RECETTES DE L'ÉTAT en DÉCEMBRE (en 1000 mk).

	1927	1926
Korralised tulud—Recettes ordinaires:	835 189	829 566
I. OTSEKOHESED MAKSUD — CONTRIBUTIONS DIRECTES:	125 040	129 773
1. Tulumaks—Impôt sur le revenu	53 123	54 434
2. Äri- ja tööstusmaksud — Impôts sur bénéfices industriels et commerciaux	58 780	50 000
3. Maa- ja hoonetemaksud — Contributions foncières	7 753	6 713
4. Maks kapitali % pealt — Impôt sur les intérêts	1 422	10 569
5. Kinnitusmaks — Mutations, immeubles et droits immobiliers	4 981	5 082
6. Pärandusmaks — Impôt sur les successions	3 996	2 075
II. LÕIVUD JA TASUMAKSUD — TIMBRES ET ENREGISTREMENTS:	38 929	39 340
7. Tõpelmaks ja muud lõivud — Timbres	34 289	34 143
8. Patendid ja proovid — Contributions des patentes, droits de vérification	914	790
9. Mitmesugused tasumaksud—Enregistrements	3 726	4 407
III. KAUSSED MAKSUD—IMPÔTS INDIRECTS:	232 233	205 564
10. Tollid — Douanes	135 694	159 819
11. Aktsiisid — Droits et taxes (accises)	40 539	45 746
IV. RIIGIMONOPOOLID—MONOPOLES DE L'ÉTAT.	151 791	139 860
12. Piiritusemonopol — Monopole d'alcool	151 791	139 860
V. RIIGI ETTEVÕTTED JA VARANDUSED — ENTREPRISES ET PROPRIÉTÉS DE L'ÉTAT:	270 813	304 878
13. Riigi kapitalid — Fonds de l'État	14 951	21 876
14. Maad, hooned, metsad ja veed — Domaines, forêts et eaux de l'État	78 964	94 083
15. Raudteed — Chemins de fer	114 381	102 919
16. Sadamad ja laod — Ports et dépôts	10 165	9 542
17. Post, telegraaf, telefon — Postes, télégraphes, téléphones	47 727	40 973
18. Mitmesugused riigi ettevõtted—Entreprises diverses de l'État	1 120	31 268
19. Mitmesugused riigi varandused—Propriétés diverses de l'État	4 105	4 227
VI. SEGATULUD—RECETTES DIVERSES:	17 269	11 492
Kokku—Total	836 075	830 907
Tagasi makstud eelmiste aastate maksu—Reversements des années précédentes	886	1 341
Erakorralised tulud—Recettes extraordinaires	2 067	—
Operatsiooni fondide ja laenude tagasimaks—Encassement des fonds de roulement	1 967	—
Kursivahe eksportõrdeidelt—Différence de change perçue sur les transactions de commerce extérieur	100	—
Üldse sissetulekoid—Total des recettes	837 256	829 566

Tab. 14. VABARIIGI PIIRIDEST ÜLESÕITNUTE ARV VEEBRUARIS 1928 a.
 NOMBRE DES PERSONNES PASSÉES LES CONFINS DE LA RÉPUBLIQUE EN FÉVRIER 1928.

	Sisse sõitnud Entrées			Välja sõitnud Sorties		
	M.	N.	K.	M.	N.	K.
Välispassidega <i>Passeports pour l'étranger</i>	Riiklonduse Järele <i>D'après la sujétion</i>					
Eesti — Estonie	253	118	371	309	197	506
Ameerika — États-Unis	12	2	14	10	2	12
Austria — Autriche	11	2	13	10	1	11
Belgia — Belgique	5	1	6	4	—	4
Helveetsia — Suisse	14	4	18	12	5	17
Hollandi — Pays-Bas	15	3	18	14	2	16
Inglise — Angleterre	33	7	40	33	5	38
Itaalia — Italie	8	2	10	10	1	11
Leedu — Lithuanie	34	10	44	37	13	50
Läti — Lettonie	203	58	261	207	60	267
N. S. V. L. (Vene) — U. R. S. S.	141	37	178	167	47	214
Poola — Pologne	42	9	51	36	9	45
Prantsuse — France	20	3	23	24	2	26
Rootsi — Suède	32	5	37	33	2	35
Saksa — Allemagne	100	23	123	100	23	123
Soome — Finlande	112	42	154	98	34	122
Taani — Danemark	17	3	20	17	1	18
Tshehhoslovakkia — Tchécoslovaquie	13	3	16	15	1	16
Ungari — Hongrie	5	1	6	4	1	5
Muud riigid — Autres états	19	3	22	19	5	24
Riiklonduseta—N'ayant auc. sujét.	31	15	46	32	17	49
Sisepassidega—Passeports ordinair.	—	—	—	—	—	—
Eesti — Estoniens	—	—	7 267	—	—	7 283
Läti — Lettons	—	—	5 010	—	—	5 158

Välispassidega <i>Passeports pour l'étranger</i>		Piiripunktide järele—D'après les cordons de la frontière.	
Tallinn	337 90	427	330 117 441
Valga	598 185	781	615 178 79
Narva	175 76	251	215 119 83
Mõisaküla	27 7	34	31 6 3
Piirivalvepunktid — D'après les cordons de la garde-frontière.	45 13	58	50 13 63
Kokku — Total	1180 351	1 531	1241 433 1 674
Neist — Dont	—	—	—
Transiit — Transit	104 26	130	80 17 97
Diplom. passiga — Pass. dipl.	69 20	89	74 22 96
Sisepassidega—Passeports ordinair.	—	—	—
Valga	—	861	—
Mõisaküla	—	372	—
Kotkküla	—	102	—
Mõnaste	—	48	—
Piirivalvepunktid	—	10 894	—
Kokku — Total	—	12 277	—
Üldse — Gr. total	—	13 808	—
1/I—29/II 1928.	—	26 596	—
Jaauanur 1928	—	12 788	—
Veebruar 1927	—	10 003	—

Tab. 25. TOIDUAINETE MAKSUMUS KALORILISE SISALDUSE JÄRELE
 1925—1928 a.
 COÛT DES DENRÉES ALIMENTAIRES À LA BASE DE LEUR VALEUR NUTRITIVE 1925—1928.

	1000 kalori maksumus sentides—Coût par 1000 calories en cents				
	Keskmiselt Moyenne			1928	
	1925	1926	1927	I	II
1-2. Sealiha—Viande de porc	54	54	44	42	42
3. Seapekk—Lard	22	21	16	15	15
4-5. Loomaliha—Viande de bœuf	59	68	59	44	46
6-7. Vasikaliha— de veau	50	55	48	40	40
8-9. Lambaliha— de mouton	34	37	35	33	35
10. Searasv sulatam.—Graisie de porc	22	21	16	15	15
11. sulat.—Saindoux	22	19	18	17	17
12. Loomarasv sulatam.—Graisie de bœuf non fondue	14	14	12	11	11
14. Teavorst—Saucisson	77	83	80	80	80
15. Sink—Jambon	43	43	38	37	37
16. Rõimed, värsked—Petits harengs baltiques, frais	57	59	53	65	69
17. Kiltud, värsked—Esports frais	52	72	49	63	63
18. Haugid —Brochets	142	118	118	113	99
19. Ahvenad —Dorches	102	104	96	102	93
Tursad —Perches fraîches	89	66	53	69	69
21. Rõimed, soolat.—Pet. harengs balt. salés	48	50	52	56	56
22. Kiltud —Esports salés	35	43	36	28	28
23. Heeringad —Harengs	36	37	37	37	37
29. Rukkijahu—Farine de seigle	7	5	6	6	6
Rukkijahu — hlütse	10	8	9	9	9
30. Sepikujahu — de froment	12	11	11	11	11
Nisupüü — biütse	16	17	16	16	16
32. Odrajahu — d'orge	9	9	9	9	9
34. Odratangud—Gruau d'orge	11	11	10	10	10
35. Kruubid—Orge perlé	12	12	12	12	12
36. Rukkileib—Pain de seigle	9	8	9	9	9
37. Peenleib — demi-blanc de seigle	15	14	14	14	14
38. Sepik — de froment	16	16	15	16	16
39. Naelasa — blanc	18	17	18	18	18
40. Rõõskpiim—Lait frais	22	22	21	24	23
42. Hapukoer—Crème aigre	33	32	31	33	32
43. Kohupõim—Caillebotte	37	38	41	42	40
44. Või, meierei—Beurre de table	38	35	35	38	37
45. kõõgi — de cuisine	32	31	31	36	34
Taimköõgi — végétal	18	17	17	17	17
Juust šveitsi—Fromage suisse	54	54	54	54	54
46. Kanamunad—Oeufs de poule	112	107	99	137	132
47. Kartulid—Pommes de terre	10	8	8	9	10
48. Porgandid—Carottes	37	47	83	34	34
49. Peedid—Bettesaves	41	52	53	36	36
50. Kaalikad—Navets	43	62	69	45	45
51. Hersed—Pois séchés	13	13	13	13	13
52. Oad —Fèves	12	14	11	11	11
53. Kapsad, hapud—Choucroute	124	276	249	140	140
54. värsked—Chou frais	73	172	132	61	61
55. Sibulad—Oignons	215	166	145	76	114
56. Riis—Riz	14	14	14	14	14
57. Manna—Manna	18	18	17	17	17
58. Makaronid—Macarons	25	24	21	20	20
59. Kartulijahu—Fécule de pommes de terre	15	18	12	12	12
60. Suhkur, peenike—Sucre en poudre	12	11	12	11	11
61. Meel—Miel	65	75	65	64	65

Tab. 16. Liikvel olev raha (kuu 1-ks) Billets en circulation (au 1-er du mois).

Table with columns for different types of banknotes: Eesti panga tähted-Billets de la Banque d'Est, Riigipankas tähted-Billets du Trésor, Kokku liikvel oleva raha - Circulation totale, Peale selle vahetamine - Outre cela change en circulation. Rows include monthly averages and specific months from May to Dec.

Tab. 20. Kapitali emissioonid - Emissions des capitaux. (1000 Ekr.)

Table showing capital emissions by company type: Aktiaseltsed ja osahisused, Asutatud Sociétés fondées, Kapitali suurendat - Augmentation de capitaux, Likvideeritud Liquidations, Kapitali vahendat - Diminut. de fonds. Rows include monthly averages and specific months from May to Dec.

Tab. 17. Rahakate Couverture

Table showing coverage of banknotes: Rahakate tähted - Billets de banque, Riigipankas tähted - Billets du Trésor, Kokku liikvel oleva raha - Circulation totale, Peale selle vahetamine - Outre cela change en circulation. Rows include monthly averages and specific months from May to Dec.

Tab. 21. Tööstustoodang - Production de quelques industries.

Table showing industrial production: Virret Moit (lüh.tr.), Pärim (kg), Paberosse (tuh.tr.), Tubakad (kg), Tuliikked (tuh.tr.), Hülssed (tuh.k.), Lööre (tr.), Veini (tr.), Põlevikud (tuh.kg). Rows include monthly averages and specific months from May to Dec.

Tab. 18. Pankade vaheline arvukoda - Mouv. de la chambre de compensation.

Table showing inter-bank clearing: Tšekide arv - Nombre de chèques, Summa - Montant. Rows include monthly averages and specific months from May to Dec.

Tab. 22. Loomataundid - Epizooties. (Haigete loomade arv - Nombre des animaux malades)

Table showing animal diseases: Põrnataud Anthrax, Taftiaud Maltus, Maruataud Lyssa, Kõrjataud Scabiés, Sigade punataud Erysipelas suis, Lehtne tüliskus Tuberculosis, Veiste punah. Piroplasmosis bovum, Veiste pah. peat. Coryza gang. bovum, Hõbuste verep. haligus Morbus macul., Nõg Adenitis equorum, Hõbuste müst. kusehaigus Haemoglobin. naemia par.

Tab. 19. Protestitud vekslid - Effets protestés.

Table showing protested bills: Arv - Nombre de chèques, Summa - Montant. Rows include monthly averages and specific months from May to Dec.

Tab. 23. Tapamajade tegevus - Fonctionnement des abattoirs.

Table showing slaughterhouse activity: Veised Gros bétail, Vasikad Veaux, Lambad Moutons, Kokku sigu Total des porcs. Rows include monthly averages and specific months from May to Dec.

1) Andmed on seatud kokku Kaub. tööstus- ja Rahaministeriumi poolt väljaantud aktiaseltside ja osahisuste registreerimise ja osakapitali summa muutmise lubade ning ministriumides saadud ettevõtete likvideerimise teadaannete põhjal; arvestamata on kuldbilansside seaduse põhjal ettevõtetud nominaal-kapitalide muutmised. 2) Ekr - Couronne d'Estons, égale 100/248 grammes de l'or pur (100 marks antérieurs). 3) Tapamajas tapetud - Animaux abattus aux abattoirs. 4) Tapetult järelevaatusele toodud - Présentés à l'inspection.

Tab. 29. Tööbörside ja eravahetalituskontorite tegevus jaanuaris 1928 a.
 Activité des bourses du travail et des agences d'affaires privées en janvier 1928.

	O m a v a l i t a n u s t e t ö ö b ö r s i d — Bourses du travail des administrations publiques																									Eravahetalituskontorid Agences d'affaires privées				
	Tööajaline arv Nombre de chômeurs					Ajaline töötähtaeg N. d. tentées après ajutine arv 1)					Kuu jooksul registreeritud registreeritud au Kursid du mois					Tööajaline arv registreeritud registreeritud au Kursid du mois					Tööajaline arv registreeritud registreeritud au Kursid du mois									
	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.
1. Põllu- ja aiataolilised—Ouvriers agric. et horticult.	253	104	712	168	4		
2. Metsatöölised—Forestiers	19	7	42		
3. Ja 4. Kaev. ja murd. ning nende saad. t.)	131	7	180		
5. Metallitöölised—Ouvriers en métaux	13	14	9	15	2		
8. Tekstiilitöölised—Ouvriers dans l'industrie textile	7	281	16	106	50		
9. Riidetöölised—Ouvriers de la confect. de vêtem.	372	24	359		
10. Ehitustöölised—Ouvriers dans construction du bois	24	...	28		
11. Puutöölised—Ouvriers dans l'industrie du bois	68	...	10		
18. Transport- ja sidetöölised 1)	8	...	6		
19. Kaupsois töölised (ka kelnerid 1))	91	147	21		
20. Kaasela- ja kontoriametnikud—Empl. de bureau	2	128	2	100		
24. Maisteenijad—Services domestique	1 027	1 537	655	628	118	404	816	549	68		
25. Lihttöölised—Journaliers	1 175	22	125		
26. Muud töölised—Autres ouvriers		
1. Põllumajandus ja aiandus—Agric. et horticult.	705	374		
2. Metsandus—Exploitation des forêts	70		
3. Ja 4. Murrud ja kaevand. ja nende saaduste t.)	87		
5. Metallitööstus—Industrie des métaux	84		
9. Tekstiilitööstus—Industrie textile	18		
10. Puutööstus—Industrie du bois	17		
12. Paberitööstus—Industrie du papier	23		
15. Kehakaitetööstus—Confectio. de vêtements	409		
19. Kaubandusliku iseloomuga ettevõt. —Commerces	41		
21. Transport ja side—Transport et communication	142		
24. Isikutööstus—Service domestique	105		
27. Muud—Autres industries	328		
1. Tallinna linn.	379	494	587	182	121	21	358	148	15	9	314	143	295	140	576	381	53		
2. Tartu linn.	618	965	408	28	9	482	475	16	26	477	531	441	482	924	924	38		
3. Valga linn.	119	173	67	34	45	108	85	12	58	4	108	167	108	167	197	197		
4. Pärnu linn.	213	221	91	68		
5. Viljandi linn.	16	25	42	60		
6. Narva linn.	418	84	115	58	2	1	367	90	180		
7. Rakvere linn.	1	11		
8. Harju linn.	4	2	12	6		
9. Saaremaa.	143	136	81	152		
10. Võru linn ja maa	198	10	600	38		
11. Peipsimaa		
12. Antsla.	89	125	29	17		
13. Nõmme		
14. Põltsamaa	2 197	2 240	2 153	1 080	196	139	1 975	1 016	228	431	741	1 063	1 614	905	2 273	2 146	163	73			
Kokku	4 437	3 213	3 235		
Detsembri tegevus 1927 a.	2 206	2 820	1 400	699	235	135	1 200	657	60	231	222	659	1 160	685	2 197	2 240	28	51	10	404	1	322	1	25	1	21	5	273		
Jaanuari 1927 a.	2 268	1 549	2 392	1 356	79	43	1 442	705	260	73	308	868	1 275	699	2 888	1 953	238	14	1	322	4	136	1	25	1	21	5	273		

1) Vähem üsaldatav tööl. ohud. 2) Sellest maha arvatud töötajate hulgaest väljalangenevad arv. 3) Ouvriers des industries extractives, des produits d'extraction et ouvriers verriers.

4) Ouvriers des transports et des communications. 5) Employés de magasins (aussi garçons et rôties). 6) Industrie extractives et transformation de leurs produits.

Tab. 30. Tööstusettevõtted ja nende töötajad 1-ks veebruariks 1928 a.
 Entreprises industrielles et leur main d'oeuvre au 1 février 1928.

	Ettevõtte arv — Nombre des entreprises		Töötajate üldarv — Nombre général des travailleurs				Neist töölisi — Dont ouvriers		Tööstus ja teenistust alataolisi (alla 18 a.) Miners parmi les ouvriers et service
	1928	1927	Tööstus ja teenistust alataolisi (alla 18 a.) Miners parmi les ouvriers et service	1928	1927	1928	1927		
I. Murrud ja kaevandused	15	15	1 781	208	1 787	6	100,8	1 578	47
II. Metalltööstus	16	16	1 212	96	1 166	46	96,2	1 066	83
III. Metalltööstus	42	41	3 845	134	3 856	11	100,5	3 271	151
IV. Keemiatööstus	13	13	725	33	728	74	100,1	591	8
V. Nahatööstus	11	11	464	21	468	21	100,9	406	8
VI. Tekstiil-tööstus	27	27	9 589	429	9 556	38	99,6	8 808	262
VII. Puit-tööstus	46	46	2 354	256	3 646	67	103,1	2 488	39
VIII. Paberitööstus	12	12	2 130	159	2 197	67	103,1	1 836	39
IX. Polügraafiatööstus	18	18	1 688	44	1 159	9	99,2	934	56
X. Toidu-, maitseainete ja jookide tööstus	37	37	2 182	88	2 21	39	101,8	1 735	40
XI. Keemiatööstus ja pudukaupade tööstus	7	6	926	25	883	21	99,2	837	27
XII. Ehitistööstus	11	10	912	234	639	27	103,0	304	4
XIII. Elektrijaamad ning gaasi- ja veevarustus	7	7	560	13	558	2	99,6	376	10
XIV. Puhastustööstus	4	4	169	1	170	1	100,6	164	4
Kokku suur-tööstus—Total	265	265	28 617	1 759	29 312	1 635	102,4	24 898	711
ettevõtted 50 ja üle töötajaga — les entreprises prises, ayant plus de 50 travailleurs	123	122	24 680	1 672	25 058	1 428	101,7	21 546	554
Dont: ettevõtted 20—49 töötajaga—les entreprises, ayant 20—49 travailleurs	142	144	3 987	782	4 254	1 207	106,7	3 852	157
1928 a. jaanuari arvud—Chiffres de janvier 1928.	265	265	28 958	1 089	28 617	1 341	98,8	25 242	688
Kokku kesk-tööstus—Total	15	15	114	13	115	1	100,9	103	4
I. Industries extractives	64	65	648	63	648	19	103,0	598	98
II. Industrie minérale	24	23	268	21	286	28	110,8	193	11
III. " chimique	15	15	131	8	136	5	103,8	112	5
IV. " des cuirs et peaux	53	54	541	29	582	41	107,6	487	18
V. " textile	57	62	527	67	723	196	137,2	462	5
VI. " du bois	13	13	180	1	190	10	105,5	158	2
VII. " du papier	43	43	448	11	455	7	101,6	419	8
VIII. " polygraphique	153	150	1 066	97	1 145	79	107,4	874	39
IX. " de l'administration et des boissons etc.	37	34	424	9	330	85	79,2	321	11
X. Confection de vêtements et fab. de marbre	6	6	62	1	61	1	110,4	49	1
XI. Constructeurs	473	492	4 549	727	4 856	1 307	106,7	4 012	1
XII. Usines électriques, à gaz d'éclairage et distribution d'eau	738	758	33 166	3 181	2 179	1 002	103,0	28 910	213
XIII. Industries du nettoyage	461	473	4 458	458	3 867	91	102,0	3 941	29
XIV. Industries diverses	724	738	33 416	1 547	1 797	33 166	99,3	29 189	174
Üldse suur- ja kesk-tööstus—Grand total	265	265	28 958	1 089	28 617	1 341	98,8	25 242	688
1928 a. jaanuari arvud—Chiffres de janvier 1928.	15	15	114	13	115	1	100,9	103	4
Kokku kesk-tööstus—Total	64	65	648	63	648	19	103,0	598	98
Üldse suur- ja kesk-tööstus—Grand total (entrepr. grandes et moyennes)	738	758	33 166	3 181	2 179	1 002	103,0	28 910	213

1) Ühe, umbes 120 töötajaga, andmete saamisel loobunud ettevõtte kohta on võetud terve kuu kohta 1. 1928 a. arvud.
 2) Arvestatud 1927 a. detsembris teiseks kuuks võetud ettevõtte kohta on võetud terve kuu kohta 1. 1928 a. arvud.

Tab. 31. TÖÖNNETUSED TÖUSTUSETTEVÕTTES JAANUARIS 1928 a. — Accidents du travail dans les entreprises industrielles en janvier 1928.

	Suurtööstus (20 ja üle tööt. ettevõtted) Grand. entrep. (plus de 20 travailleurs)	Sellest—Dont		Kesktööstus (5—19 töötaja- ga ettevõtted) Entreprises moyennes (de 5—19 travail- leurs)	Kokku Total	Detsember Décembre 1927
		Ille 50 töötaja- ga ettevõtted Entr. ayant plus de 50 travail- leurs	20—49 töötaja- ga ettevõtted Entr. ayant 20—49 tra- vailleurs			
I. Murrud ja kaevandused	49	47	2	—	49	51
II. Mineraalide ümbertöötamine	21	20	1	—	22	19
III. Metallitööstus	68	56	12	—	71	61
IV. Keemiatööstus	12	10	2	—	12	22
V. Nahatööstus	3	2	1	—	3	7
VI. Tekstiilitööstus	120	112	8	—	120	117
VII. Puutööstus	61	52	9	—	68	69
VIII. Paberitööstus	27	27	—	—	28	33
IX. Poligraafiatööstus	1	—	—	—	1	3
X. Toidu-, maitseain-, ja jookide tööst.	14	13	1	—	15	18
XI. Kehakatte- ja pudukaupade tööstus	—	—	—	—	—	1
XII. Ehitustööstus	3	3	—	—	3	2
XIII. Elektri- ja gaasi- ja veevar.	3	3	—	—	3	2
XIV. Puhastustööstus	—	—	—	—	—	—
Kokku—Total	382	345	37	13	395	405
Detsember 1927—En. décembre 1927	380	345	35	25	405	—

Tab. 32. TÖUSTUJÕULISTE ARVU LIHKUMISE INDEKSID (1-ks kuupäevaks).

Nombres-indices du mouvement du nombre de main d'oeuvre dans les entreprises industrielles (au 1-er du mois).

	A. Indeksid liikuvale baasil (iga eelmise kuu = 100 järgmise kuu jaoks) A. Nombres-indices sur la base mouvante (chaque mois précédent = 100 par rapport au mois suivant)										B. Indeksid baasil 1.1.1927 = 100. B. Nombres-indices sur la base 1.1.1927 = 100			
	Töötajad ¹⁾ —Travailleurs en général ¹⁾					Töölised—Ouvriers					Töötajad ¹⁾		Töölised	
	Suur- ja kesk- tööstusettevõt- ted	Suurtööstus	50 ja üle töötajaga	20—49 tööt.	Kesktööstus (5—19 tööt.)	Entreprises grandes et mo- yennes	Grandes entreprises	50 et plus de travail- leurs	20—49 travaille.	Entreprises moyennes (5—19 ouv.)	Suur- ja kesk- tööstus	Suurtööstus	Entreprises grandes et moyennes	Grandes entreprises
1927 Jaanuar	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Veebruar	100,8	100,4	100	102,5	103,2	100,9	100,5	100,2	102,7	103,1	100,8	100,4	100,9	
Märts	103,7	103,5	103,3	104,8	105,1	104,2	104,0	103,8	105,5	105,0	104,5	103,9	105,1	
Aprill	103,0	102,8	101,8	109,0	104,3	103,4	103,2	102,1	110,5	104,6	107,6	106,8	108,7	
Mai	99,5	100,8	100,5	101,2	92,9	99,5	100,6	100,5	101,8	93,1	107,1	107,4	108,2	
Juuni	105,8	106,6	106,4	107,4	101,0	108,6	107,4	107,2	108,4	101,0	113,3	114,5	116,6	
Juuli	101,1	101,6	101,4	102,8	97,9	101,1	101,6	101,4	102,8	97,9	114,6	116,2	116,6	
August	96,8	97,0	96,6	99,3	95,0	96,5	96,7	96,1	99,7	95,5	110,9	112,8	114,5	
September	98,2	98,0	98,7	94,5	98,5	98,1	98,0	98,7	94,0	99,1	109,9	110,6	110,5	
Oktoober	96,1	95,4	96,0	92,0	100,6	95,6	95,0	95,6	90,9	100,4	104,8	105,5	106,6	
November	95,3	95,2	95,9	93,5	100,0	99,1	99,1	98,2	98,3	99,8	103,9	104,7	104,8	
Detsember	99,0	98,5	98,3	100,0	102,2	98,8	98,2	98,0	99,8	102,4	102,8	103,1	107,1	
1928 Jaanuar	99,3	98,8	99,2	96,5	102,0	99,1	98,6	99,1	95,9	101,8	102,0	101,9	102,6	
Veebruar	103,0	102,4	101,7	106,7	103,3	102,7	102,0	107,2	107,0	105,1	104,4	106,0	105,1	

Tab. 33. NAKKUSHAIGUSED VEEBRUARIS 1928 a. — Maladies contagieuses en février 1928.

	Typhus ab- dominalis	Paratyphus	Typhus ex- anthematic.	Febris recurrens	Malaria	Varola	Morbilli	Scarlatina	Diphtheria	Dysenteria	Lepra	Encephalit. lethargica	Meningitis cerebr. epid.	Trachoma	Tubercu- losis	Kokku Total
Linnad—Villes
Tallinn	7	4	3	37	9	..	1	6	28	95
Tartu	4	1	1	29	3	6	45
Narva	1	1	24	5	31
Pärnu	2	2	10	9	1	10	28
Viljandi	9	5	14
Valga	1	1	1
Rakvere	4	2	6
Võru
Kuressaare
Hapsalu	6	6
Paide	1	1	1	2	5
Petseri
Turi	1	1
Tapa
Põltsamaa
Tõrva	1	1
Paldiski
Nõmme	5	3	3	11
Maad—Arrond.	11	3	1	1	72	254	23	..	2	..	12	29	74	482
Viru	3	3	86	4	..	1	3	5	105
Järva	1	1	14	1	3	3	21
Harju	2	1	1	7	1	..	1	6	6	19
Lääne	31	2	8	8	41
Saare	..	1	1	1	3
Pärnu	..	1	3	36	5	11	56
Viljandi	19	2	1	7	29
Tartu	4	5	58	9	4	10	91
Valga	1	1	2
Võru	1	1	1	1	4	17	26
Petseri	58	1	3	12	9	5	89
Kokku—Total

1) Töölised, tehniline personaal, ametikud ja teenijad. — Ouvriers, personnel technique, employés et service.

Riigi kulud 1918-24	Nr. 4(11), lhk. 24-25
Riigi tulud 1918-24	44(11), " 28-27
Riigi sissetulekud 1922 a.	15, " 58-59
Liikvel olev paberiraha ja selle kate 1924-25 a.	44(11), " 26-27

ÜHISTEGEVUS.

Tarvitajate ja majandusühingud 1926 a.	Nr. 73(12), lhk. 725-727
Tarvitajateühisused I. I. 1924	33(12), " 1-31

VARIA.

Kirjastus, ajakirjandus ja kirjandusurg 1924-26 a.	Nr. 68(7), lhk. 393-401
Eesti sõdurite pikkus 1924 a.	69(8), " 431-445
Ühingu- ja seltsid Eestis 1921-26 a.	61(16), " 18-21
Esimene rahvahääletus Eestis 17-19. veebruaril 1923 a.	14(8), " 58-74
Eesti Vabariigi piirjoone pikkus	3-4, " 9-16
Tallinna korterilolud 1921 a.	1-2, " 21-41

PÖLLUSAAGID JA KASVUPIND.

Viljade kasvupind 1927 a.	Nr. 70(8), lhk. 495-497
1927 a. viljasaagi eelteated	72(11), " 634-636
Viljade kasvupind ja saak 1926 a.	62(1), " 1-8
Viljade kasvupind ja loodetav saak 1926 a.	59(14), " 1-2
Viljade kasvupinnad ja saagid 1925 a.	49(4), " 9-14
Talvilja külvil tingimused ning oraste seisukord 1. novembriks 1924	32, " 60
Põllukultuuride külvipinnad 1922 a.	6-8, " 69-73
Viljakasvatuse valdkonnad Eestis	66(5), " 270-280
Maaviljakasvatuse valdkonnad Eestis	65(4), " 163-179
Põllukultuuride külvamisringkonnad Eestis 1920 a.	1-2, " 86-97
Võrdlevad andmed külvipinna kohta Põhja-Eestis 1895-1920	1-2, " 66-85
Põllupinna suurus ja tema kasutamine 1920	1-2, " 56-65

KARJAPIDAMINE.

Loomade arv 1927 a.	Nr. 71(10), " 574-575
Lambapidamine 1926 a.	64(3), " 149-150

Sulgloomapidamine 1926 a.	Nr. 65(4), lhk. 180-181
Loomade arv 1926 a.	58(13), " 1-2
Loomade arv ja koosseis 1920-25	51(6), " 1-11
Kontrollkarjade aastatoodang 1925 a.	54(9), " 6-7
Sulgloomapidamine 1925 a.	51(6), " 12-16
Loomade tootmisolud 1923/24 a. talvel	26 " 8 1.

AIANDUS JA MESINDUS.

Mesilastepidamine ja meetodang 1926 a.	Nr. 61(16) lhk. 24-26
Sama 1925-26 a.	61(16) " 26-28
Sama 1924 a.	35(2) " 1-17 1.
Aiandus 1925 a.	54(9) " 1-5

TAPAMAJAD.

Tapamajade toodang I. I.-30. IX. 1926 a.	Nr. 61(16), lhk. 30-31
Sama 1926 a. I poolel,	58(13), " 10-11

LOOMATERVISHOID.

Loomahaigused I. I.-30. IX. 1926 a.	61(16), " 29-30
Loomahaigused 1926 a. I poolel,	58(13), " 7-9
Loomataudid 1925 a. esimesel poolaastal,	41, " 52-53
Loomataudid 1925 a. esimesel veerandil	38, " 40-47
Loomataudid 1924 a.	35, " 56-56
Koduloomade tervishoiu seisukord 1924 a. esimesel veerandil	26, " 54-55

PÖLLUMAJANDUSE TASUVUS.

Talumajanduse tasuvus 1926-27 a.	Nr. 73(12), lhk. 679-683
Sama 1925-26 a. (eelkokkuvõte)	61(16), " 1-5

MAAREFORM.

Maareformi teostamine	6-8, " 49-68
Talundite arv ja koosseis 1925 a.	50(5), " 1-5
Rend. talumaa peal asuv. pöpsikohad 1919 a.	1-2, " 98-117

MUUD PÖLLUMAJANDUSE ALAD.

Põllumajandustoodangu väärtus 1922-26 a.	Nr. 67(6), " 319-321
Põllumajandus- ja tööstusainete välis-kaubandus 1923-26	67(6), " 322-330
Põllumajandussaaduste hindade indeksid	65(4), " 219-220
Põllutööstustade ja masinate arv ning väärtus talundite 1925 a.	61(16), " 6-10

RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO ERIVÄLJAANDED

LHK A. EESTI DEMOGRAAFIA

Vihk I. Haridus Eestis I.	Lhk. 288-186, 1924.	Kr. 6.-
" II. Haridus Eestis (üh. väljaanne)	300, 1924.	3.50
" III. Sündivus, surevus, abielluv. ja rahva liikum. 1921-1923 a.	52-54, 1925.	3.-
" IV. Tervishoid Eestis	132-80, 1925.	5.-

EESTI MAJANDUS

Vihk I. Väliskaubandus 1923 a.	Lhk. 20-72, 1924.	Kr. 2.-
" II. Eesti sadamad, veeteed, kaubalaevastik ja laevastik	102, 1925.	2.50
" III. Raudtee, post, telegraaf ja telefon Eestis	64, 1925.	2.-
" IV. Väliskaubandus 1924 a.	22-92, 1925.	3.-
" V. Tõustus Eestis	80, 1926.	2.50
" VI. Riigiraudteed 1924 a.	33, 1926.	2.-
" VII. Väliskaubandus 1925 a.	109, 1926.	3.25
" VIII. Väliskaubandus 1926 a.	IV-106, 1927	3.25
" IX. Aktsiaseltside, osatühisuste ja ühisteg. asut. aris seisund I. I. 1926 (kuuldibilanssid)	33-34, 1927.	2.-

EESTI PÖLLUMAJANDUS

Vihk I. Eesti põllumajandus I.	Lhk. 290, 1923.	Kr. 3.-
" II. Eesti põllumajandus II.	132, 1924.	2.25
" III. Loomapidamine Eestis 1924 a.	17-105, 1925.	1.50
" IV. Eesti põllumajandus 1925 a.	3-201, 1926.	3.-
" V. Eesti Põllumajandus 1926 a.	VIII-254, 1927.	3.-

LHK B.

1. I. Üldrahvalugemise eelkookuvõtted	78, 1923.	Kr. 2.-
2. Sugemed vigaste laste kohta Eestis	164, 1923.	3.75
3. II. Riigikogu valimised	78, 1923.	3.-
4. Eesti väliskaubandus 1921-1922	60-38, 1923.	2.50
5. 1922 a. Üldrahvalugemise andmed		
Vihk I. Rahva demograafiline koosseis ja korterilolud Eestis	Lhk. 88, 1925.	Kr. 2.-
" II. Üleriikiline kokkuvõte (tab.)	8-188, 1924.	4.-
" III. Rahva tööala ja ühiskondline kihitus	88-84, 1925.	3.-
" IV. Viru maakond	24-52, 1924.	2.-
" V. Järva maakond	52-60, 1923.	3.-
" VI. Harju maakond ja Tallinn	40-56, 1924.	3.-
" VII. a) Lääne maakond	20-56, 1924.	2.-
" b) Saare maakond	20-56, 1924.	2.-
" VIII. Pärnu maakond	40-84, 1924.	3.50
" IX. Viljandi maakond	36-84, 1924.	3.50
" X. Tartu ja Valga maakonnad	40-82, 1924.	3.-
" XI. Võru ja Petseri maakonnad	30-46, 1927.	3.-
6. 1922 a. Üldrahvalug. andmete läbitöötam. plaan ja tabelite sisu	48, 1923.	1.-
7. Asumaa majapidamised Eestis 1919-23 a.	46-60, 1924.	3.50
8. 1925 a. Põllumajandusliku üleskirjutuse andmed	4-219, 1926.	3.75
9. Statistiline album, v. I. Maa ja rahv. (38 dia- ja kart. värv.)	1925.	6.-
" II. Majandus. (24)	1926.	6.-
" III. Põllumajandus. (112 lhk. (joonised, fotod ja tekst)	1926.	7.50
10. III. Riigikogu valimised	48, 1927.	1.75
Riikline aadressraamat I. (1924) („Eta“ kirjastus)	Lhk XII+204-128, 1924 (Ladu otsus).	
Riikline aadressraamat II. (1925) (Riigi trükikoja kirjastus)	XXXII+728-149, 1925	Kr. 8.-
Riikline aadressraamat III. (1926-1927) (Riigi trükikoja kirjastus)	LXX+44-960,	6.50

LHK F. EESTI STATISTIKA KUUKIRI

1922 a. Nr. Nr. 1-11 hind kokku	Kr. 10.-	1927 Nr. 62(1)	Lhk. 36	Kr. 1.-	1927 Nr. 69(8)	15 aug. 56	Kr. 1.50
1923 " " 12-21	" 15.-	" 63(2)	15 veeb. 60	" 1.50	" 70(9)	15 sept. 60	" 1.50
1924 " " 22-33	" 15.-	" 64(3)	15 märts 68	" 1.50	" 71(10)	15 okt. 64	" 1.50
1925 " " 34-45	" 15.-	" 65(4)	15 aprill 68	" 1.50	" 72(11)	15 nov. 64	" 1.50
1926 " " 46-61	" 15.-	" 66(5)	15 mai 86	" 1.50	" 73(12)	15 det. 64	" 1.50
		" 67(6)	15 juuni 56	" 1.50	" 74(1)	15 jaan. 64	" 1.50
		" 68(7)	15 juuli 56	" 1.50	" 75(2)	15 veebr. 96	" 1.50
					" 76(3)	15 märts 72	" 1.50

Hind Kr. 1.50.

